

Onsdagen den 23 april

Kl. 10.00

§ 1 Upplästes följande inkomna ansökningar:

Till riksdagen

Jag anhåller härmed om ledighet från riksdagsarbetet under tiden den 23 april–den 11 juni 1980 på grund av enskilda angelägenheter.

Stockholm den 21 april 1980

Sten Andersson

Till riksdagen

Anhåller härmed om tjänstledighet från riksdagsarbetet under tiden den 6 maj–den 11 juni 1980.

Stockholm 1980-04-09

Börje Hörnlund

Till riksdagen

Undertecknad anhåller härmed om ledighet från riksdagsarbetet från och med den 12 maj till och med den 11 juni 1980 (riksmötets slut) för enskilda angelägenheter.

Stockholm den 22 april 1980

Lennart Blom

Kammaren biföll dessa ansökningar.

Talmannen anmälde att följande ersättare skulle tjänstgöra i stället för resp. ledamöter, nämligen

Stig Gustafsson (s) för *Sten Andersson*

Lennart Nilsson (c) för *Börje Hörnlund* och

Barbro Nilsson (m) för *Lennart Blom*.

Onsdagen den
23 april 1980

*Anmälan om
kompletteringsval
till utskott*

Invandrarpolitiken

§ 2 Anmälan om kompletteringsval till utskott

TALMANNEN:

Socialdemokratiska riksdagsgruppen har som suppleant i konstitutions- och utrikesutskottet under Sten Anderssons ledighet anmält hans ersättare Stig Gustafsson.

Talmannen förklarade vald till

suppleant i konstitutionsutskottet
Stig Gustafsson (s)

suppleant i utrikesutskottet
Stig Gustafsson (s)

§ 3 Justerades protokollet för den 15 innevarande månad.

§ 4 Föredrogs och hänvisades
Proposition
1979/80:172 till socialutskottet

§ 5 Föredrogs och hänvisades
Motion
1979/80:1983 till försvarsutskottet

§ 6 Föredrogs men bordlades åter
Konstitutionsutskottets betänkanden 1979/80:45–47
Socialutskottets betänkanden 1979/80:35–37
Jordbruksutskottets betänkande 1979/80:34
Näringsutskottets betänkanden 1979/80:40 och 41

§ 7 Invandrarpolitiken

Föredrogs arbetsmarknadsutskottets betänkande 1979/80:22 om anslag till invandrarpolitiken för budgetåret 1980/81.

I proposition 1979/80:100 bil. 15 (arbetsmarknadsdepartementet) hade regeringen efter föredragning av statsrådet Karin Andersson under punkterna D 1–4 föreslagit att riksdagen för budgetåret 1980/81 skulle

1. till Statens invandrarverk anvisa ett förslagsanslag av 42 273 000 kr.,
2. till Åtgärder för flyktingar anvisa ett förslagsanslag av 90 120 000 kr.,
3. till Åtgärder för invandrare anvisa ett reservationsanslag av 14 050 000 kr.,
4. till Översättningsservice anvisa ett förslagsanslag av 500 000 kr.

Under punkten D 2 hade vidare föreslagits att riksdagen skulle godkänna de riktlinjer för bidrag till flyktingars resa från Sverige som förordats i propositionen.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna
1979/80:406 av Gunnel Liljegren m. fl. (m),

1979/80:443 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats

1. att riksdagen hos regeringen hemställde om förslag till ändring av lagen (1972:650) om rätt till ledighet och lön vid deltagande i svenskundervisning för invandrare, innebärande

a) att ett kollektivt avgiftssystem för företagen infördes, varigenom företagens utgifter för svenskundervisningen för invandrare skulle finansieras,

b) att invandrare redan första anställningsdagen skulle informeras om sina rättigheter enligt lagen om svenskundervisning för invandrare,

c) att företag som anställde invandrare som hade rätt till svenskundervisning senast inom 30 dagar från anställningsdagen räknat skulle ha påbörjat densamma,

d) att nuvarande rätt till 240 timmars undervisning skulle utökas till 340 timmar,

e) att bestämmelsen om möjlighet att minska antalet undervisningstimmar till 160 skulle utgå ur lagen,

2. att riksdagen uttalade att tillämpningen av lagen om rätt till ledighet och lön vid deltagande i svenskundervisning för invandrare borde övervakas i samarbete mellan arbetsmarknadsstyrelsen och skolöverstyrelsen.

3. att riksdagen hos regeringen hemställde om förslag som innebar att vuxna invandrare utan anställning gavs rätt till undervisning i svenska med timersättning, varvid

a) denna verksamhet även skulle finansieras genom den under punkten 1 a föreslagna arbetsgivaravgiften,

b) denna verksamhet skulle kombineras med en effektiv uppsökande verksamhet,

1979/80:739 av Birgitta Rydle och Gunnel Liljegren (båda m),

1979/80:1002 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats

1. att riksdagen under bil. 15, D 3. Åtgärder för invandrare beslutade anvisa ytterligare 2 175 000 kr. i förhållande till regeringens förslag avseende bidrag till invandrar- och minoritetsorganisationers verksamhet.

2. att riksdagen under bil. 15 D 3. Åtgärder för invandrare beslutade anvisa ytterligare 2 000 000 kr. i förhållande till regeringens förslag avseende bidrag till avgränsade projekt.

1979/80:1030 av Olof Palme m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen skulle

Nr 127

Onsdagen den
23 april 1980

Invandrarpolitiken

Onsdagen den
23 april 1980

Invandrarpolitiken

3. besluta att försök med intensifierade anpassningsåtgärder inleddes med utgångspunkt i de riktlinjer som förordats i motionen,

4. till Åtgärder för invandrare (D 3) för budgetåret 1980/81 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 2 000 000 kr. förhöjt reservationsanslag, varvid dessa extra medel skulle tillgodoföras försöksverksamheten,

1979/80:1460 av Lahja Exner m. fl. (s),

1979/80:1488 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen med ändring i propositionen 1979/80:100, bil. 15, D 3. Åtgärder för invandrare beslutade anvisa 3 000 000 kr. utöver regeringens förslag avseende informationsinsatser inom folkrörelserna, och

1979/80:1818 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats

1. att riksdagen hemställde hos regeringen om åtgärder för att starta ett socialt stödprojekt bland invandrarungdom i enlighet med vad som anförts i motionen,

2. att riksdagen uttalade att detta stödprojekt borde organiseras och administreras av kommunerna med full kostnadstäckning genom statsbidrag,

3. att riksdagen uttalade att detta statsbidrag borde finansieras genom en särskild arbetsgivaravgift.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till propositionens förslag till Statens invandrarverk för budgetåret 1980/81 anvisade ett förslagsanslag av 42 273 000 kr.,

2. att riksdagen godkände de riktlinjer för bidrag till flyktingars resa från Sverige som förordats i propositionen,

3. att riksdagen med bifall till propositionens förslag till Åtgärder för flyktingar för budgetåret 1980/81 anvisade ett förslagsanslag av 90 120 000 kr.,

4. beträffande tillvaratagande av flyktingars yrkeserfarenhet m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:739,

5. att riksdagen med bifall till propositionens förslag samt med avslag på motionerna 1979/80:1030 yrkandena 3 och 4, 1979/80:1002 och 1979/80:1488 till Åtgärder för invandrare för budgetåret 1980/81 anvisade ett reservationsanslag av 14 050 000 kr.,

6. beträffande ett projekt för stöd till invandrarungdom att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:1818,

7. beträffande konsumentservice för invandrare att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:1460,

8. att riksdagen med bifall till propositionens förslag till Översättnings-service för budgetåret 1980/81 anvisade ett förslagsanslag av 500 000 kr.,

9. beträffande tolktaxa att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:406,

10. beträffande ändringar i lagen om svenskundervisning m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:443.

Reservation hade avgivits *beträffande åtgärder för invandrare* av Anna-Greta Leijon, Erik Johansson, Bernt Nilsson, Frida Berglund, Marianne Stålberg, Karin Flodström och Lahja Exner (alla s) som ansett att utskottet under 5 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionens förslag och med bifall till motionen 1979/80:1030 yrkandena 3 och 4 samt med avslag på motionerna 1979/80:1002 och 1979/80:1488 skulle

dels besluta att försök med intensifierade anpassningsåtgärder inleddes med utgångspunkt i de riktlinjer som förordats i motionen 1979/80:1030,

dels till Åtgärder för invandrare för budgetåret 1980/81 anvisa ett reservationsanslag av 16 050 000 kr.

LAHJA EXNER (s):

Herr talman! När riksdagen år 1975 antog propositionen om riktlinjer för invandrar- och minoritetspolitiken var det ett mycket viktigt steg som togs i stor enighet, trots att propositionen lades fram av den socialdemokratiska regeringen. De för fem år sedan antagna riktlinjerna bedöms fortfarande som bra, och det är inte dessa riktlinjer som råkar ut för kritik. Det är i det praktiska genomförandet som det brister. Förståelsen för invandrarfrågor och förankringen av de officiellt antagna invandrar- och minoritetspolitiska riktlinjerna är ibland skrämmande liten. Men många kommuner, enskilda och organisationer gör ambitiösa och ärliga försök för att invandrarna med bibehållen identitet skall få känna sig som fullvärdiga samhällsmedborgare i det nya landet.

Eftersom alla politiska partier i riksdagen har varit så eniga om riktlinjerna på det här området, är bristen på jämlikhet, valfrihet och samverkan i det verkliga livet så mycket svårare att begripa och angripa. Vi måste nästan tänka på hur den s. k. moderna invandringen började och utvecklades för att vi skall förstå dagens mekanismer. Skapandet av den fria nordiska arbetsmarknaden satte på allvar fart på invandringen till Sverige. Sverige behövde arbetskraft till sin industri, men landet och dess politiker samt invånare var inte på något sätt förberedda på invandringens konsekvenser. Det var tradition att några små grupper sökte skydd i Sverige, och gemene man ansåg att landet hade råd med detta. Men nu ökade strömmen till Sverige, och det var bra eftersom den egna arbetskraften inte räckte både till industrin och för genomförandet av kortare arbetstid samt till det växande antalet arbetsplatser inom den gemensamma sektorn och det ökade bostadsbyggandet.

Hela denna enorma folkomflyttning pågick i årtal. Sverige fick lära sig att invandrare är precis som svenskar: de gifter sig, har syskon och föräldrar, de får barn som behöver daghem och skolor, de blir sjuka, och en vacker dag uppnår även invandraren pensionsåldern och frågar efter en pensionärsbostad i närheten av ett dagcenter. Med andra ord: de grundläggande behoven

Nr 127

Onsdagen den
23 april 1980

Invandrarpolitiken

är ganska lika oavsett var människor är födda. Vi får bara konstatera att det har tagit tid att lära sig denna elementära sanning, och eftersom ingenting var planerat från början och alla trodde att invandringen var ett tillfälligt fenomen så har politiker och myndigheter fått lösa de praktiska frågorna i den ordning som de har pockat på lösningar.

Vi socialdemokrater är även medvetna om att det finns områden där man måste använda flera olika medel för att uppnå goda resultat. Behoven bland invandrargrupperna är oerhört skiftande, och metoderna att tillgodose dessa behov måste naturligtvis anpassas till detta. Invandrarna är inte jämnt utspridda över hela landet, utan vissa kommuner har fått större koncentration än andra. De invandrantäta kommunerna har trots ambitiösa försök inte lyckats lösa frågan om ett sammanhållet kommunalt program för invandrarna. Man får koncentrera alla kommunala krafter för att finna lösningar av de akuta problem som dyker upp dagligen. Bristande insatser på ett område kan flerdubbla behovet av insatser på ett annat område. Det är också omöjligt att uppskatta effekten av olika insatser när det inte finns någon målinriktning och helhetssyn bakom de olika delinsatserna.

Mot denna bakgrund föreslår vi socialdemokrater att riksdagen nu beslutar om en särskild försöksverksamhet i två kommuner. Denna breda, kommunala verksamhet föreslås pågå i flera år och omfatta alla de resurser som finns i samhället, i föreningslivet, i invandrarernas egna organisationer, i idrottsklubbar, i kvinnoklubbar och -föreningar samt i studieförbunden. En sådan massiv samlad aktion måste öka kunskaperna om och förståelsen och engagemanget för invandrarfrågorna även bland den svenska kommunbefolkningen, eftersom ingen kan ställa sig vid sidan. Den föreslagna försöksverksamheten ställer naturligtvis krav på ekonomiska merinsatser, som på grund av sin försökskaraktär inte kan krävas av de berörda kommunerna. Nyttan av denna försöksverksamhet blir vid ett senare skede gemensam för samtliga invandrarkommuner, och därför föreslår vi att denna skall finansieras med statliga medel.

Herr talman! De klara och stolta invandrar- och minoritetspolitiska målen kräver att vi är beredda att slåss för dessa mål även i en käreve ekonomi. Det är just då som samlade medvetna insatser ger bästa utdelningen, och uteblivna insatser blir mycket dyrbara lärdomar, eftersom många av skadorna inte är möjliga att mäta i pengar. Och vad som är ännu värre: skadorna går kanske inte att reparera.

Vi har tyvärr inte vunnit gehör för våra krav i utskottet och har i likhet med tidigare år tvingats reservera oss, och jag vill nu yrka bifall till denna socialdemokratiska reservation.

ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Herr talman! I mitt anförande kommer jag att argumentera för tre vpk-motioner, som behandlats i arbetsmarknadsutskottets betänkande 1979/80:22, nämligen motionerna 1979/80:1002, 1488 och 1818.

Herr talman! Invandrar- och minoritetsorganisationerna utgör en allt viktigare del av folkrörelserna i Sverige. Förutom att de fungerar, som

intresseorganisationer för invandrare och minoriteter i Sverige har invandrarorganisationerna efter hand utvecklats till intresseorganisationer för hela familjer. I föreningarna fästs allt större vikt vid barn- och ungdomsverksamhet, och därmed har även kvinnorna börjat delta aktivt i föreningsarbetet. En sådan organisationsmodell är ovärderlig för dem som vill värna om och föra vidare den egna kulturen. Erfarenheter visar att invandrare, och då särskilt barn och ungdomar, behöver en trygg förankring i den egna kultur- och språkgruppen för att kunna fungera i det svenska samhället.

Målet bör vara att skapa ett fungerande föreningsliv, som kan erbjuda alternativ till det kommersiella fritidsutbudet och som kan utgöra ett instrument för att förverkliga och utveckla demokratin.

Under senare år har organisationslivet bland invandrare och minoriteter utvecklats kraftigt, och det finns nu riksorganisationer i alla större nationsgrupper. Dessutom finns ett tusental lokala föreningar bland invandrare och minoriteter i Sverige.

Invandrarorganisationerna har mångsidiga uppgifter som kulturell förbindelselänk och personligt stöd, som informationskanal till svårnådda grupper och som remissinstans för samhället. De har stora och tidsmässigt krävande uppgifter, som inte tillfredsställande kan klaras med tillgängliga statsbidrag.

Det är väsentligt att bedömningarna av invandrarorganisationernas behov av resurser görs utifrån den mångfald funktioner som de tvingas påta sig.

Kommundepartementets undersökning Kommunerna och föreningslivet visar att majoriteten av Sveriges kommuner inte betalar några bidrag alls till invandrarernas organisationer. Av undersökningen framgår också att invandrarernas föreningsliv får betydligt mindre bidrag än de svenska föreningarna i de kommuner där stöd faktiskt utgår.

Det är ett rättvisekrav att stödet till invandrarorganisationerna inte utvecklas sämre än motsvarande stöd till övriga folkrörelser.

Svenska ungdomsorganisationer kompenseras t. ex. till skillnad från invandrarernas riksorganisationer för prisutvecklingen enligt förslag i 1980 års budgetproposition.

En invandrar- och minoritetspolitik som utgår från de mål som riksdagen fastställde 1975 kan inte förverkligas utan invandrar- och minoritetsorganisationernas medverkan. Deras medverkan måste underlättas av staten genom bl. a. bättre ekonomiska bidrag. I årets budgetproposition föreslås en höjning av anslaget till invandrarverkets s. k. verksamhetsbidrag med 300 000 kr., vilket inte ens täcker inflationen. Utskottet godtar propositionens anslagsberäkning och avstyrker vpk:s motion nr 1002 utan någon motivering.

I årets budgetproposition föreslås en höjning av invandrarverkets anslag för informationsverksamhet med 1,5 milj. kr. Vpk anser att det finns goda skäl för denna höjning. Den ekonomiska kris som drabbar hela den kapitalistiska världen och som kännetecknas av massarbetslöshet, inflation och social utslagning håller på att fördjupas och förvärras. Den följs av en politisk kris där borgerliga och socialdemokratiska regeringar, i sin oförmåga

att hitta lösningar inom ramarna för det ekonomiska systemet, skapar missnöje och passivitet.

Därmed skapas också grogrunden och gynnsamma förutsättningar för uppkomsten av missnöjespartier och fascistiska grupperingar, som i den ekonomiska krisens spår breder ut sig runt om i Europa genom att bl. a. utnyttja och underblåsa fördomar som rasism och främlingshat.

Också i Sverige blir klimatet allt hårdare efter hand som arbetslösheten breder ut sig. Denna utveckling medför att invandrarna i Sverige bemöts med hårdare attityder. Det finns i dag klara tendenser till en främlingsfientlighet i samhället.

De svenska folkrörelserna kan här komplettera myndigheternas information på ett utmärkt sätt. Precis så som biståndspolitiken har kunnat förankras genom folkrörelsernas insatser, skulle dessa också genom sina organisationer gå ut och motverka fördomar genom att skapa vidgade kontakter mellan svenskar och invandrare. Detta gäller särskilt organisationer inom arbetarrörelsen med sin massförankring. Invandrarna, som till övervägande delen tillhör arbetarklassen, har gemensamma intressen med de svenska arbetarna och kan därför lättare nås och påverkas genom de egna organisationerna både på arbetsplatserna och i bostadsområdena.

Vpk har i motion 1979/80:1488 yrkat att 3 milj. kr. skall anvisas för informationsverksamhet genom folkrörelserna. Även detta avstyrks av utskottet utan motivering.

I motion 1979/80:1818 föreslår vårt parti åtgärder för att starta ett socialt stödprojekt bland invandrarungdomarna.

Herr talman! Struktumvandlingen på den svenska arbetsmarknaden har bl. a. inneburit en fortsatt tillbakagång för sysselsättningen inom tillverkningsindustrin. Stagnationen och tillbakagången inom industrisysselsättningen är till stor del ett resultat av omfattande sammanslagningar av produktionsenheter och rationaliseringar av produktionen.

Struktumvandlingen har också inneburit att nya produktionssystem växer fram med extra arbetsuppdelning i datorstyrda processer. Ökad automatisering med hjälp av seriekopplade numeriskt styrda maskiner och robotar innebär t. ex. att den typ av arbeten försvinner som många invandrare nu är hänvisade till på grund av brist på språkkunskaper och utbildning.

Struktumvandlingen på den svenska arbetsmarknaden har naturligtvis fått konsekvenser i form av arbetslöshet och ökad utslagning av arbetskraft.

Speciellt drabbas den arbetskraft som har de svagaste resurserna såsom de unga, de äldre och de lågutbildade. Det är därför inte förvånande att enligt arbetskraftsundersökningarna invandrare har ungefär dubbelt så hög arbetslöshet som hela arbetskraften. Särskilt hårt drabbas invandrarungdomar.

Det finns naturligtvis många orsaker till att arbetslösheten är speciellt hög bland de unga invandrarna. De har som regel en lägre utbildningsnivå och dåliga kunskaper i svenska. De är också i större utsträckning än andra ungdomar hänvisade till konjunktur känsliga näringsgrenar och yrkesområ-

den. Det är också uppenbart att yrkesvalet bland unga invandrare påverkas av det förhållandet att föräldrar, släkt och vänner ofta endast har erfarenhet av en mycket begränsad del av den svenska arbetsmarknaden. Segregationen på arbetsmarknaden av den äldre generationen invandrare blir ett socialt arv, som går vidare till nästa generation. För många av invandranngdomarna blir arbetslösheten den slutgiltiga bekräftelsen på att de är utslagna. De kan inte heller se några möjligheter att själva ta sig ut ur sin situation. Utslagningen bekräftas steg för steg.

Det går inte att blunda för den utslagning som i dag drabbar invandranngdomen. Situationen är resultatet av det faktum att man från början inte gav dem det stöd som de behövde. Det kan inte heller vara värdigt samhället, som kallas ett välfärdssamhälle, att utlämna de invandrade arbetarnas barn till social nöd, drogmissbruk och kriminalitet, när kriserna börjar hopa sig.

Det fordras ett socialt hjälpprogram för att stödja de arbetslösa invandranngdomar som är utslagna eller håller på att slås ut. Ett sådant program har vårt parti föreslagit i motion 1818. Ett enigt utskott avstyrker också denna motion.

Herr talman! Hänvisningarna till det dåliga finansiella läget som anledning till avslag på välmotiverade motioner med förslag till förbättringar på invandrarområdet har tagit formen av följetong som bör granskas närmare.

Om det hade funnits obegränsade finansiella resurser skulle det inte ha varit några problem alls. Då skulle man inte behöva någon debatt i riksdagen om fördelningen av resurserna. Men detta är en hypotetisk situation som aldrig kommer att inträffa. Därför är det givet att regering och riksdag också i framtiden med utgångspunkt i ett visst finansiellt läge och utifrån politiska bedömningar och riktlinjer gör de prioriteringar som är nödvändiga när det gäller fördelningen av de relativt knappa finansiella resurserna. Detta slags motiveringar är klart otillfredsställande. De döljer nämligen det faktum att det bakom de prioriteringar och den fördelning av resurserna som gjorts existerar en fördelningspolitik, som främst drabbar invandrarna och andra utsatta grupper i samhället.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionerna 1002, 1488 och 1818.

EVA WINTHER (fp):

Herr talman! Inte lika, men jämlika, har invandrarverket skrivit som titel på sin anslagsframställning för budgetåret 1980/81.

Jag ser de orden som ett uttryck för vad vi vill åstadkomma med vår invandringspolitik.

Den slår fast invandrarnas rätt att vara olika oss svenskar, deras rätt till integritet, deras rätt att hålla sitt språk och sitt kulturarv levande, samtidigt som vi vill arbeta för att de skall ha samma rättigheter som vi att få bostad, utbildning och arbete.

Det här är en hög målsättning, och vi vet alla att vi har en lång väg att gå innan vi har nått målet. Det är mycket som brister ännu. Okunnigheten bland

oss svenskar om invandrarna och deras bakgrund är stor, och fördomarna frodas. I det strama budgetläge som råder har därför de ökade satsningarna inom invandrarpolitiken lagts på en förbättrad informationsverksamhet för att sprida grundläggande kunskaper bland svenskarna om invandringens orsaker och effekter och om invandringens kulturella bakgrund. Det gäller att integrera invandrarkunskap i skilda utbildningssammanhang. Inom utbildningsdepartementet satsar man också på en utökning av antalet utbildningsplatser för hemspråkslärare, och man satsar även på tvåspråkiga förskollärare. Grundutbildningen för vuxna kommer också att utökas. Det egna språket är en förutsättning för delaktighet i hemlandets kultur.

Regeringens totala förslag till medel för invandrarpolitiken för nästa budgetår innebär en höjning med ungefär 16 % i förhållande till årets anslag.

Nettoinvandringen 1979 var enligt preliminära beräkningar totalt 16 100, varav 5 700 var nordbor och 10 400 kom från utomnordiska länder. Invandrarna kommer från allt avlägsnare länder, och invandringen har under 1970-talet förändrats från att ha varit en ren arbetskraftsinvandring till att huvudsakligen bestå av anhöriga till personer som är bosatta i Sverige och av personer som av politiska eller liknande skäl söker sig hit. Under 1979 var flyktinginvandringen ungefär lika stor som under närmast föregående år. 1978/79 uttogs sammanlagt 1 285 flyktingar för överföring till Sverige inom ramen för den ursprungliga flyktingkvoten. De allra flesta, 1 225, kom från Latinamerika. Genom särskilt beslut kom ungefär 250 båtflyktingar, och dessutom har personer som kommit hit på eget initiativ fått stanna av politiska skäl eller politiskt-humanitära skäl. Sammanlagt 3 000 flyktingar eller personer med flyktingliknande bakgrund har fått stanna. Under innevarande budgetår har genom skilda beslut medgivits att 3 250 flyktingar får överföras hit. Det är huvudsakligen s. k. båtflyktingar och latinamerikanska flyktingar. För nästa budgetår föreslås en ram på 1 250 personer i likhet med tidigare år.

På senare år har Sverige tagit emot ett stort antal flyktingar från länder, främst i Latinamerika, där den politiska situationen är väldigt instabil. Och många flyktingar vill återvända hem om den politiska situationen normaliseras. AMS har gjort en översyn av frågorna om bidrag till resor för flyktingar som skall lämna Sverige, och i propositionen lägger statsrådet Andersson fram vissa principer för sådant resebidrag. Två viktiga förutsättningar slås fast: avresan måste grundas på sökandens egen frivilliga begäran att lämna Sverige, och det måste vara klart att den sökande accepteras för bosättning i det nya landet. Resebidraget föreslås bli behovsprövat. Utskottet har accepterat propositionsförslaget.

Det finns endast en reservation i arbetsmarknadsutskottets betänkande, och det beror väl delvis på att vi avvaktar med diskussionen om riktlinjer för invandrings- och minoritetspolitiken till behandlingen av den nya utlänningslagen. Men det beror också på att det råder en stor enighet mellan partierna, när det gäller inriktningen av och satsningen på invandringsspolitiken. Den samstämmigheten är viktig och glädjande.

Socialdemokraterna har reserverat sig till förmån för sin motion som föreslår försök med breddad kommunal verksamhet till förmån för invandrarna. Lahja Exner har nyss talat för den. Man kan mycket väl känna sympati för ett sådant här projekt, men redan nu pågår olika projekt och utvärderingar av dem. Expertgruppen för invandrarforskning (EIFO) håller f. n. på att utvärdera effekterna av åtgärder på invandringspolitikens område, bl. a. i Nacka och Borås, och utskottet har med hänsyn till det inte kunnat biträda motionsförslaget. Resultatet av denna utvärdering menar vi kan ge vägledning om inriktningen av framtida insatser på kommunal nivå.

Vpk föreslår i sin motion nr 1002 ökade resurser för anslaget Åtgärder till invandrare. Utskottet har inte kunnat tillstyrka en anslagshöjning och har därför avstyrkt motionen.

När det gäller invandrarorganisationerna menar vi också från utskottets sida att en satsning på dem är oerhört viktig, eftersom de har så stor betydelse för invandrarna. Jag delar Alexander Chrisopoulos uppfattning därvidlag. Förra året satsades det på just de organisationerna. Det anslag som då beviljades innebar att den största ökningen gick just till invandrarorganisationerna. Och i år har regeringen lagt fram förslag om att man i stället skall satsa på ett annat område, nämligen informationen till svenskarna.

Vpk har också i motion nr 1818 föreslagit ett socialt stödprojekt bland invandrarungdom. Invandrarungdomarnas situation behöver uppmärksammas, det håller vi med om. De drabbas hårt av svårigheter på arbetsmarknaden, och regeringen har därför uppdragit åt invandrarverket att i samråd med arbetsmarknadsstyrelsen, skolöverstyrelsen och socialstyrelsen utarbeta ett handlingsprogram för att åstadkomma bättre förhållanden för invandrarungdomarna. Uppdraget skall fullgöras i samarbete med kommunerna och invandrarorganisationerna. Resultatet skall redovisas i höst, och det är med anledning härav som utskottet avstyrker det här motionsförslaget, eftersom saken redan är åtgärdad.

I motion nr 1460 tar Lahja Exner upp frågan om konsumentservice till invandrare, och utskottet förutsätter – eftersom vi tycker att det här är en mycket viktig fråga – att konsumentverket fortlöpande skall följa den här frågan och söka aktivera kommunerna till insatser.

Vpk har också en motion som tar upp lagen om rätt till ledighet och lön vid deltagande i svenskundervisning för invandrare och vill ha ändringar i den. Eftersom det pågår en översyn av lagen har utskottet, liksom förra året, avstyrkt motionen.

I motion nr 406 tas frågan om tolktaxa upp, och med anledning av vad som sägs i förslaget till ny utlänningslag har utskottet funnit att motionen inte behöver föranleda någon åtgärd. Detsamma gäller motion nr 739, som i och för sig tar upp en enligt utskottets mening mycket viktig fråga. Det gäller åtgärder för att tillvarata flyktingars yrkeserfarenhet och utbildning. I promemorian Sverige och flyktingarna redovisar en arbetsgrupp för flyktingfrågor bl. a. förslag som syftar till att flyktingar med yrkesutbildning lättare skall kunna utöva sina yrken i Sverige. Man föreslår att specialinriktade

kurser, på samma sätt som i dag görs för utländsk medicinalpersonal, skall anordnas för olika yrkeskategorier. På arbetsgruppens förslag har ett samrådsorgan för flyktingfrågor inrättats. I detta samrådsorgan ingår representanter för invandrarverket, arbetsmarknadsstyrelsen, skolöverstyrelsen, socialstyrelsen, kommunförbunden, utrikesdepartementet och rikspolisstyrelsen. Samrådsgruppen kommer att ta upp de här frågorna. Från utskottets sida anser vi att det är mycket angeläget att finna praktiska lösningar för att flyktingarna i högre grad än f. n. skall kunna använda den yrkesutbildning som de har med sig hit till Sverige. Det skulle betyda en större tillfredsställelse för flyktingarna och bidra till att underlätta livet i Sverige för dem. Det skulle också innebära ett bättre användande av resurser på både det personliga och det ekonomiska planet. Med hänsyn till att frågan är uppmärksammas behöver motionen inte föranleda någon åtgärd.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan i betänkande nr 22 och avslag på reservationen och motionerna.

LAHJA EXNER (s) replik:

Herr talman! Jag vill först med bara några ord kommentera behandlingen av den av mig och flera andra socialdemokrater väckta motion som gäller konsumentservice till invandrare. Jag är inte helt övertygad om att situationen är så positiv i olika invandrarkommuner. Jag kommer därför att följa upp utvecklingen på det området, och om det visar sig att mina farhågor är befogade, återkommer vi med samma motion – då kanske i ännu mera preciserad form – men vi nöjer oss den här gången med utskottsbehandlingen.

Sedan några ord om det EIFO – expertgruppen för invandrarforskning – som Eva Winther har tagit upp här i debatten och som man också hänvisat till vid utskottsbehandlingen. Gruppen har tillkommit därför att den forskning som tidigare har förekommit omkring invandringen har avsett att fästa uppmärksamheten på den första generationen, dvs. på dem som själva har invandrat. Det projekt som nu har startats är naturligtvis välkommet, med alla försök, men jag vill i alla fall citera litet om vad projektet skall syssla med.

Projektet, som skall behandla den andra generationens levnadsförhållanden, syftar till att "ge förutsättningar för att utvärdera 1975 års invandrar- och minoritetspolitik på grundval av en bedömning av invandrargruppernas framtida situation i Sverige i ett långsiktigt perspektiv. Det skall alltså vara en undersökning av invandrarnas nuvarande möjligheter att utveckla och bevara sin kulturella och nationella identitet (valfrihetsmålet), av invandrarorganisationernas arbete inom denna ram för att ta tillvara gruppernas intressen på lång sikt, av invandrarnas informella problemlösningar med liknande syftning, samt av andra generationens nuvarande situation och framtidsutsikter inom de ramar som det svenska samhället och den svenska politiken erbjuder dem."

Jag befarar att när EIFO har genomfört sitt tvååriga projekt i Borås och

Nacka kommer det att resultera i en svidande kritik av de faktiska förhållandena.

Nr 127

Onsdagen den
23 april 1980

ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk) replik:

Herr talman! Det är sant att riksdagen enhälligt har fastslagit vissa målsättningar när det gäller invandrapolitiken, nämligen jämlikhet, samverkan och annat som det länge nått enighet om i de olika politiska partierna i riksdagen. Detta råder det inget tvivel om. Men den oenighet som verkligen finns ligger i sättet att förverkliga målsättningarna.

Vårt parti har lagt fram många invandarmotioner, varav riksdagen hittills hunnit behandla en del i olika sammanhang. I de motionerna har vi framställt förslag till konkreta förbättringar på invandrarområdet. Men alla de här motionerna har blivit avslagna. Motiveringen för nästan alla avslagsyrkandena har varit att man i det nuvarande svåra finansiella läget inte kan tillstyrka några som helst höjningar av anslaget till invandrarorganisationerna eller några andra förbättringar på invandrarområdet. Detta uppfattar vi från vårt parti som ett sätt att krypa bakom det nuvarande finansiella läget för att slippa åstadkomma förbättringar för invandrare. De vpk-motioner som behandlas i dag gäller konkreta förslag om förbättringar av invandrarernas situation som sammanlagt innebär en ökning av anslagen med 7 175 000 kr. Också i det inlägg som Eva Winther gjorde framfördes motiveringen att man med nuvarande ansträngda finansiella läge inte kan tillstyrka de här motionerna.

Herr talman! Med tanke på det beslut som riksdagen har fattat om att flytta till det gamla riksdagshuset, vilket kommer att kosta 1 000 000 000 kr., framstår den motiveringen inte bara som löjeväckande utan som rent cynisk gentemot invandrarna och andra utsatta grupper i samhället.

EVA WINTHER (fp) replik:

Herr talman! Till Lahja Exner vill jag säga att det är möjligt att EIFO-undersökningen kommer att visa på mycket stora brister. Då kommer vi också att ha en verklig grund för att sätta in relevanta och riktiga åtgärder. Men vi vet redan nu, både Lahja Exner och jag, att det finns väldigt mycket att göra.

Jag vill bara peka på ett av de projekt som invandrarverket har i gång – det finns ju många olika sådana. Det är projektet Samverkan i grannskapet, som jag tror är mycket viktigt för att få en bättre miljö för invandrarna och för att öka förståelsen hos svenskarna för invandrarernas situation.

När det gäller socialdemokraternas motion om ett sammanhållet kommunalt program kan man behöva fundera över om det är just där man skall lägga resurserna i det ekonomiska läge vi har.

Alexander Chrisopoulos tycker att det är cyniskt att tala om ekonomin när det gäller invandrarfrågorna. Ingen kan högre än jag önska att vi kunde satsa väldigt mycket mer. Men det är bara så att med det ekonomiska läge och det budgetunderskott som vi har måste man faktiskt inom alla områden tänka på detta med ekonomin. Just invandringpolitiken har i årets budget fått del av

Invandrapolitiken

en satsning som i förhållande till andra satsningar i budgeten faktiskt är betydande.

När det gäller åtgärder för invandrarungdomar har vi hänvisat till den samrådsgrupp som regeringen har tillsatt. Jag vill också säga att det har vidtagits åtgärder för invandrarungdomar tidigare. Jag har här en hel lista över vad man försökt satsa på, därför att man är så medveten om att invandrarungdomarna har det besvärligt beträffande arbetsmarknaden.

Men jag ser att tiden gör att jag får återkomma till detta i nästa replik.

LAIJA EXNER (s) replik:

Herr talman! Jag känner till grannskapsprojektet som invandrarverket driver bl. a. i Borås, varifrån jag kommer. Där har man en stor invandrar-koncentration just i det bostadsområde som har valts ut till detta projekt.

Projektet är naturligtvis värdefullt. Men sedan det hade dragits i gång stötte man snabbt på problem just på grund av att man har bristande resurser för att göra samlade insatser på alla de områden där sådana skulle behövas. Det är nämligen inte bara fråga om bostaden, utan det är fråga om barnens framtid, barnen och språket, barnens situation i skolan. Det gäller de vuxna som bor i området, deras språkliga utveckling, deras möjligheter till kontakter med myndigheterna på det egna språket. Och det gäller ungdomarna i skolan och ungdomarnas möjligheter att få arbete. Det är fråga om invandrarkulturen. Och det är också fråga om relationerna mellan invandrare och svenskar. Det är på så många olika områden som vi skulle behöva göra en samlad insats för att få en helhetsbedömning. Och detta är just vad vi har föreslagit i vår motion.

De två miljoner kronor som socialdemokraterna vill satsa på projektet är naturligtvis ett mycket blygsamt belopp, men jag är övertygad om att ett sådant försök skulle ge värdefulla tips för framtiden. Genom denna satsning kommer vi också att kunna visa att man kan spara på många andra områden. Om man låter bli att spara i smått, slipper man att slösa i stort.

ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk) replik:

Herr talman! Eva Winther hänvisar återigen till det dåliga finansiella läge som vi befinner oss i och använder det som ett argument för att anslag inte skall beviljas till invandrarna. Men det besvärliga finansiella läget hindrade inte riksdagen och regeringen från att bevilja sig själva ett anslag på 1 000 milj. kr. för att återvända till det gamla riksdagshuset. Från den utgångspunkten är regeringens politik när det gäller invandrarna och dess hänvisning till det finansiella läget inte bara löjeväckande utan klart cynisk.

EVA WINTHER (fp) replik:

Herr talman! Vi är, Lahja Exner, överens om att det behövs insatser för invandrarna på många olika områden, och det görs också sådana insatser.

Till Alexander Chrisopoulos vill jag säga att i fråga om riksdagens

återflyttning till det gamla riksdagshuset känner jag mig helt oskyldig, eftersom jag röstade emot det förslaget.

Sedan några uppgifter om vilka åtgärder vi tidigare har vidtagit för invandrarungdom.

AMS och invandrarverket bedriver uppsökande verksamhet bland invandrarungdomar. Det ordnas särskilda beredskapsarbeten på arbetsförmedlingarna i samarbete med invandrarorganisationerna. Ungdomarna tjänstgör då växelvis på förmedlingen och hos organisationen.

För att underlätta för invandrarungdomarna att klara övergången till gymnasieskolan finns särskilda introduktions- eller sommarkurser. Ungdomarna får där komplettera de ämnen som de saknar eller brister i, och det utgår ett särskilt ekonomiskt stöd.

Ungdomar som är flyktingar får gå på arbetsmarknadsutbildning trots att de är under 20 år. Icke flyktingungdomar får liksom svenska ungdomar under 20 år gå i arbetsmarknadsutbildning genom utnyttjande av vakanta platser, köpt utbildning hos företag osv.

De ungdomar som deltar i arbetsmarknadsutbildning har rätt till undervisning i svenska.

En successiv utbyggnad sker också av antalet kurser på främmande språk inom arbetsmarknadsutbildningen.

S. k. ALU-kurser anordnas särskilt för invandrarungdomar.

Detta är några åtgärder som har vidtagits för att underlätta för invandrarungdomarna att komma in på arbetsmarknaden.

Talmannen anmälde att Lahja Exner och Alexander Chrisopoulos anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

GÖREL BOHLIN (m):

Herr talman! Invandringen till Sverige har under 1970-talet ändrat karaktär. Från att under 1960-talet företrädesvis ha varit arbetskraftsinvandring, oftast organiserad sådan och bestående av personer med yrkesutbildning, har invandringen alltmer kommit att domineras av grupper som söker sin tillflykt till Sverige på grund av politisk eller religiös förföljelse. Människorna kommer från alla delar av världen. Från Sydamerika kommer många – ofta välutbildade personer. Från Asien har vi som bekant fått stora grupper, och från Turkiet och Pakistan har vi redan stora invandrarbosättningar, som också lockar andra från hemlandet, anhöriga och vänner, att söka sig hit – legalt eller illegalt. Gemensamt för flyktingarna är att de, när de kommer till oss, oftast känner sig otrygga och olyckliga.

Antalet invandrare i Sverige är nu ca 1 miljon, och år 2000 är var tredje eller var fjärde svensk invandrare eller invandrarättling. Vissa kommuner har en procentuellt mycket stor andel invandrare, vilket också betytt att hela stadsdelar ibland kommit att domineras av samma invandrargrupp.

I vissa länder har man ett betydligt vidare familjebegrepp än vi. Nära släkting och tillhörande samma familj/hushåll – alltså vår definition på s. k.

Nr 127

Onsdagen den
23 april 1980

Invandrarpolitiken

anknytningsfall – kan vara både en far- eller morförälder och syskon till föräldrarna, varför de anhöriga som söker sig hit blir många. Vännerna från hemlandet som kommer till Sverige är också många, och dessutom har invandrarna ofta många barn, fler än svenskarna. Allt detta bidrar till att vissa bostadsområden blir dominerade av viss nationalitet. Framför allt gäller det här tillväxtmönstret assyrier/syrianer.

I Södertälje kommun, där assyrie/syriangruppen nu uppgår till över 4 000 personer, beräknar man att gruppen år 1985 kommer att bestå av minst 8 000 personer, dvs. vara i storleksordningen en hel kommun.

Våra invandrare är sannerligen inte någon homogen massa, utan bakgrundserfarenheter, kunskaper och kulturmönster är väsentligen olika hos de olika nationaliteterna. Inom assyrie/syriangruppen har t. ex. kvinnan en helt annan ställning än den svenska eller den chilenska kvinnan. Mannen är alltid talesman för familjen. De flesta kvinnor arbetar endast inom hemmet och blir då också mycket isolerade. Kvinnorna lär sig praktiskt taget ingen svenska, inte ens så mycket att de kan göra nödvändiga inköp själva.

Vi har här i kammaren haft en debatt om förbud mot omskärelse av kvinnor, och massmedia har haft uppgifter om att denna sedvänja kan förekomma i vårt land. Äga anses i många länder som en klar föräldrarätt – ja, t. o. m. skyldighet – och även äga av hustrur ses som en naturlig förteelse av många. Det förekommer att barn lovas bort till äktenskap långt innan de själva begriper vad det är fråga om.

Vi har alltså bland våra invandrare grupper vilkas sätt att leva är starkt avvikande från vårt – och t. o. m. strider mot svensk lag.

Ett avvikande beteende resulterar ofta i utstötning – det vet vi, rent generellt. Detta är tillämpligt även på invandrare. Svenskarna reagerar på vissa invandrargruppers sätt att leva med avståndstagande och t. o. m. fiendskap. Rivalitet och oförståelse finns även mellan olika invandrargrupper, t. o. m. tillhörande samma invandrar-nationalitet. När segregationen blir så markerad att hela stadsdelar domineras av en viss invandrargrupp, konserveras det sätt att leva som man fört med sig, vilket utan tvivel vållar problem. Motsättningarna mellan generationer invandrare riskerar att bli stora. När barnen växer upp och ser skillnaden i sätt att behandla barn och kvinnor i de svenska hemmen och i deras egen miljö reagerar de, särskilt flickorna, med avståndstagande till sina egna och sin egen kultur. De psykiska problemen i invandrarfamiljerna ökar också alltmer; därom vittnar inte minst den allt större andelen invandrarbarn som söker PBU – psykiska barna- och ungdomsvården. Till bilden hör att arbetslösheten är större bland invandrarna – kanske särskilt bland invandrarungdomarna – än bland svenskarna. Ungdomarna blir rotlösa, bittra och osäkra.

Vi möter våra invandrare med alla möjliga stödåtgärder. Stat och kommun samarbetar. Kommunerna anställer familjepedagoger, som skall vara en länk mellan invandrarna och det svenska samhället, invandrarbyråer hjälper till med upplysningsverksamhet. Hemspråkundervisningen byggs ut och ges ofta i stora enspråkiga grupper, hela klasser. Vi har insett hur viktigt det är att

invandrarna får behålla sin kultur och känna glädje och stolthet över sin härkomst och stöder därför invandrarorganisationerna på olika sätt.

Invandrarverket satsar nu på en information till svenskarna som syftar till att ge kunskap om de olika invandrargruppernas kultur, bakgrund och problem. Förhoppningsvis skall den informationen leda till större förståelse bland svenskarna för invandrarna.

Invandrarverket har också grundläggande och fortlöpande information om det svenska samhället till invandrarna. Tyvärr når man med den informationen, som f. n. företrädesvis består av broschyrmaterial, inte de grupper som det är mest angeläget att nå, dem som talar dålig eller ingen svenska, som ofta är analfabeter och vilkas kulturmönster är främmande för oss. Framför allt gäller det vissa grupper invandrarkvinnor.

Vid ett besök hos invandrarverket som arbetsmarknadsutskottet gjorde i februari ställde jag frågor omkring de här problemen och fick då bekräftat att man på invandrarverket var medveten om svårigheterna och avsåg att tillsammans med kommunerna intensifiera sin information till framför allt dessa grupper.

Herr talman! Det var ett välkommet besked, och jag kommer att noga följa arbetet med information såväl till svenskarna som till invandrarna.

Bristande kunskap och förståelse hos svenskarna om invandrarna och deras problem måste åtgärdas, men vi måste också för att förebygga motsättningar förbättra informationen till invandrarna om det svenska samhället, dess lagar och normer och de motiv som lett fram till vår lagstiftning.

Vi måste särskilt försöka nå dem som på grund av språksvårigheter inte kan tillgodogöra sig skriftligt budskap, och vi måste aktivt arbeta för att förhindra att, bl. a. på grund av segregation i boendet, en föråldrad kvinnoosyn permanentas eller t. o. m. får utbredning. Vi får inte medverka till att effekten av våra mödosamt genomförda reformer reduceras eller att utvecklingen bromsas upp eller att den insikt som nu är utbredd om fördelen med ett jämställt sätt att leva ifrågasätts. Inte minst viktig är en sådan här information till invandrarna för att förebygga motsättningar bland invandrarna, framför allt generationsmotsättningar.

Herr talman! Nyligen har invandrarministern genom tilläggsdirektiv till jämställdhetskommittén särskilt uppmärksammat invandrarkvinnornas situation och behov av stöd, något som jag vill uttrycka min stora glädje över.

Årets budgetproposition är också ett klart uttryck för en medvetenhet från statsmakternas sida om nödvändigheten av en intensifierad information, och med den här deklarationen i anslutning till invandrarverkets informationspaket ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Statsrådet KARIN ANDERSSON:

Herr talman! Hittills har vi kunnat lösa invandrarfrågorna i relativ enighet, vilket också Lahja Exner underströk i sitt inledningsanförande. Utskottets behandling av budgetpropositionen i detta avsnitt visar, trots den enda

Nr 127

Onsdagen den
23 april 1980

Invandrarpolitiken

reservationen, att så är fallet. Jag har alltså ingen anledning att polemisera. Jag vill dock gärna ta tillfället i akt att beröra några frågor, som jag tycker är väsentliga just nu.

Antalet etniska minoriteter har fortsatt att öka i vårt land. Dessa människor kommer, som har sagts tidigare, från alltmer avlägsna länder. Deras kultur och språk skiljer sig från dem vi känner till eller är vana vid. F. n. finns i Sverige 30 etniska minoritetsgrupper med mer än 1 000 medlemmar, och de har var och en sin kulturella särart samt uppvisar stora skillnader såväl sinsemellan som gentemot den svenska majoritetsbefolkningen.

Det är självklart att dessa grupper har från varandra helt skilda behov och därmed olika krav på insatser från samhällets sida. Jag tror att vi måste vara beredda att tränga djupare in i invandrarfrågorna och invandrapolitiken, vara beredda att möta varje minoritetsgrupp efter deras särskilda behov. Vi måste gå vidare från en generell invandrapolitik till en mångfasetterad minoritetspolitik.

En sådan invandrapolitik kräver ökade kunskaper. Det har den allt livligare debatten under 1970-talet visat. Vi svenskar vet alldeles för litet om dem som vi med ett gemensamt begrepp kallar invandrare.

I den budget vi nu behandlar ingår, som har framgått av debatten, särskilda medel för ett projekt benämnt Ökad invandrarkunskap bland svenskar. Därigenom får invandrarverket särskilda resurser för att ge den svenska allmänheten nödvändiga kunskaper. Projektet syftar till att ge information genom att föra in invandrarkunskap som ett reguljärt inslag i de flesta utbildningssammanhang och till att i ökad utsträckning engagera folkrörelser i detta arbete. Jag är mycket positiv till den inriktning projektet har fått. En bärande tanke är samarbete med bl. a. myndigheter, institutioner, företag och inte minst organisationer. Målet är att efter ett antal år av koncentrerade insatser från invandrarverkets sida invandrarkunskap skall vara ett naturligt inslag i alla utbildningssammanhang.

Jag är för min del övertygad om att detta kommer att bli 1980-talets kanske viktigaste folkbildningsuppgift. Skall vi klara övergången från det homogena svenska enhetskultursamhället till det mångkulturella samhället, då behöver vi kunskaper om varandras kulturer, om varandras levnadsmönster, religioner, hemländer etc. Det är genom ökade kunskaper vi kan undvika de konflikter som Görel Bohlin talade om och som så lätt uppstår i skärningspunkter mellan olika kulturer. I stället bör vi kunna få ut något positivt av den kulturella mångfalden.

Invandrarbarnens rätt till sitt modersmål är en annan fråga som jag anser oerhört viktig. Jag har sagt detta många gånger förut, men det tål att upprepas. För invandrarbarnen är språket på en gång rottrådarna till det land som de härstammar från och inkörsporten till framtiden i det nya hemlandet. Det är inte genom att skära av rottrådar som man lättast klarar omställningen till en ny situation. Det är tvärtom när de skärs av som man tappar fotfästet i livet. Och det är i den situationen många invandrarbarn och ungdomar i dag befinner sig.

Språket är den viktigaste hörnstenen i en kulturell identitet, och utan kulturell identitet utvecklar inte barnen den sunda självkänsla som är nödvändig för att de skall kunna gå ut i den bistra vuxenvärlden och utan aggressivitet hävda sina intressen. Det är främlingskap, osäkerhet och brist på självkänsla som får så många ungdomar, både svenska och invandrare, att gripa till våld.

Det är naturligtvis också viktigt att invandrarbarnen lär sig svenska. Det är ju i det svenska samhället de skall växa upp och skapa sin framtid. All språkforskning visar dock att det är lättare att lära sig ett nytt språk genom ett väl utvecklat modersmål. Det är bara på modersmålet man har uttryck för och kan ge uttryck åt känslans alla nyanser. Det är nämligen bara modersmålet man lär sig på känslomässig väg. Alla andra språk lär man sig på intellektuell väg. Och det är först när man har en mycket ingående kunskap i ett på detta sätt inlärt språk som man finner de adekvata orden för känsloupplevelser.

Vi har genomfört en hemspråksreform som innebär att alla invandrarbarn, vilkas föräldrar så önskar, får undervisning i det språk som är levande i hemmet. Men det finns fortfarande stora brister i genomförandet. Framför allt börjar vi inte tillräckligt tidigt. Vi börjar med hemspråksträning vid fem år, men då är barn redan "dränkta" i det svenska språket. Risken är att de blir halvspråkiga resten av sitt liv.

Hur hemspråksträningen i förskolan skall organiseras för att tillgodose de små barnens behov utreds f. n. av en särskild kommitté under socialdepartementet, och jag utgår från att utredningen arbetar så skyndsamt att situationen för invandrarbarnen i förskolan snart kan förbättras.

Invandrarungdomens situation både i skolan och på arbetsmarknaden är komplicerad. Alexander Chrisopoulos talade tidigare om detta. Det sammanhänger naturligtvis med de svårigheter jag tidigare berört: språk, utbildning, främlingskap etc. Trots mycket stora insatser inom t. ex. undervisningsområdet och arbetsmarknadspolitiken har många unga människor drabbats av tvivel på sin egen förmåga och på samhällets vilja och möjligheter.

Statistiken visar att invandrarungdomarna drabbas hårdast – dubbelt så hårt som svenska ungdomar – av arbetslöshet t. ex. Vi har redan kunnat skönja konsekvenserna. Kriminaliteten ökar bland invandrarungdomar. Detta är oroväckande. Motsättningarna mellan svenska ungdomar och invandrarungdomar förstärks. Den andra generationens invandrare är inte, med all rätt, beredda att acceptera sämre livsvillkor än den svenska befolkningsmajoriteten.

Vad kan vi då göra? Eva Winther räknade upp en lång rad åtgärder som har vidtagits eller finns tillgängliga. Åtgärder för ungdomar i allmänhet kommer naturligtvis också invandrarungdomar till godo. Jag tänker t. ex. på den nya ungdomsutbildning inom gymnasieskolan som regeringen nyligen lagt förslag om. Men därutöver behövs särskild medvetenhet när det gäller invandrarungdomarna, så att de inte faller igenom några alltför stora maskor. Det gäller att utnyttja de möjligheter vi har och koncentrera våra

Onsdagen den
23 april 1980

Invandrarpolitiken

insatser, på både lokal och central nivå, för att förbättra invandrarungdomens situation.

Jag tog för några veckor sedan initiativ till en sådan samordning för de statliga myndigheternas insatser. Det har tidigare här redogjorts för detta.

Det hade formen av ett uppdrag till statens invandrarverk att i samråd med berörda myndigheter och organisationer sammanställa ett handlingsprogram. Detta skall ta upp såväl invandrarungdomarnas sociala situation som deras arbetsmarknads- och utbildningssituation.

En annan fråga som i hög grad sammanhänger med invandrarbarnens utveckling gäller invandrarkvinnorna. Dessa är ingen enhetlig grupp liksom invandrarna inte är en enhetlig grupp. Inom denna grupp finns välutbildade "europceiskt inriktade" kvinnor, men där finns också kvinnor helt utan utbildning, kvinnor från kulturer där man helt avskärmar kvinnan från utbildning, samhällsliv och andra former av utveckling och gemenskap utanför hemmet.

Den språkliga och sociala isoleringen får svåra konsekvenser för invandrarkvinnorna själva, men också för deras barn. Skall vi nå barnen måste kvinnorna få kunskap och medvetenhet om det svenska samhället. Samhällets hjälp till dem innebär indirekt hjälp till barnen och självklart också möjligheter för kvinnorna själva till en positiv utveckling i det svenska samhället. Kvinnorna har en nyckelposition i förhållande till barnen, till kommande generation. Så här har jag hört det uttryckas av kvinnor i utvecklingsländer: "Utbilda en man och du utbildar en individ. Utbilda en kvinna och du utbildar en familj. Utbilda kvinnor och du utbildar en nation." Jag tror på det.

Sverige måste bättre ta till vara invandrarkvinnorna som en resurs för barnen och en tillgång för samhället och, med utgångspunkt i den gemensamma nämnare som kvinnor har, öppna möjligheter till utbyte av erfarenheter och kunskaper mellan invandrarkvinnor och svenska kvinnor.

Men för att kunna ge det stöd invandrarkvinnorna behöver måste vi veta mer om dem. Jag har därför, som tidigare har sagts här, nyligen uppdragit åt jämställdhetskommittén att göra en studie av invandrarkvinnor med speciell inriktning på kvinnor från länder med kulturmönster som starkt skiljer sig från det svenska, bl. a. när det gäller jämställdhet mellan kvinnor och män. Studien skall omfatta dels kartläggning av antalet invandrarkvinnor med hänsyn till deras sociala och kulturella bakgrund, dels en analys av dessa invandrarkvinnors särskilda problem och av deras situation i familjen och i det svenska samhället. Studien skall utgöra underlag för en försöksverksamhet, som skall syfta till att ge bättre möjligheter för kvinnorna att bygga upp en identitet baserad såväl på det egna kulturarvet som på normer och värderingar i det svenska samhället.

Avslutningsvis, herr talman, finns det alla skäl att betona de insatser som görs av invandrarna själva, bl. a. genom deras allt starkare organisationer, för att påverka samhällsutvecklingen i en riktning som är till gagn för hela

samhället. Genom att ta till vara sina intressen och organisera sig omkring dem ökar förutsättningarna att komma till rätta med de frågor som vi ibland kallar problem och som vi har gemensamt. Jag ser det som viktigt att ge invandrarorganisationerna fortsatt stöd i deras organisationsarbete, och jag vill också gärna i ökad utsträckning ta vara på de kunskaper och erfarenheter invandrarna och deras organisationer har i arbetet på att forma det samhälle där vi skall leva tillsammans.

Nr 127

Onsdagen den
23 april 1980

Invandrarpolitiken

ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk) replik:

Herr talman! Statsrådet Karin Andersson betonar vikten av ökade kunskaper när det gäller invandrarna. Till detta vill jag säga att invandrarna inte är någon alldeles ny företeelse; de har varit i Sverige under många årtionden och deras problem är väl dokumenterade. Enbart under de senaste tio åren har 18 utredningar om invandrarfrågor tillsatts. Minst tre eller fyra av dessa hade den allomfattande karaktär som i regeringsförklaringen omnämnas som en målsättning för invandrarpolitiken av i dag.

Naturligtvis är det viktigt med kunskaper, framför allt när det gäller invandrarkvinnornas situation i det svenska samhället. Det är också positivt att statsrådet Karin Andersson tagit initiativet till att uppdra åt jämställdhetsdelegationen att undersöka invandrarkvinnornas situation. Men det finns en viss kunskap om de faktiska förhållanden och de faktiska behov som invandrarkvinnorna har i dag.

En av anledningarna till invandrarkvinnornas situation i dag är deras isolering i hemmen, vilket gör det omöjligt för dem att lära sig det svenska språket – för att därigenom kunna hävda sig i det svenska samhället.

Vårt parti har framlagt två motioner som särskilt berör invandrarkvinnornas situation. I en motion begär vi anslag till Utbildningsradion, där speciella TV-program med utgångspunkt i invandrarernas situation kunde ge undervisning i det svenska språket. En sådan åtgärd skulle direkt hjälpa de hemmavarande kvinnorna att tillägna sig det svenska språket. Vi har i en annan motion föreslagit att svenskundervisningen skall kompletteras med uppsökande verksamhet när det gäller de hemmavarande kvinnorna, som inte kan nås på annat sätt. De hemmavarande kvinnorna skulle dessutom få bidrag för att kunna delta i studierna.

Dessa motioner har emellertid avstyrkts av utskottet. När det gäller praktiska åtgärder för att förbättra invandrarkvinnornas situation är man totalt kallsinnig och hänvisar till det ansträngda finansiella läget. När det gäller åtgärder som inte innebär några som helst ekonomiska åtaganden från regeringens sida är man generös i allmänna ordalag.

Jag vill ställa en fråga till Karin Andersson. Kan Karin Andersson påvisa något område där ett statsbidrag som utgått till olika organisationer och institutioner som berör invandrarna och deras situation – utöver ökningen med en och en halv miljon när det gäller informationen – medfört några förbättringar?

Onsdagen den
23 april 1980

Invandrarpolitiken

LAHJA EXNER (s) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är glädjande att Karin Andersson sett att man måste ha en samordning mellan de olika insatserna. Hon har upptäckt detta på det statliga området, men kanske kommer insikten så småningom även på det kommunala området, så att vi kan få enighet i riksdagen bakom ett sådant beslut.

Regeringens proposition angående ungdomarnas gymnasiala utbildning vill jag inte kommentera i detta sammanhang. Vi får senare anledning att debattera den.

Invandrarkvinnornas speciella problem har vi socialdemokrater tagit upp i en särskild motion under den allmänna motionstiden. Vi har i den betonat vikten av att vi får en föräldrautbildning som når dessa grupper och framhållit att det måste ske snart. Dessa människor behöver verkligen allt det stöd som över huvud taget går att frambringa.

Statsrådet KARIN ANDERSSON:

Herr talman! Ja, Alexander Chrisopoulos, det är alldeles riktigt att det inte har funnits något stort ekonomiskt utrymme för några väsentliga förbättringar när det gäller invandrarna. Det rör sig bara om de 1,5 milj. kr. som har gått till det projekt som syftar till att ge svenskarna bättre kunskaper om invandrarna. Jag tyckte att det var det viktigaste att satsa på i detta läge. I fråga om övriga anslag har inflationen kompenserats. Det är bara att erkänna att detta är exakt vad som har skett. Jag är inte heller nöjd, men så har resultatet blivit.

Jag vill bara säga ett par ord om invandrarkvinnorna. Det är faktiskt inte riktigt så enkelt som Alexander Chrisopoulos vill göra det när han säger att man vet vad man skall göra för att nå dessa kvinnor. Det är tvärtom så, att vi fortfarande ganska mycket famlar efter olika metoder för att kunna göra detta. TV och radio nämndes här, men att använda dessa medier är ingen metod för att bryta kvinnornas isolering. Det är kanske en metod för att undervisa i svenska, men jag är faktiskt inte ens säker på det när det gäller dem som är analfabeter. Det viktigaste är ju att bryta kvinnornas isolering. Och för att kunna nå dem måste vi veta oerhört mycket om deras kultur och levnadsvanor för att kunna gå fram med den försiktighet som krävs när man klampar in på andra människors värderingar.

Det är oerhört viktigt att vi verkligen försöker komma i gång med ett arbete på detta område. Jag har faktiskt i flera år, under den tid som jag har arbetat med dessa frågor, försökt få i gång ett sådant arbete. Men jag har inte lyckats särskilt väl – det skall jag erkänna. Jag hoppas därför att denna studie skall kunna ge ett underlag, så att vi kan hitta metoder för att nå dem som allra bäst behöver stöd.

ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk) replik:

Herr talman! Jag har aldrig påstått att det är speciellt lätt att bryta invandrarkvinnornas isolering. Däremot är det ett allmänt känt faktum att en av orsakerna till denna isolering är att kvinnorna är isolerade hemma och

därigenom inte kan tillägna sig det svenska språket. En av de, eventuellt många, konkreta åtgärder som i detta sammanhang kan vidtas är att se till att dessa kvinnor omfattas av lagen om svenskundervisning och via radio och TV nå dem hemma. På detta sätt kan deras språksituation förbättras. Karin Andersson kan inte på något sätt påstå att detta är en felaktig eller dålig åtgärd. Jag har dock aldrig påstått att bara en sådan åtgärd skulle lösa hela problemet.

Nr 127

Onsdagen den
23 april 1980

Invandrapolitiken

BILLY ERIKSSON (vpk):

Herr talman! Jag skall börja med att kommentera det som Eva Winther och även Karin Andersson sade om just den stora enigheten när det gäller invandrapolitiken i detta land. Ja, om det gäller riktlinjerna för jämlikhet, valfrihet och samverkan kan man hålla med om att det råder enighet. Det är väldigt svårt att gå emot sådana självklara begrepp. Problemet är bara att dessa begrepp blir meningsfulla först när de fylls med ett rejält innehåll, och där råder det ganska stor oenighet. Ta bara frågan om invandrarnas demokratiska rättigheter att få delta i riksdagsval! Ta stödet till invandrarorganisationer! Osv.

Jag vill också säga något om resonemanget om det finansiella läget. Det är faktiskt på det sättet att invandrarna inte har kostat detta samhälle något. Det har snarare varit en ekonomisk fördel för det svenska samhället att ha invandrarna i landet. Och därför kan resonemanget om det finansiella läget inte föras fram som ett hållbart argument.

Så övergår jag till det jag hade tänkt tala om, nämligen motion 443.

Herr talman! Vi kommunister har alltid slagits för reformer som gynnat den svenska arbetarklassens sak. Däremot innebär reformer i sig ingenting positivt, utan det avgörande är innehållet i reformerna. Jag skall i dag tala om en reform som blev den största reformfloppen i svensk invandrapolitiks historia. Det gäller lagen om svenskundervisning.

År 1972 antog riksdagen lagen om rätt till ledighet och lön vid deltagande i svenskundervisning. Avsikten var att en del av den svenska arbetarklassen, nämligen invandrarna, inte skulle hamna i strykklasse i samhälls- och arbetslivet. LO har själv beräknat att om något årtionde kommer var tredje LO-medlem att ha invandrarbakgrund. Det rör sig alltså om en betydande del av den svenska arbetarklassen. Lagens avsikt har aldrig infriats. I stället kan man utan överdrifter påstå att lagen blivit en kvarnsten runt halsen på invandrarna. Många invandrare känner lagen snarare som en belastning än som ett verktyg i jämlikhetskampen.

Lagen har urholkats på två avgörande punkter. För det första har kostnaderna förflyttats från kapitalet till samhället. Numera bedrivs svenskundervisningen oftast i AMS regi, vilket inte var meningen. För det andra har omfattningen av undervisningen varit klart undermålig. Detta hänger inte samman med någon ovilja bland invandrarna att delta i undervisning, utan det beror på lagens konstruktion. Därför menar vi att lagen måste ändras på ett fundamentalt sätt.

Arbetsköparna har gjort sitt yttersta för att sabotera lagen. Det har t. o. m.

träffats avtal mellan kapitalisternas företrädare och invandrare, som gått ut på att invandrarna inte behöver någon undervisning. Arbetsköparna har också med näbbar och klor undanhållit information om lagen. Man har på ett cyniskt sätt utnyttjat invandrarnas brist på språkkunskaper, och samhället har inte gjort ett jota för att rätta till de uppenbara sabotagehandlingar mot lagen som kapitalägarna stått för.

Den svenska fackföreningsrörelsen har tyvärr också uppvisat ett svalt intresse när det gäller att ta kamp för invandrarnas rättigheter till språkundervisning. Ideologin om samarbete mellan klasserna har präglat svensk socialdemokrati under efterkrigstiden. Dess negativa verkningar har klart kommit till uttryck vad beträffar invandrarnas rätt till svensk undervisning.

Många fackförbund har gått med på att förhandla bort undervisningens tidsmässiga förläggning från den normala arbetstiden. Det har därför inte varit ovanligt att undervisningen skett efter arbetstid, eller rent av kl. 04.00 på natten innan skiftet startar. De här 240 timmarnas undervisning beräknas ge ett ordförråd som motsvarar en treårings. Betänk hur mycket man får inlärt efter åtta timmars ackordsarbete vid svarven eller fräsen! Det rör sig förmodligen om en ettårings ordförråd. Grundfelet är att det över huvud taget går att förhandla om undervisningens tidsmässiga förläggning.

En stor del av invandrarna har inte genomgått undervisningen. LO har gjort en undersökning, baserad på sin uppsökande verksamhet, där klara brister uppvisades. Arbetsköparna ursäktade sig med att man inte kände till lagen, att invandrarna redan kunde svenska, att invandrarna inte är intresserade av att lära sig svenska och andra ohållbara argument. I samma undersökning förklarade många invandrare att man inte kände till lagen och att man var rädd att ställa krav på företagen. Som lagen är utformad är det sistnämnda helt förståeligt.

Lagen om svenskundervisning har alltså visat sig vara ett slag i ansiktet på invandrarna. Kapitalisterna har bedrivit sabotage mot lagen, och fackföreningsrörelsen har agerat passivt. Invandrare har haft svårighet att få arbete om de inte genomgått den lagstadgade undervisningen. Felet med lagen är att ansvaret lagts på arbetsköparna, vars enda ansvar i realiteten är att tillskansa sig så stora vinster som möjligt. Därför menar vi kommunister att lagen måste omarbetas i grunden.

Vårt parti har under flera år krävt en grundläggande förändring av lagen. Vi anser att finansieringen bör ske genom ett kollektivt avgiftssystem för företagen, så att kostnaderna i de mindre företagen med många invandrare inte blir så kännbar. Vi anser vidare att invandrarna skall informeras redan första dagen om att undervisningen skall påbörjas redan den första månaden.

240 timmar är alltför otillräckligt. Vi föreslår därför i vår motion att timantalet utökas till 340 timmar och att uppdelningen mellan s. k. nya och gamla invandrare slopas. Övervakningen av lagen har skett på ett skandalöst dåligt sätt. Vi menar därför att arbetsmarknadsstyrelsen och skolöverstyrelsen bör kopplas in för att bevaka lagen. Vi anser också att invandrare som

inte är anställda skall ha laglig rätt till svenskundervisning genom finansiering av kapitalistklassen.

Utskottet avstyrker vår motion med motiveringen att man förra året avstyrkte vår motion om svenskundervisning. Nu är det så att denna lag inte enbart är svag utan även utgör ett hot mot invandrarna, och därför bör den göras om i grunden.

Jag tycker utskottet skall börja tala politik. Hur ser ni på omfattningen av undervisningen? Hur har lagen fungerat? Tar ni invandrarnas ord på allvar, när de säger att de har svårt att få jobb om de inte genomgått undervisningen? Har utskottet över huvud taget några åsikter i denna viktiga fråga?

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionen 443.

EVA WINTHER (fp):

Herr talman! Billy Eriksson sade att Sverige har haft ekonomisk fördel av att invandrarna har kommit hit. Ja, det är alldeles riktigt. De har hjälpt till att bygga upp vårt land och bidragit till att vi fått den välfärd vi har. Men eftersom de nu är en del av det svenska samhället, kommer också de att beröras av den situation som i dag gäller för alla andra människor i vårt land.

Beträffande motionen om svenskundervisningen sade Billy Eriksson att vi avstyrkt denna med motivering att vi avstyrkte den också förra gången den behandlades. På den punkten har Billy Eriksson läst på ganska dåligt. Det står så här i betänkandet:

”Utskottet har flera gånger tidigare prövat vpk-motioner med liknande förslag, senast i AU 1978/79:22 ——. Vid förra årets behandling hänvisades till att regeringen tillsatt en kommitté för översyn av svenskundervisning för vuxna invandrare. Kommittén har som uppgift att bedöma i vilken utsträckning nuvarande svenskundervisning för invandrare inom olika regelsystem och utbildningsanordningar svarar mot de mål och riktlinjer som har satts upp för utbildningen. Kommittén skall mot den bakgrunden överväga den framtida inriktningen av insatserna. Kommittén beräknas lägga fram sitt betänkande nästa år.”

Det var mot denna bakgrund som vi avstyrkte motionen. Jag kan hålla med om att svenskundervisningslagen inte fungerat bra, och det är också därför man har tillsatt en kommitté för att komma till rätta med de missförhållanden som råder.

Låt mig sedan bara i frågan om invandrarkvinnorna, vilken tidigare har varit uppe till debatt, säga att det f. n. pågår ett projekt med undervisning i både svenska och samhällskunskap för invandrarkvinnor, där man samtidigt med denna undervisning tillgodoser de deltagande kvinnornas behov av barnomsorg. De här kvinnorna har tagits ut med hjälp av uppsökande verksamhet. Projektet bedrivs i samarbete mellan Riksförbundet för invandrarkvinnor, SÖ och ett studieförbund. Invandrarkvinnorna själva är också mycket aktiva i närradioprojektet och sänder program som jag tror är till mycket stor glädje för dem. Men jag håller med om att vi behöver vidta

Nr 127

Onsdagen den
23 april 1980

Invandrapolitiken

åtgärder för invandrarkvinnorna. Jag är också glad över det uppdrag som jämställdhetskommittén har fått.

BILLY ERIKSSON (vpk):

Herr talman! Eva Winther håller i och för sig med om att invandrarna inte har kostat något för det svenska samhället.

Det har ju gjorts en undersökning som visar att invandrarna i Göteborg tillför kommunen 4 000 kr. om året. Undersökningen gjordes i syfte att motverka fördomarna i samhället om invandrarna. När man tar upp just frågan om invandrarna håller, enligt min mening, inte argumentet att det finansiella läget är så ansträngt. Invandrarna har inte kostat samhället något utan tillfört det stora resurser. Staten är i stället skyldig invandrarna resurser, om man ser rent ekonomiskt på problemet. Man får ju välja vad man skall satsa på. Vi anser att det är mer angeläget att satsa på invandrarna än att subventionera storkapitalet eller att flytta riksdagen till Helgeandsholmen, vilket kostar en miljard kronor.

När det gäller svenskundervisningslagen säger Eva Winther att man har tillsatt en kommitté, och så är det väl. Det har jag också läst om i betänkandet. LO har emellertid redan gjort en undersökning som klart och tydligt visar lagens uppenbara brister. Lagen har snarare blivit en kvarnsten runt halsen på invandrarna än en lag som befrämjar invandrarnas möjligheter att delta i samhälls- och arbetsliv på samma villkor som de som gäller för svenskarna. Därför har vi i vår motion föreslagit konkreta lagändringar, och det är ju detta som är det intressanta i det här sammanhanget. Vi anser att vi kan göra det här omedelbart. Man behöver inte mer undersöka hur den här lagen fungerar, eftersom den är en av de absolut sämsta som vi någonsin har haft i det här landet.

EVA WINTHER (fp):

Herr talman! Det är väl alldeles riktigt att invandrarna tillför kommunerna inkomster och vinster på samma sätt som vi svenskar gör när vi arbetar.

Jag håller också med om att vi måste satsa mera på invandrarna. Personligen skulle jag mycket hellre vilja använda den miljard på invandrarna som det kostar att flytta tillbaka till det gamla riksdagshuset. Jag har också röstat för att vi skall stanna kvar här.

LO har påvisat brister i svenskundervisningslagen, och Billy Eriksson menar att vi omedelbart kan genomföra de här förslagen. Det skulle vara ganska originellt att göra detta, i all synnerhet som en utredning f. n. håller på att arbeta med problemen. Det är ganska rimligt att vi avvaktar utredningsresultatet. Jag tycker det är bra att kommunisterna har visat på olika missförhållanden, och jag är övertygad om att utredningen också uppmärksammar de förslag och den kritik som kommunisterna har kommit med. Jag menar emellertid att det är ganska rimligt att avvakta utredningens betänkande som läggs fram nästa år.

BILLY ERIKSSON (vpk):

Herr talman! Vi har under många år kommit med kritik mot den här lagen. Vi visste från början att utformar man en lag på det sätt som man har gjort i det här fallet kommer sådana här brister att uppstå. Det helt orimliga är ju att man lägger ansvaret på arbetsköparna, och man lägger ett stort ansvar på invandrarna själva, som har brister i sina språkkunskaper. Därför visste vi från början vart det skulle barka.

När det sedan gäller detta att invandrarna tillför kommunerna pengar, så är det en viss skillnad. Invandrarna, som kommit hit, har så att säga inte kostat pengar i det svenska utbildningssystemet. Det är det som är den avgörande skillnaden mellan svenskar och invandrare.

EVA WINTHER (fp):

Herr talman! Det har sagts tidigare här i dag att invandrare är inget enhetligt begrepp. Många av dem som kommer har en utbildning färdig. Det är också många av dem som kommer som inte har en utbildning färdig, och vi har även barn att ta hand om.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1–4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 5

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen av Anna-Greta Leijon m. fl. samt 3:o) motionerna 1002 och 1488 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Lahja Exner begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Alexander Chrisopoulos begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkande 22 mom. 5 antar reservationen av Anna-Greta Leijon m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit motionerna 1002 och 1488 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Alexander Chrisopoulos begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 147
Nej – 18
Avstår – 153

Nr 127

Onsdagen den
23 april 1980

Invandrarpolitiken

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammarén bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkande 22 mom. 5 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarén bifallit reservationen av Anna-Greta Leijon m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lahja Exner begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 160

Nej – 158

Mom. 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 1818 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Alexander Chrisopoulos begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkande 22 mom. 6 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarén bifallit motion 1818 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Alexander Chrisopoulos begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 301

Nej – 18

Mom. 7-9

Kammarén biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 10.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 443 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Alexander Chrisopoulos begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition.

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkande 22 mom. 10 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motion 443 av Lars Werner m. fl.

Nr 127

Onsdagen den
23 april 1980

*Utbildning för
kultur- och infor-
mationsyrken*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Alexander Chrisopoulos begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 301
Nej – 18

§ 8 Föredrogs

Arbetsmarknadsutskottets betänkande

1979/80:26 om statsbidrag till stiftelsen Invandartidningen för budgetåret 1980/81

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9 Utbildning för kultur- och informationsyrken

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande 1979/80:22 med anledning av propositionen 1979/80:100 såvitt gäller anslag till utbildning för kultur- och informationsyrken, m. m., jämte motioner samt propositionen 1979/80:69 om utbildningen av skådespelare och musikdramatiska artister.

TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

I det följande redovisas endast den punkt, vid vilken under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Punkt 3 (Vissa kurser för utländska studerande)

Regeringen hade i proposition 1979/80:100 bil. 12 (utbildningsdepartementet) under punkten D 23 (s. 533–534) föreslagit riksdagen att till Vissa kurser för utländska studerande för budgetåret 1980/81 anvisa ett förslagsanslag av 3 172 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motion 1979/80:1319 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen skulle

1. hos regeringen hemställa om förslag för att täcka merkostnaderna för ytterligare 8 tjänster för lärare i svenska för icke svensktalande studerande.

Onsdagen den
23 april 1980

*Utbildning för
kultur- och infor-
mationsyrken*

2. uttala att det vid universitetet i Göteborg borde inrättas tjänster för lärare i svenska för icke svensktalande studerande.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande inrättande av tjänster vid universitetet i Göteborg för lärare i svenska för gäststuderande m. fl. skulle avslå motionen 1979/80:1319 yrkandet 2,

2. att riksdagen med bifall till propositionen 1979/80:100 och med avslag på motionen 1979/80:1319 yrkandet 1 till Vissa kurser för utländska studerande för budgetåret 1980/81 anvisade ett förslagsanslag av 3 172 000 kr.

RAUL BLÜCHER (vpk):

Herr talman! Förra året bemyndigades universitetet i Stockholm att inrätta tjänster för lärare i svenska för icke svensktalande studerande och senare beviljades tilläggsanslag för tio och en halv tjänster. De kostnaderna täcktes in i den nu aktuella budgetpropositionen. Men senare har förhandlingar enligt medbestämmandelagen förts vid Stockholms universitet, och parterna har enats om att undervisningens volym motiverar femton och en halv tjänster. Därför är det nu angeläget att skaffa fram pengar för de ytterligare fem tjänster som krävs. Det är också angeläget att Göteborgs universitet åläggs samma arbetsgivaransvar för lärare i svenska för utländska studerande som Stockholms universitet nu har. Därför krävs också pengar för de tre tjänster som behövs i Göteborg, och det är vad vi har föreslagit i motion 1319.

Nu hänvisar utskottet till den sittande gäststuderandekommittén och nämner i en svävande formulering att denna kommitté också skall pröva om det är motiverat att fastställa en övre gräns för det antal gäststuderande från utomnordiska länder som varje år får antas till högskolan. Denna passus i direktiven för gäststuderandekommittén har redan väckt berättigad oro hos de gäststuderande vi har i landet i dag, och det är väl närmast utbildningsministern som skulle kunna klarlägga vad som åsyftas. Så länge gäststuderandekommittén inte har kommit med förslag om någon neddragning av antalet platser för gäststuderande från utomnordiska länder och regeringen inte lagt fram proposition i det syftet och riksdagen inte har antagit ett sådant förslag, kvarstår det i dag aktuella behovet av svensklärare för dagens gäststuderande i Stockholm och Göteborg. Hänvisningen fritar ju inte riksdagen från detta ansvar.

Jag yrkar därför, herr talman, bifall till motion 1319 av Lars Werner m. fl.

Slutligen några ord om skolbibliotekariefrågan.

I budgetpropositionen föreslås en särskild utbildning för lärare i grundskolan med skolbibliotekarieuppgifter. Denna utbildning skall genomföras inom ramen för befintliga resurser vid bibliotekshögskolan i Borås. Där har emellertid förslaget mött berättigade protester. Förslaget kan leda till att kommunerna i sin strävan att hålla nere kostnaderna utarmar skolbiblioteken genom att inte anställa fackutbildade bibliotekarier, vilket vore en

katastrof för denna så oerhört väsentliga verksamhet. Jag skall inte nu gå in på alla de förslag för en förbättring och utvidgning av såväl folkbibliotekens som skolbibliotekens verksamhet som vänsterpartiet kommunisterna fört fram. Låt mig endast konstatera att biblioteksverksamheten är ett av de mest angelägna områdena inom Sveriges kulturliv.

Visst skall lärare få utbildning i dessa frågor, men den bör då rimligen ingå som ett naturligt inslag i utbildningen och inte föranleda att fackutbildade bibliotekarier ställs utanför skolbibliotekens verksamhet.

CLAES ELMSTEDT (c):

Herr talman! Jag kan fatta mig mycket kort i det här ärendet.

Utskottet hänvisar till gäststuderandekommittén, som tillkallats för att se över förutbildningen över huvud taget när det gäller utländska studerande. Dessutom håller man vid Göteborgs universitet på med att se över hela organisationen av svenskundervisningen. Utskottet har därför inte ansett sig behöva göra någonting med anledning av motionen, utan vi får avvakta resultatet av detta utrednings- och översynsarbete.

Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan, både på den här punkten och beträffande övriga punkter.

Överläggningen var härmed avslutad.

Punkterna 1 och 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkt 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 1319 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Raul Blücher begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkande 22 punkt 3 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleds av bifall till motion 1319 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Raul Blücher begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 297

Nej – 18

Nr 127

Onsdagen den
23 april 1980

*Utbildning för
kultur- och infor-
mationsyrken*

Onsdagen den
23 april 1980

Vuxenutbildning

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande 1979/80:23 med anledning av propositionen 1979/80:100 såvitt gäller anslag till vuxenutbildning jämte motioner.

TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

I det följande redovisas endast de punkter, vid vilka under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Punkt 2 (Bidrag till kommunal vuxenutbildning m. m.)

Regeringen hade i proposition 1979/80:100 bil. 12 (utbildningsdepartementet) under punkten E 4 (s. 586–597) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att – i den mån arbetsmarknadsskäl så påkallade – öka antalet undervisningstimmar för yrkesinriktad gymnasieskolkurser och särskilda yrkesinriktade kurser,

2. godkänna vad som i propositionen förordats om statsbidrag till tekniska stödåtgärder för handikappade elever inom grundutbildning för vuxna,

3. till Bidrag till kommunal vuxenutbildning m. m. för budgetåret 1980/81 anvisa ett förslagsanslag av 558 439 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1979/80:670 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats

1. att riksdagen uttalade sig för en inriktning av den kommunala vuxenutbildningen som innebar

a) att elevernas rätt till en bra ekonomi garanterades och studielön infördes från 16 år,

b) att studiesociala åtgärder i form av fria läromedel och fri kost infördes och hälso- och sjukvård för de vuxenstuderande förbättrades,

c) att betygen avskaffades,

2. att riksdagen beslutade

a) att antalet undervisningskurser på grundskole- och gymnasienivå fick öka med 10 % under budgetåret 1980/81 jämfört med innevarande år,

b) att ingen begränsning för tillträde skulle finnas för vuxna som behövde genomgå grundutbildning för vuxna, och

1979/80:1691 av Stig Alemyr m. fl. (s), vari yrkats

1. att riksdagen beslutade avslå regeringens förslag om en begränsning av grundskolekurser i kommunal vuxenutbildning budgetåret 1980/81,

2. att riksdagen beslutade att till anslaget Bidrag till kommunal vuxenutbildning m. m. för budgetåret 1980/81 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 6 300 000 kr. förhöjt förslagsanslag av 564 739 000 kr. i enlighet med vad som anförts i motionen.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande begränsning av grundskolkurserna inom den kommunala vuxenutbildningen med avslag på motionerna 1979/80:670 yrkandet 2 a i denna del och 1979/80:1691 yrkandet 1 godkände vad som förordats i propositionen 1979/80:100.

2. att riksdagen beträffande begränsning av gymnasieskolkurserna inom den kommunala vuxenutbildningen med avslag på motionen 1979/80:670 yrkandet 2 a i denna del godkände vad som förordats i propositionen 1979/80:100.

3. att riksdagen bemyndigade regeringen att – i den mån arbetsmarknads-skäl så påkallade – öka antalet undervisningstimmar för yrkesinriktade gymnasieskolkurser och särskilda yrkesinriktade kurser.

4. att riksdagen godkände vad som förordats i propositionen 1979/80:100 om statsbidrag till tekniska stödåtgärder för handikappade elever inom grundutbildning för vuxna.

5. att riksdagen beträffande medelsanvisningen med bifall till propositionen 1979/80:100 samt med avslag på motionerna 1979/80:670 yrkandet 2 a i denna del och 1979/80:1691 yrkandet 2 till Bidrag till kommunal vuxenutbildning m. m. för budgetåret 1980/81 anvisade ett förslagsanslag av 558 439 000 kr.,

6. att riksdagen beträffande grundutbildning för vuxna skulle avslå motionen 1979/80:670 yrkandet 2 b.

7. att riksdagen beträffande inriktning av den kommunala vuxenutbildningen skulle avslå motionen 1979/80:670 yrkandet 1.

Reservation hade avgivits

1. av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Lars Gustafsson, Helge Hagberg, Lennart Bladh, Lena Hjelm-Wallén och Karl-Erik Håll (alla s) som ansett att utskottet under 1 och 5 bort hemställa

1. att riksdagen beträffande begränsning av grundskolkurserna inom den kommunala vuxenutbildningen med avslag på propositionen 1979/80:100, med bifall till motionen 1979/80:1691 yrkandet 1 och med anledning av motionen 1979/80:670 yrkandet 2 a i denna del som sin mening gav regeringen till känna vad reservanternas anförts.

5. att riksdagen beträffande medelsanvisningen med anledning av propositionen 1979/80:100 samt med bifall till motionen 1979/80:1691 yrkandet 2 och med anledning av motionen 1979/80:670 yrkandet 2 a i denna del till Bidrag till kommunal vuxenutbildning m. m. för budgetåret 1980/81 anvisade ett förslagsanslag av 564 739 000 kr.

Punkt 3 (Bidrag till studieförbund)

Regeringen hade under punkten E 5 (s. 598–611) föreslagit riksdagen att

1. till Bidrag till studieförbund för budgetåret 1980/81 anvisa ett anslag av 37 893 000 kr.,

Nr 127

Onsdagen den
23 april 1980

Vuxenutbildning

Vuxenutbildning

2. godkänna att medel från vuxenutbildningsavgiften inte längre tillfördes anslaget.

I detta sammanhang hade behandlats

dels den under allmänna motionstiden vid 1978/79 års riksmöte väckta motionen 1978/79:1360 av Helge Klöver m. fl. (s),

dels de under allmänna motionstiden vid 1979/80 års riksmöte väckta motionerna

1979/80:522 av Olof Palme m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga (yrkande 5) hemställt att riksdagen beslutade att till Bidrag till studieförbund för budgetåret 1980/81 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 2 500 000 kr. (1 000 000 + 1 500 000) förhöjt anslag av 40 493 000 kr. i enlighet med vad som anförts i motionen.

1979/80:873 av Stig Alemyr m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen skulle anhänga att regeringen genomförde föreslagen utbildning av tolkar för döva, dövblinda, taltolkar samt tolkutbildare.

1979/80:1323 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen beslutade att för utbildning av dövblindtolkar anslå ett i förhållande till regeringens förslag med 2 092 000 kr. förhöjt belopp, samt

1979/80:1699 av Nils Carlshamre och Inger Lindquist (båda m), vari yrkats att riksdagen hos regeringen skulle anhänga om omedelbara åtgärder för utbildning av teckenspråkstolkar och tolkutbildare enligt av skolöverstyrelsen avlämnat förslag.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen godkände att medel som tillföll statsverket genom vuxenutbildningsavgiften inte längre tillfördes anslaget Bidrag till studieförbund,

2. att riksdagen beträffande studieförbundens organisationskostnader och pedagogiska verksamhet skulle avslå motionen 1979/80:522 yrkandet 5 i denna del såvitt nu var i fråga.

3. att riksdagen beträffande utbildning av teckenspråkstolkar, tolkar för dövblinda och tolkar för vuxendöva med bifall till motionen 1979/80:873 samt med anledning av motionerna 1979/80:1323 och 1979/80:1699, motionsyrkandena såvitt nu var i fråga, som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anförde.

4. att riksdagen beträffande medelsanvisningen med anledning av propositionen 1979/80:100 samt – såvitt avsåg studieförbundens organisationskostnader och pedagogiska verksamhet – med avslag på motionen 1979/80:522 yrkandet 5 i denna del ävensom – såvitt avsåg utbildning av teckenspråkstolkar, tolkar för dövblinda och tolkar för vuxendöva – med bifall till motionen 1979/80:522 yrkandet 5 i denna del och med anledning av motionerna 1979/80:873, 1979/80:1323 och 1979/80:1699, motionsyrkandena såvitt nu var i fråga, till Bidrag till studieförbund för budgetåret 1980/81 anvisade ett anslag av 39 393 000 kr.,

5. att riksdagen beträffande uppsökande verksamhet i bostadsområden skulle avslå motionen 1978/79:1360.

Reservation hade avgivits

2. av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Lars Gustafsson, Helge Hagberg, Lennart Bladh, Lena Hjelm-Wallén och Karl-Erik Häll (alla s) som ansett att utskottet under 2 och 4 bort hemställa

2. att riksdagen beträffande studieförbundens organisationskostnader och pedagogiska verksamhet med bifall till motionen 1979/80:522 yrkandet 5 i denna del såvitt nu var i fråga beslutade att för detta ändamål skulle anvisas 1 000 000 kr. mer än som föreslagits i propositionen 1979/80:100.

4. att riksdagen beträffande medelsanvisningen med anledning av propositionen 1979/80:100 samt – såvitt avsåg studieförbundens organisationskostnader och pedagogiska verksamhet – med bifall till motionen 1979/80:522 yrkandet 5 i denna del, ävensom – såvitt avsåg utbildning av teckenspråkstolkar, tolkar för dövblinda och tolkar för vuxendöva – med bifall till motionen 1979/80:522 yrkandet 5 i denna del och med anledning av motionerna 1979/80:873, 1979/80:1323 och 1979/80:1699, motionsyrkandena såvitt nu var i fråga, till Bidrag till studieförbund för budgetåret 1980/81 anvisade ett anslag av 40 393 000 kr.

Punkt 4 (Bidrag till studiecirkelverksamhet)

Regeringen hade under punkten E 6 (s. 611–614) föreslagit riksdagen att

1. till Bidrag till studiecirkelverksamhet för budgetåret 1980/81 anvisa ett förslagsanslag av 809 388 000 kr.,

2. godkänna att medel från vuxenutbildningsavgiften inte längre tillfördes anslaget.

Regeringens förslag innebar en ökning med 77 069 000 kr. jämfört med innevarande budgetår. Av denna ökning avsåg 58,3 milj. kr. skattemedel som skulle ersätta de medel från vuxenutbildningsavgiften som tillfördes anslaget under innevarande budgetår. Huvuddelen av ökningen i övrigt, nämligen drygt 23 milj. kr., föranleddes av förslag om en höjning av statsbidraget till allmänna studiecirkelar med 2 kr. från 50:50 kr. till 52:50 kr. per studietimme.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1979/80:522 av Olof Palme m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga yrkats

1. att riksdagen beslutade avslå regeringens förslag om begränsning av studiecirkelverksamheten.

2. att riksdagen beslutade att statsbidraget för allmänna studiecirkelar skulle höjas från 50:50 kr. till 54:50 kr. per studietimme fr. o. m. budgetåret 1980/81.

3. att riksdagen till Bidrag till studiecirkelverksamhet för budgetåret

Nr 127

Onsdagen den
23 april 1980

Vuxenutbildning

1980/81 anvisade ett i förhållande till regeringens förslag med 23 000 000 kr. förhöjt förslagsanslag av 832 388 000 kr.,

4. att riksdagen godkände att 23 000 000 kr. av de medel som tillföll statsverket genom vuxenutbildningsavgiften och de influtna skattemedlen från de beskattade vuxenstudiestöden för budgetåret 1980/81 tillfördes anslaget Bidrag till studiecirkelverksamhet,

1979/80:886 av Evert Hedberg m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen beslutade att inget tak skulle sättas på antalet studietimmar i studiecirkelverksamhet, och

1979/80:1324 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats

1. att riksdagen under Bidrag till studiecirkelverksamhet för budgetåret 1980/81 anvisade ett med 39 568 000 kr. förhöjt förslagsanslag av 848 876 000 kr.,

2. att riksdagen beslutade att statsbidraget per studietimme i allmänna cirklar höjdes med 4 kr.,

3. att riksdagen beslutade att statsbidragsandelen av kostnaderna för resor och traktamenten för ledare i studiecirklar inom det allmänna stödområdet höjdes från 75 % till 100 %,

4. att riksdagen beslutade att bidraget för fackmannamedverkan ökades med 10 kr. per studietimme.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande begränsning av volymökningen i studiecirkelverksamheten med anledning av propositionen 1979/80:100 och med avslag på motionerna 1979/80:522 yrkandet 1 och 1979/80:886 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anförde.

2. att riksdagen med bifall till propositionen 1979/80:100 och med avslag på motionen 1979/80:522 yrkandet 4 godkände att medel från vuxenutbildningsavgiften inte längre tillfördes anslaget,

3. att riksdagen beträffande statsbidraget till allmänna studiecirklar med bifall till propositionen 1979/80:100 och med avslag på motionerna 1979/80:522 yrkandet 2 och 1979/80:1324 yrkandet 2 godkände en höjning med 2 kr. per studietimme till 52:50 kr. per studietimme,

4. att riksdagen beträffande bidrag till resor och traktamenten för cirkelledare inom det allmänna stödområdet skulle avslå motionen 1979/80:1324 yrkandet 3.

5. att riksdagen beträffande bidrag för fackmannamedverkan skulle avslå motionen 1979/80:1324 yrkandet 4,

6. att riksdagen beträffande medelsanvisningen med bifall till propositionen 1979/80:100 samt med avslag på motionerna 1979/80:522 yrkandet 3 och 1979/80:1324 yrkandet 1 till Bidrag till studiecirkelverksamhet för budgetåret 1980/81 anvisade ett förslagsanslag av 809 388 000 kr.

Följande två reservationer hade avgivits av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Lars Gustafsson, Helge Hagberg, Lennart Bladh, Lena Hjelm-Wallén och Karl-Erik Häll (alla s):

Nr 127

Onsdagen den
23 april 1980

3. *beträffande begränsning av volymökningen i studiecirkelverksamheten*, vari reservanterna ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med avslag på propositionen 1979/80:100 och med bifall till motionerna 1979/80:522 yrkandet 1 och 1979/80:886 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde.

4. *beträffande statsbidraget till allmänna studiecirklar*, vari reservanterna ansett att utskottet under 3 och 6 bort hemställa

3. att riksdagen beträffande statsbidraget till allmänna studiecirklar med anledning av propositionen 1979/80:100 samt med bifall till motionerna 1979/80:522 yrkandet 2 och 1979/80:1324 yrkandet 2 godkände en höjning med 4 kr. per studietimme till 54:50 kr. per studietimme.

6. att riksdagen beträffande medelsanvisningen med anledning av propositionen 1979/80:100, med bifall till motionen 1979/80:522 yrkandet 3 samt med anledning av motionen 1979/80:1324 yrkandet 1 till Bidrag till studiecirkelverksamhet för budgetåret 1980/81 anvisade ett förslagsanslag av 832 388 000 kr.

Punkt 5 (Undervisning för invandrare i svenska språket m. m.)

Regeringen hade under punkten E 7 (s. 615–620) föreslagit riksdagen att

1. godkänna vad som i propositionen förordats angående utbetalning av statsbidrag till lönebikostnader.

2. till Undervisning för invandrare i svenska språket m. m. för budgetåret 1980/81 anvisa ett förslagsanslag av 110 241 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motion 1979/80:426 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats

1. att riksdagen uttalade att det totala antalet studietimmar för undervisning för invandrare i svenska språket borde ökas till 1 050 000,

2. att riksdagen till Undervisning för invandrare i svenska språket m. m. beslutade anslå ett med 24 759 000 kr. förhöjt belopp av 135 000 000 kr.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen godkände vad som i propositionen 1979/80:100 förordats angående utbetalning av statsbidrag till lönebikostnader.

2. att riksdagen med bifall till propositionen 1979/80:100 och med avslag på motionen 1979/80:426 till Undervisning för invandrare i svenska språket m. m. för budgetåret 1980/81 anvisade ett förslagsanslag av 110 241 000 kr.

Punkt 6 (Bidrag till driften av folköskolor m. m.)

Regeringen hade under punkten E 8 (s. 620–628) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att – i den mån arbetsmarknadsskäl så påkallade – anordna vissa kurser för arbetslös ungdom på folkhögskolor.

Vuxenutbildning

Vuxenutbildning

2. godkänna vad som i propositionen förordats angående nya självständiga folkhögskolor.

3. till Bidrag till driften av folkhögskolor m. m. för budgetåret 1980/81 anvisa ett förslagsanslag av 321 731 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1979/80:1168 av Gunnar Nilsson m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om att den i budgetpropositionen aviserade översynen av statsbidragsbestämmelserna för folkhögskolorna bedrevs så att den av riksdagen beslutade dagstudiesstödsverksamheten kunde genomföras under 1980/81 utan att berörda folkhögskolor ekonomiskt missgynnades – denna motion hade remitterats till socialförsäkringsutskottet och sedermera överlämnats till utbildningsutskottet.

1979/80:1320 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats

1. att riksdagen skulle uttala att landets folkhögskoleelever borde beredas försäkringsskydd vid personskada eller sjukdom genom att folkhögskolornas styrelser ålades teckna försäkringar för eleverna och hemställa hos regeringen om förslag härom.

2. att riksdagen med ändring i propositionen 1979/80:100 Bidrag till driften av folkhögskolor m. m. anvisade ett med 1 400 000 kr. höjt förslagsanslag.

1979/80:1535 av Eva Winther (fp) såvitt nu var i fråga (yrkande 2) och

1979/80:1716 av Karl-Eric Norrby (c), vari yrkats att riksdagen hos regeringen begärde en översyn av folkhögskoleförordningen enligt vad som i motionen anförts.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen bemyndigade regeringen att – i den mån arbetsmarknads-skäl så påkallade – på folkhögskolor anordna vissa kurser för arbetslös ungdom.

2. att riksdagen godkände vad som i propositionen 1979/80:100 förordats om nya, självständiga folkhögskolor.

3. att riksdagen beträffande översyn av statsbidragsbestämmelserna för folkhögskolorna skulle avslå motionen 1979/80:1168.

4. att riksdagen beträffande översyn av folkhögskoleförordningens bestämmelser om lärartjänsteorganisation och behörighet för tjänst som rektor med anledning av motionen 1979/80:1716 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört.

5. att riksdagen beträffande försäkringsskydd för folkhögskoleeleverna skulle avslå motionen 1979/80:1320 yrkandet 1.

6. att riksdagen med bifall till propositionen 1979/80:1320 yrkandet 2 till Bidrag till driften av folkhögskolor m. m. för budgetåret 1980/81 anvisade ett förslagsanslag av 321 731 000 kr.,

7. att riksdagen beträffande utbildning för turist- och servicepersonal skulle avslå motionen 1979/80:1535 yrkandet 2.

Reservation hade avgivits

5. av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Lars Gustafsson, Helge Hagberg, Lennart Bladh, Lena Hjelm-Wallén och Karl-Erik Häll (alla s) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen beträffande översyn av statsbidragsbestämmelserna för folkhögskolorna med bifall till motionen 1979/80:1168 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

Punkt 8 (Bidrag till vissa organisationers centrala kursverksamhet)

Regeringen hade under punkten E 11 (s. 631–632) föreslagit riksdagen att till Bidrag till vissa organisationers centrala kursverksamhet för budgetåret 1980/81 anvisa ett förslagsanslag av 850 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motion 1979/80:1694 av Hans Alsén m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen beslutade anhålla att regeringen framlade förslag om statsbidrag till de konsumentkooperativa organisationernas kursverksamhet.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande bidrag till de konsumentkooperativa organisationernas kursverksamhet skulle avslå motionen 1979/80:1694.

2. att riksdagen till Bidrag till vissa organisationers centrala kursverksamhet för budgetåret 1980/81 anvisade ett förslagsanslag av 850 000 kr.

Reservation hade avgivits

6. av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Lars Gustafsson, Helge Hagberg, Lennart Bladh, Lena Hjelm-Wallén och Karl-Erik Häll (alla s) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen beträffande bidrag till de konsumentkooperativa organisationerna med anledning av motionen 1979/80:1694 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Det finns i riksdagen en glädjande stor uppslutning kring åtgärder till stöd för förbättrad vuxenutbildning. När de utbildningspolitiska målen för några år sedan fastställdes, var enigheten stor om att särskilda åtgärder skulle vidtas för att underlätta studier för de vuxna som av olika anledningar tidigare haft begränsade möjligheter att studera. Utvecklingen under senare år av studieförbundens verksamhet, folkhögskolan och den kommunala vuxenutbildningen vittnar om att strävandena på dessa områden varit framgångsrika. Det är angeläget att den utvecklingen kan fortsätta.

Riksdagen fattade 1977 viktiga beslut om folkhögskolans framtid. Efter ett par års erfarenhet av de nya bestämmelserna är vittnesbörden nu entydiga. Den rätt till profilering och de möjligheter för den enskilda skolan att inrikta verksamheten så som man finner vara bäst förenligt med huvudmannens intentioner har medverkat till en både ideologisk och pedagogisk förnyelse

av folkhögskolan. Antalet elever vid de långa kurser som utgör verksamhetens ryggrad har aldrig varit större än nu. Samtidigt har tillskottet av ett stort antal korta kurser inneburit att nya studerandekategorier kommit i kontakt med folkhögskolans speciella studiemiljö. Dagstudiestödskursernas förläggning till folkhögskolan bedöms – efter en del anpassningsproblem i inititalskedet – nu positivt både från folkhögskolans och från de fackliga organisationernas sida.

Folkbildningsutredningen har avslutat sitt arbete, och dess förslag är nu ute på remiss. Det är min förhoppning att studieförbundens verksamhet skall kunna tillföras nya impulser genom riksdagens ställningstagande till den proposition, grundad på utredningens slutbetänkande, som jag hoppas kunna förelägga riksdagen under första halvåret 1981.

Vi vet alla att det statsfinansiella läget inte är sådant att det erbjuder möjligheter till stora kostnadskrävande reformer. Folkbildningen kan i det avseendet inte utgöra något undantag. Jag är emellertid övertygad om att det också i ett ansträngt statsfinansiellt läge finns goda möjligheter att lägga fram förslag om sådana reformer på folkbildningsområdet som kan visa sig vara av positiv betydelse för studieförbundens verksamhet.

Reservanterna i utbildningsutskottet anser det, med hänsyn till den väntade propositionen i anledning av folkbildningsutredningens förslag, olämpligt att nu för det kommande budgetåret begränsa studiecirkelverksamhetens omfattning till samma volym som under innevarande budgetår. Jag kan inte dela den uppfattningen. Jag utgår nämligen från att de principiella ställningstaganden som folkbildningsutredningens slutbetänkande kan ge anledning till kommer att kunna göras oberoende av detta temporära tak på cirkelverksamheten.

Det är min bestämda förhoppning att detta tak, som ju föranleds uteslutande av det ansträngda statsfinansiella läget, inte skall tas till intäkt för att begränsa verksamheten bland de grupper för vilka cirkelverksamheten betyder mest. Jag vet att det inom studieförbunden finns förståelse för kravet på att verksamheten koncentreras till det som från utbildningspolitiska synpunkter ter sig mest angeläget. Jag är förvissad om att den tillfälliga volymbegränsning som nu måste genomföras kan komma att bidra till den nödvändiga angelägenhetsgraderingen av verksamheten och på det sättet på sikt främja folkbildningens egna sanna intressen.

Jag vill i det sammanhanget uttrycka min tillfredsställelse över utskottets behandling av förslaget om tak på cirkelverksamheten. Genom att sammanlagt för de två närmaste budgetåren medge en omfattning av verksamheten som utgör 200 % av den verksamhet som kommer att redovisas för innevarande budgetår kan man väsentligt reducera de administrativa svårigheter som studieförbunden förutsett med ett tak som gäller avgränsat för ett år i taget.

Det har spekulerats om att riksdagens beslut i anledning av folkbildningsutredningens förslag skulle kunna träda i kraft den 1 juli 1981 och att det därför vore olyckligt att utgå från att taket på cirkelverksamheten skall gälla även för budgetåret 1981/82. Jag vill då nämna att olika, främst tekniska,

omständigheter gör att nya bestämmelser för folkbildningen kan komma att gälla först från den 1 juli 1982. Detta gäller också i det fall riksdagen fattar beslut under våren 1981.

Jag vill helt kort nämna ett par andra saker: reservanternas nej till den föreslagna volymbegränsningen inom kommunal vuxenutbildning och kravet på att de så sent som för tre år sedan fastställda reglerna för bidrag till folkhögskolan nu skall ändras för att bereda utrymme för de dagstudiéstöds-kurser som genom bestämmelser är knutna till folkhögskolan.

Det statsfinansiella läget nödvändiggör återhållsamhet med volymtillväxt inom alla delar av utbildningsväsendet. Också inom den kommunala vuxenutbildningen får man lov att ta på sig den möda och det obehag det innebär att angelägenhetsgradera verksamheten. Sker det med de mest utbildningsbehövandes intressen för ögonen, förlorar det flitigast använda argumentet mot de föreslagna volymbegränsningarna sin slagkraft.

Jag delar uppfattningen att det är angeläget att det finns utrymme vid folkhögskolorna för de dagstudiéstödsfinansierade kurser som enligt bestämmelserna inte kan genomföras på annat sätt än i samverkan med folkhögskola.

Också på detta område är det dock nödvändigt att man vid skolorna gör den angelägenhetsgradering av verksamheten som skapar det nödvändiga utrymmet. Inom ramen för beräknade ca 660 000 elevveckor som totalt genomförs vid landets ca 115 folkhögskolor bör det vara möjligt att ge utrymme för en dagstudiéstödsverksamhet vars volym stannar vid ungefär 10 % av den totala – utan att de fastställda volymramarna behöver sprängas eller långsiktiga dispenser behöver tillgripas.

Denna fråga bereds f. n. inom regeringskansliet i enlighet med vad som angavs i budgetpropositionen.

BENGT WIKLUND (s):

Herr talman! Den borgerliga trepartiregeringen och utbildningsministern Jan-Erik Wikström strävar ganska målmedvetet för att reta upp nästan hela Folkbildningsverige och få dess företrädare emot sig.

Sedan 1976 har Jan-Erik Wikström som utbildningsminister gjort två attacker mot vad jag skulle vilja beteckna som den absoluta grunden i svenskt studiecirkelarbete, nämligen friheten och frivilligheten. Första gången misslyckades attacken därför att centerpartiet anslöt sig till de tankegångar som vi socialdemokrater hävdade, och faran avväjdes då. Men den här gången ser attacken ut att lyckas. Varför? Jo, därför att centerpartiet sedan ett par år har skaffat sig en helt annan grundsyn i den här frågan. Principer som var riktiga och viktiga för två år sedan är det inte i dag. Regeringssamarbetet formar nya tankar hos detta politiska parti, som genom sitt studieförbund Vuxenskolan har en mycket stark förankring i en grupp folkrörelseorganisationer, vilka samtliga vänt sig mot förslaget att sätta ett tak på studiecirkelverksamheten – med andra och finare ord: begränsa volymökningen i studiecirkelverksamheten. De har nu enats med övriga borgerliga partier om en politisk linje som motverkar strävandena att bygga

Nr 127

Onsdagen den
23 april 1980

Vuxenutbildning

ett samhälle som är präglad av solidaritet och jämlikhet. Med en rösts övervikt har centerpartiet – men jag vill i detta sammanhang även nämna folkpartiet – medverkat till att den borgerliga majoriteten förelagt riksdagen majoritetsförslag som kommer att drabba de svagare grupperna mycket hårt. Jag kan nämna invandrare, handikappade och pensionärer som exempel.

Utbildningsministern sade i sitt anförande att studieförbunden kan rikta sina insatser mot de grupper som bäst behöver dem. Ja, det låter sig sägas, Jan-Erik Wikström, men det fordras en ganska ordentlig administrativ upprustning av studieförbunden för att man skall göra det. Om jag uppfattade utbildningsministerns anförande rätt skall friheten och frivilligheten också fortsättningsvis vara ledstjärnan för den regering som har framlagt det här förslaget, även om man säger att det är bristen på medel som gjort att man hamnat i den här situationen.

Studieförbunden har framfört sina farhågor såväl skriftligt som muntligt. Jag vet att Jan-Erik Wikström har en bunt av sådana skrivelser i utbildningsdepartementet. De har anfört synpunkter också under utskottsberedningen av förslaget, men ingenting har hjälpt.

Det är mycket märkligt handlat av utbildningsministern, som såvitt jag minns inte haft några erinringar under hela 1970-talet mot den politik som då utformades. Utbildningsministern betonade också nu i sitt anförande att vi med stolthet kan se tillbaka på 1970-talet som en tid då vi byggde upp vuxenutbildningen från tanke till en praktisk reform. Med olika åtgärder har vi försökt förbättra situationen för exempelvis de vuxna kortutbildade i samhället.

Under den tid då Jan-Erik Wikström var ledamot av riksdagen byggde vi under ganska stor enighet, har jag för mig, upp den här reformen – med anslag till uppsökande verksamhet för de kortutbildade, ökat studiesocialt stöd och ett starkt genomslag för den kommunala vuxenutbildningen. Detta har varit åtgärder för att ge de stora grupperna kortutbildade en verklig chans. För dem är och förblir studiecirkeln den bästa formen när det gäller att ge den enskilde ökade insikter i bl. a. samhällsfrågorna genom kritisk granskning och debatt.

Alla dessa argument borde ha stämt främst centerpartiet till eftertanke. Men den här gången har inga sakliga argument bitit – inte ens studieförbundens deklarationer om att de bedömer de närmaste årens expansionsmöjligheter på studiecirkelområdet som små. Inte ens studieförbundens egna uttalanden och önskemål om att frivilligt försöka begränsa volymökningen har varit argument som majoriteten har tagit hänsyn till.

Vi har i reservation 3 framhållit det principiellt betänkliga i att lägga ett tak på studiecirkelverksamheten när fortbildningsutredningens förslag, som berör just de här frågorna, remissbehandlas och ett förslag kan väntas inom kort. Utbildningsministern sade nu att förslaget kan väntas under våren 1981. Att så genomgripande förändra arbetsformerna och skapa en ökad administrativ belastning på studieförbunden, som de enigt sagt sig inte önska, kan inte tolkas på mer än ett sätt. Det är en medveten politik från den borgerliga majoriteten att försvåra möjligheterna för de sämst ställda

grupperna, och den politik man för motverkar jämlikhetsmålen i utbildningspolitiken. Speciellt riktar sig attacken mot gruppen vuxna. Det sistnämnda påståendet styrks, herr talman, av att den borgerliga majoriteten samtidigt föreslår begränsningar för grundskolekurserna inom den kommunala vuxenutbildningen.

Utbildningsministern gjorde sig väl skyldig till en felsägning när han påstod att vi reserverar ville begränsa grundskoleutbildningen inom KOMVUX. Vi föreslår ju tvärtom att den inte skall begränsas.

Vi har alltså reserverat oss för en fortsatt inriktning på att förbättra – inte försämrå – möjligheterna till utbildning för vuxna. Vad tjänar alla andra åtgärder för syfte? Vad är det för mening med en studieledighetslag t. ex., om inte möjligheterna att studera står till buds?

Majoritetsförslaget får också svåröverskådliga konsekvenser för föreningslivet. Det är ett ordentligt grundskott med många steg bakåt. Det är ett ordentligt avsteg från en positiv utvecklingslinje för svensk frivillig folkbildning från det att vi fick det statliga bidraget till studiecirklarna i slutet av 1940-talet. Nu skall den positiva utvecklingen brytas. Studieförbunden skall åläggas en myndighetsfunktion, som de enhälligt har sagt sig inte vilja ha.

Vi reserverar finner att de principiella invändningar, som anfördes och beslutades av riksmötet 1977/78, har samma aktualitet i dag. Men den då redovisade uppfattningen om det olämpliga med begränsningar i studiecirkelverksamhetens omfattning är i dag ingen sanning för majoriteten.

Herr talman! Vi har från socialdemokratiskt håll också framfört tanken på att den översyn av bidragsreglerna för folkhögskolorna som görs i regeringskansliet skall ske så snabbt att de nya reglerna kan tillämpas redan läsåret 1980/81. Inte heller det har den borgerliga majoriteten anslutit sig till, varför vi tvingats reservera oss även på den punkten.

Slutligen har vi föreslagit att den inom konsumentkooperationen bedrivna kursverksamheten skall få bidrag enligt samma regler och ur samma anslag som nu utgår till exempelvis Lantbrukarnas riksförbund och Sveriges fiskares riksförbund. Vi anser att konsumentkooperationens kursverksamhet är jämförlig och jämställd med den kursverksamheten. Men trots att vi inte har föreslagit ökade kostnader, utan menar att den här kursverksamheten inom kooperationen skall inrymmas i det anslag som redan finns, åberopar den borgerliga majoriteten att "största återhållsamhet måste iaktas i fråga om nya statsfinansiella åtaganden". Det är ett märkligt uttalande. Även på den punkten har vi reserverat oss.

Herr talman! En summering av hur den borgerliga trepartiregeringen och riksdagens borgerliga majoritet – en majoritet med en enda röst – betar sig ger en klar bild av en borgerlighet, som med ett ordentligt grepp tar tillbaka mycket av det fina reformarbete som under flera decennier har utförts och beslutats av tidigare riksdagar och regeringar. Det är en märklig utveckling. Likaså var det ett märkligt uttalande av utbildningsministern när han gav sken av att man skulle gå vidare på den positiva utvecklingslinje som har varit under 1970-talet. Vi reserverar gör den bedömningen, Jan-Erik Wikström.

att det beslut i dessa frågor som snart kommer att fattas med en enda rösts övervikt innebär ett stort steg tillbaka.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 3, 5 och 6 i betänkandet 1979/80:23.

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Jag sade i mitt korta inlägg att det finns bara ett skäl för att föreslå de begränsningar av volymtillväxten som regeringen föreslog i budgetpropositionen, nämligen det statsfinansiella läget. Studiecirkelverksamheten har varit ett av de få områden inom statsförvaltningen där man inte har kunnat förutse hur stor belastningen skulle bli för staten. Det är alltså inte av något annat skäl än att vi anser att vi inte har råd med detta som vi gör denna temporära begränsning. Bara det skälet ligger bakom detta förslag, Bengt Wiklund. Det är inte fråga om någon nedskärning, utan det är fråga om att hålla precis samma nivå som tidigare, och den ligger mycket högt.

BENGT WIKLUND (s) replik:

Herr talman! Det är alldeles självklart – och det förstår jag – att den borgerliga majoriteten åberopar det statsfinansiella läget. Men i detta fall gäller det, som jag har sagt tidigare, en avgörande principiell fråga. Och när så är fallet – det tror jag att även utbildningsministern förstår mot bakgrunden av vårt samarbete under hela 1970-talet – då får man prioritera.

Skall vårt folkbildningsarbete och arbetet i våra studiecirklar vara fritt och frivilligt, utbildningsministern? Det har vi bekant oss till under lång tid. Vi kan inte inse att det intelligenta draget att nu radera dessa principer är någonting som man kan åberopa det statsfinansiella läget för, utan då får man prioritera på annat sätt.

Inte heller kan folkbildningsutredningen åberopas. Den proteststorm som har förekommit mot regeringsförslaget från de flesta studieförbund måste väl ändå ha uppmärksammats. Jag bortser då från moderata samlingspartiet, som t. o. m. begär ytterligare försämringar i detta sammanhang.

Om man måste prioritera mellan denna åtgärd och utbildningsministerns förslag om ekonomiprövning när det gäller äktamakesystemet i studiesociala sammanhang, menar jag, att man skall låta friheten och frivilligheten inom studiearbetet och inom folkbildningen gå före och inte medverka till att det studiesociala stödet ges till höginkomsttagare.

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Att prioritera är som bekant svårt. Jag hoppas att Bengt Wiklund inte menade allvar, när han i sitt inlägg hotade med att man inom några studieförbund skulle göra den prioriteringen att man låter volymbegränsningen gå ut över pensionärer och handikappade. Jag vet nämligen att det finns studieförbund som har sagt att man i den prioritering som är nödvändig inom studieförbunden och som sker på frivillighetens basis i varje fall inte skall låta volymbegränsningen gå ut över just dessa grupper.

BENGT WIKLUND (s) replik:

Herr talman! Jan-Erik Wikström vet lika väl som jag hur studieförbunden fungerar. Jag sade i det sammanhanget att om man skall kunna styra studieförbunden på det sätt som utbildningsministern önskar, måste man ha en ganska hård administrativ styrning av studiecirkelverksamheten. Man följer ju ofta minsta motståndets lag.

Handikappgruppen är en grupp som kostar både arbetsinsatser från personal och ekonomiska satsningar när det gäller studiecirkelverksamhet. Kostnaderna blir därmed mycket högre. I det läget kan det då inträffa att andra studiecirkelar som är lättare att ordna tränger sig före, om man inte har möjlighet att administrera ut verksamheten till dessa grupper.

Detta förstår Jan-Erik Wikström. Det är jag ganska övertygad om. Då skall vi inte försöka fäktas förbi varandra i denna fråga. Det avgörande är att vi vill behålla friheten och frivilligheten i svensk folkbildning. När studieförbunden själva har deklarerat att de frivilligt vill försöka göra detta jobb men man ändå lägger ett tak, anser vi reservanter att det är allvar och fara å färde.

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Jag är glad att Bengt Wiklund och jag är överens om att man inte bör följa minsta motståndets lag och att man inte skall låta den prioritering som studieförbunden alltid varit tvungna att göra och också i fortsättningen måste göra gå ut över de mest utsatta grupperna. Jag är glad att vi är överens om detta.

RAUL BLÜCHER (vpk):

Herr talman! Det är en formulering som under det här riksdagsåret är ständigt återkommande i betänkande efter betänkande: "Utskottet måste av statsfinansiella skäl avstyrka . . ."

Det är som om uttrycket "vårt ansträngda statsfinansiella läge" vore en besvärjelse som för alltid skall dra för förlåten till de hemliga rum utanför alla demokratiska instanser, där de stora ekonomiska besluten fattas. Taktiken tycks vara att ju oftare man upprepar ett uttryck desto sannare blir det. Och "Sanningen" i detta sammanhang är att ingen ekonomi som berör och påverkar samhället finns utanför den som rymms inom statsbudgeten och de skattemedel som anförtratts kommuner och landsting. Och med besvärjelsen trollar man bort hela fördelningen mellan kapital och arbete, mellan privatägda resurser i samhället och de magra och krympande gemensamma resurserna. De diktatoriska besluten i storfinansens kretsar om vår produktion, om kapitalexporten, om företags nedläggande och arbetsplatser flyttande till utlandet, om privatägda råvarutillgångar och energikällor eller om storleken på Sveriges exportberoende – de besluten skall inte längre angå oss. Och de ekonomiska resurser som samhället har avhänt sig till privata beslutsfattare genom de senaste årens gigantiska omfördelning från det allmänna och från löntagarna till bolagen och kapitalägarna – de pengarna skall vi aldrig mer tala om.

När då det socialistiska partiet i riksdagen i de arbetandes intresse kräver en radikal arbetarpolitik, som skulle inledas med att hela denna fördelning i stort går i motsatt riktning, att miljarderna rullas tillbaka till det allmänna för att bl. a. ge arbete åt alla – då talas det från motståndarnas sida om en ansvarslös överbudspolitik. Vill man då med detta säga att den borgerliga majoriteten i riksdagen inte har varit ansvarslös när den har använt miljardbelopp för att fullgöra sitt uppdrag från Industriförbundet och Svenska arbetsgivareföreningen?

I utbildningsutskottets betänkande nr 23 återfinns besvärjelsen om "det statsfinansiella läget", en gång varierat med "det rådande ekonomiska läget" inte mindre än nio gånger. Här gäller det nu utbildningssektorn, och i linje med den borgerliga åtstramningspolitiken så skall de drabbas som har de sämsta förutsättningarna. Det kostar för mycket pengar att fullfölja de ursprungliga målen för vuxenutbildningen. Det kostade som bekant inte för mycket pengar när den allmänna arbetsgivaravgiften togs bort för ett par år sedan, för att nu nämna ett exempel. Men nu skall alltså de vuxenstuderande vara med om att betala det kalas där de stora aktieägarna i landet frossar. Vad skall komma i nästa steg? Skall rätten till ledighet för studier också offras på beställning av regeringens och riksdagsmajoritetens uppdragsgivare Curt Nicolin och andra?

Här ges nu dock möjligheter, herr talman, för tveågsna inom kapitalets transportkompani i kammaren att rädda pengar och utbildningsmöjligheter åt den hälft av landets yrkesaktiva befolkning som saknar grundskoleutbildning. Den möjligheten ligger i att vid voteringen på punkt 2, mom. 1, stödja reservationen 1 av Stig Alemyr m. fl. Eftersom denna reservation väsentligen tillgodoser kraven i vpk-motionen 670, yrkande 2 a i denna del, således vad avser grundskolekurserna, så har jag, herr talman, inget yrkande i detta avseende på punkt 1. Däremot kvarstår problemen för åtskilliga vuxenstuderande, som efter att ha skaffat sig grundskolekompetens har avsett att fortsätta med gymnasieutbildning. De senaste två budgetåren har öknings-takten för gymnasiekurserna hämmats och sökande har många gånger måst avvisas. Begränsningen utlovades vara tillfällig, men det löftet vill inte den nya trepartiregeringen infria, och därför görs nu återigen en begränsning av utbyggnaden av gymnasiekurserna. Vpk står därför fast vid denna del av yrkande 2 a i motion 670.

I mom. 3 under punkt 2 i betänkandet omnämns ett ökat antal undervisningstimmar för yrkesinriktade gymnasieskolekurser. Här nämns också arbetsmarknadsskäl, och det torde vara riktigt att associera till en annan proposition, nämligen proposition nr 145, vars motionstid utgår i dag och som vi får tillfälle att diskutera längre fram under våren. Det är dock värt att notera redan nu att trots att det är fråga om att "öka" antalet undervisningstimmar så är det väsentligen fråga om att på de arbetslösa tonåringarnas bekostnad tjäna in mellanskillnaden mellan vad dagens beredskapsarbeten kostar och vad det kostar samhället om man lyckas driva dessa ungdomar, som i allmänhet inget högre önskar än ett riktigt och fast arbete, tillbaka till skolbänken. Den borgerliga politiken förnekar sig inte

heller i detta sammanhang. Det blir ett litet men verksamt bidrag till den allmänna omfördelning som är på gång sedan 1976.

Vi har från vpk:s sida i många sammanhang framfört kraven på studielön fr. o. m. 16 års ålder, och så har skett även under detta riksmöte. Jag finner ingen anledning att nu återupprepa vår argumentation. Jag kommer inte heller att gå närmare in på övriga krav i motion 670. Senare i debatten kommer Inga Lantz att utveckla resonemangen i motionen. Jag yrkar dock här bifall till motion 670 med undantag för yrkandet 2 a vad gäller grundskolekurserna.

Under punkten 3 i betänkandet behandlas den plan som skolöverstyrelsen har gjort upp för utbildningen av teckenspråkstolkar, tolkar för dövblinda samt tolkar för vuxendöva. Regeringen har även här hänvisat till det statsfinansiella läget och vill än så länge inte tillåta någon ökning alls av den aktuella utbildningen. Utskottsmajoriteten ser dock utbildningen av teckenspråkstolkar, tolkar för dövblinda och tolkar för vuxendöva som så angelägen att den bör påbörjas redan nästa budgetår. En prutning av skolöverstyrelsens program är det dock alltså. Den socialdemokratiska reservationen nr 2 vill gå längre och bevilja vad SÖ har föreslagit till studieförbundens organisationskostnader och pedagogiska verksamhet. Givetvis har denna reservation i andra hand vpk-gruppens fulla stöd, men vpk:s motion nr 1323 följer helt skolöverstyrelsens äskanden, och vi kommer att försvara de kraven. Jag yrkar alltså bifall till motion nr 1323 under punkten 3.

Den attack som borgarregeringen har riktat mot studiecirkelverksamheten väckte genast en bred protest inom så gott som hela Folk rörelsesverige. Det har Bengt Wiklund tidigare dokumenterat här. Bildningsorganisationerna var självfallet först i raden, men sedan har indignation och oro uttryckts från fackföreningar, hyresgästföreningar och många andra organisationer. Detta är, herr talman, den fråga där åtminstone jag har fått de flesta breven och telefonsamtalen med uppmaningar att göra något för att stoppa den strypning det här är fråga om. I reservation 4 från socialdemokraterna i utskottet tillgodoses de krav som återfinns i vpk-motionen 1324, och vad det gäller moment 3 under denna punkt yrkar jag därför bifall till reservation 4. I moment 4 och 5 yrkar jag däremot bifall till motion 1324.

Lagen om svenskundervisning för invandrare fungerar inte som den skulle, och det är bara en del av de invandrare som har rätt till denna undervisning som hittills har kunnat få den. Detta är också en fråga om jämställdhet mellan man och kvinna. Invandrare som saknar anställning samt hemarbetande kvinnor och ungdom skulle också behöva svenskundervisning. För att de skall kunna få det fordras att vi ökar resurserna. Det krävs också en uppsökande verksamhet. Det totala antalet studietimmar måste ökas. Med hänvisning till det anförda yrkar jag bifall till motion 426 av Lars Werner m. fl.

I motion 1320 slutligen har vpk tagit upp folkhögskoleelevernas krav på ett försäkringsskydd vid personskada eller sjukdom. I betänkandet framhåller utskottet att staten såvitt gäller olycksfallsförsäkring inte har iklätt sig

Nr 127

Onsdagen den
23 april 1980

Vuxenutbildning

åtaganden av det slag som vi föreslår för någon studerandegrupp. Det må så vara, men vid samtal med företrädare för landets folkhögskoleelever har jag dock fått den bestämda uppfattningen att denna studerandegrupp är i långt högre grad än någon annan utlämnad till godtycke, så som förhållandena är i dag. Folkhögskolestyrelserna utnyttjar alltför långt sin frihet att vägra teckna försäkring för eleverna. Jag yrkar alltså, herr talman, bifall även till motion 1320.

HANS NYHAGE (m):

Herr talman! Det råder inga delade meningar om värdet av och det betydelsefulla i att vuxna människor ges möjlighet att vidga och fördjupa sina kunskaper på skilda områden. Vi är alla överens om att den verksamhet som bedrivs på vuxenutbildningens område är utomordentligt värdefull såväl för den enskilda människan som för samhället som sådant. Inte minst gäller detta den utbildning och undervisning som bedrivs av den kommunala vuxenutbildningen och av studieförbunden.

Det har under årens lopp vidtagits åtskilliga åtgärder för att underlätta och förbättra möjligheterna på vuxenutbildningens område. I dag utgår ett omfattande stöd från samhällets sida till denna verksamhet. Det finns anledning att erinra om detta med anledning av den debatt som nu förs runt om i vårt land och inte minst i dag i denna kammare. De delade meningar som kan råda gäller alltså inte inställningen till verksamheten som sådan. Våra åsikter går isär beträffande vilka möjligheter vi anser oss ha att göra ytterligare åtaganden och att vidga verksamheten i en tid med ett kärvat ekonomiskt läge.

Vi har alltså från utskottsmajoritetens sida inte ansett oss kunna gå lika långt när det gäller samhällets kostnader på detta område som man kräver från socialdemokratiskt och kommunistiskt håll. Vi har ansett att man även på det här området måste medverka till att ökningstakten på samhällets utgiftssida begränsas. Det är alltså samhällsekonomiska skäl som ligger bakom införandet av ett tak såväl för grundskolekurserna inom den kommunala vuxenutbildningen – som bekant har detta gällt redan tidigare för gymnasieskolekurserna – som för studiecirkelverksamheten inom studieförbunden. Det är också av ansvar för samhällsekonomin som vi inte har kunnat sträcka oss lika långt när det gäller medelsanvisningen till studieförbundens organisationskostnader och pedagogiska verksamhet samt till studiecirkelverksamheten som föreslagits i skilda motioner och i reservationer av utskottets socialdemokratiska ledamöter. Utskottsmajoriteten har här inte funnit anledning att frånträda de i budgetpropositionen framlagda förslagen.

I ett avseende har emellertid utskottet varit enigt om att en uppjustering bör ske i jämförelse med vad som föreslås i budgetpropositionen. Det gäller anslaget till utbildningen av teckenspråkstolkar, tolkar för dövblinda och tolkar för vuxendöva. Utskottet har ansett denna verksamhet vara så utomordentligt viktig att en utbyggnad snarast bör komma till stånd. Utskottet har därför biträtt motionsyrkanden från samtliga partier om en

höjning av detta anslag. Utskottet har föreslagit 1,5 milj. kr. för ändamålet.

Utskottsmajoriteten har också föreslagit den förändringen när det gäller konstruktionen av det s. k. taket i studiecirkelverksamheten, att volymbegränsningen utformas att gälla för en tvåårsperiod. Härigenom ges studieförbunden möjlighet att planera verksamheten på längre sikt, vilket bör medverka till att minska de administrativa svårigheter som kan uppstå genom den föreslagna åtgärden.

Herr talman! Mot bakgrund av de anföranden som Bengt Wiklund och Raul Blücher hållit finns det anledning att åter understryka att det inte är fråga om att begränsa eller minska volymen på här ifrågavarande verksamhetsområden. Det gäller ett tillfälligt stopp, och skälet till detta är att vår samhällsekonomi kräver en återhållsamhet på alla områden, så även på detta.

Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

BENGT WIKLUND (s) replik:

Herr talman! Jag förstår att herr Nyhage som utskottets talesman helst vill tala om någonting annat än det som är väsentligt i det här förslaget, nämligen principen om friheten och frivilligheten.

Herr Nyhage säger att alla varit överens om värdet av ett omfattande stöd till studiecirkelverksamheten och folkbildningen över huvud taget. Det är riktigt, om man ser på stödet som en enskild förteelse. Men, herr Nyhage, om man jämför det med utbildningskostnaderna i övrigt i samhället, så finner man att det här stödet inte är så omfattande som herr Nyhage försöker gesken av.

Jag är dessutom verkligen förvånad över herr Nyhages resonemang i det här sammanhanget med tanke på den politiska uppfattning han representerar och på att han har partikamrater som t. o. m. har motionerat om en reduktion av bidraget till den fria och frivilliga folkbildningsverksamheten. Låt mig belysa detta med ett enda exempel!

Det är tredje året i rad som regeringen med olika metoder försöker försämrade villkoren för folkbildningsverksamheten i vårt land. Studieförbunden har drabbats hårt av detta, och jag kan som exempel nämna Vuxenskolan, ett borgerligt studieförbund som har medlemsorganisationer från centerpartiet och folkpartiet. Dess studieorganisationer runt om i landet har i olika uttalanden uttryckt sin oro för hur de praktiskt skall klara av att göra en fördelning på de omfattande verksamheter de bedriver inom förbundets medlemsorganisationer. I det här sammanhanget är det, herr Nyhage, inte fråga om pengar, utan det är fråga om byråkrati och en hård administrativ styrning. Det är detta som är den centrala punkten, och jag kommer inte att släppa den här frågan, hur mycket herr Nyhage och andra borgerliga talesmän för utskottet än talar om det ansträngda ekonomiska läget.

Jag har tidigare sagt till utbildningsministern att vi måste göra en annan prioritering, men jag förstår att vi inte har samma inställning till priorite-

Nr 127

Onsdagen den
23 april 1980

Vuxenutbildning

Vuxenutbildning

ringsfrågorna. Herr Nyhage och den borgerliga majoriteten är inte beredda att ansluta sig till en linje som innebär att vi i fortsättningen skall låta studieförbunden arbeta fritt och frivilligt till förmån för jämlikhet och solidaritet i det här landet.

RAUL BLÜCHER (vpk) replik:

Herr talman! Hans Nyhage säger att det är fråga om ett tillfälligt stopp under två år till följd av det kärva ekonomiska läget. Men vad är det då som skall ske under de här två åren? Kommer vi att ha ett annat ekonomiskt läge om två år? Väntar en högkonjunktur runt hörnet eller kommer regeringen att lägga om sin politik, så att människor får arbete och så att det ansträngda ekonomiska läget på något sätt förändras till det bättre?

HANS NYHAGE (m) replik:

Herr talman! Det finns alltid områden som vi finner vara utomordentligt angelägna, och jag kan försäkra Bengt Wiklund att jag önskar att studieförbunden skall kunna arbeta under de allra bästa ekonomiska betingelser. Jag har heller aldrig ansett att man skall ingripa i studieförbundens verksamhet på ett sätt som inte gagnar dem i deras arbete. Men jag inser att vi i ett läge där ekonomin är kärv måste vara beredda att göra vissa begränsningar för att komma till rätta med ekonomin, och då är det väldigt svårt att säga att just det här området helt skall ställas utanför. Trots att jag själv är engagerad i ett studieförbund är jag därför beredd att ställa mig bakom den begränsning som förslaget om det här taket innebär. Men förslaget handlar inte om att minska volymen, utan det är fråga om ett tillfälligt stopp vid den under innevarande år gällande volymen.

Jag kan inte förstå att principen om frivillighet och frihet för studieförbunden att utöva sin verksamhet förhindras genom den här åtgärden. Inom de givna ekonomiska ramarna har ju studieförbunden fortfarande alla möjligheter att verka och agera på det sätt som de finner vara rätt och riktigt. Det finns alltså ingen anledning att tala om att vi i den bemärkelsen begränsar principen om frivillighet och frihet. Med hänvisning till den diskussion som tidigare fördes mellan utbildningsministern och Bengt Wiklund hoppas jag verkligen att något studieförbund inte avsiktligt skall införa en begränsning på något av de mest angelägna områdena. Detta ger verkligen inte det aktuella förslaget någon anledning till.

Raul Blücher frågade mig vad det tillfälliga stoppet innebär och vad vi kan förvänta oss skall hända. Jag kan bara svara att om vi inte är beredda att på något enda område i samhället begränsa kostnaderna, så kommer vi i framtiden att få arbeta under mycket sämre betingelser än vi gör i dag. Det är för att förhindra att vi hamnar i en ännu sämre situation – det gäller inte minst studieförbundens verksamhet – som vi i dag måste vidta begränsningsåtgärder av den här karaktären.

BENGT WIKLUND (s) replik:

Herr talman! Jag återkommer än en gång till herr Nyhage, eftersom han försöker slingra sig undan den grundläggande tanken i vårt resonemang, nämligen att man begränsar friheten och frivilligheten för bildningsorganisationerna. Genom det här förslaget begränsas ju invandrarnas möjligheter att delta i en grundläggande alfabetiseringsundervisning – detta vägs nu emot andra vuxenutbildningsbehov. Regeringen stryker de två miljoner som skulle utgå för utbildning av fackliga informatörer inför deras medverkan i skolarbetet. Det innebär en attack mot SIA-reformen.

Herr Nyhage säger att han inte vill ingripa i den nuvarande studieförbundsverksamheten på ett sådant sätt att det skulle skada den. Men som jag nyss nämnde innebär ju förslaget att man ställer stora grupper utanför verksamheten. Principen för denna är nämligen, herr Nyhage, att studieförbunden utformar program över de områden som studierna skall omfatta, man bestämmer med hänsyn till vad som är nödvändigt och möjligt hur lång tid studierna skall bedrivas inom studiecirkelverksamhet, osv. Man anpassar hela tiden verksamheten till de svårigheter som kan finnas för de människor som skall studera, och det gäller då inte bara ekonomiska svårigheter, även om dessa ofta är avgörande – Iris Mårtensson kommer senare i dag att ta upp just de frågorna – utan det gäller också svårigheterna för de här människorna att övervinna de sociala hindren för att utbilda sig vidare i studiecirkelverksamhet, inom KOMVUX eller inom folkhögskolan. Det är dessa begränsningar vi vänder oss emot. De blir ju följden av att man nu sätter ett tak för stödet till studiecirkelverksamheten. Man skapar därmed ett besvärligt administrativt problem för studieförbunden i deras arbete under de två år som förslaget omfattar. Dessutom är jag ganska övertygad om, herr talman, att dessa åtgärder kommer att fortsätta om vi inte får en annan majoritet här i riksdagen efter 1982.

HANS NYHAGE (m) replik:

Herr talman! Jag vill erinra Bengt Wiklund om att studieförbunden själva har varit beredda att åta sig en frivillig begränsning av verksamheten i en omfattning motsvarande den som blir fallet genom de åtgärder som föreslås i propositionen. Studieförbunden har alltså varit beredda att vidta de åtgärderna. Då kan jag inte förstå resonemanget om att stora grupper skulle komma att ställas helt utanför. Det är alldeles uppenbart att en begränsning av volymen måste medverka till vissa prioriteringar av verksamheten inom studieförbundens område, men det behöver sannerligen inte leda till att stora grupper ställs helt utanför. Jag förstår som sagt inte det resonemanget.

Jag upprepar, herr talman, att om vi inte är beredda, även om det är smärtsamt, att göra vissa begränsningar på kostnadssidan, att ålägga oss en skärpning när det gäller samhällets kostnader, kommer vi att hamna i en situation som är långt värre än den som vi talar om i dag. Den situationen är sannerligen inte särskilt allvarlig, för vad som här föreslås innebär ingen minskning av volymen. Vad som föreslås är en oförändrad volym och en höjning av de utgående anslagen.

Talmannen anmälde att Bengt Wiklund anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

LINNEA HÖRLÉN (fp):

Herr talman! Utbildningsutskottet har i sitt betänkande 1979/80:23 också behandlat frågor som gäller folkhögskolan. För tre år sedan fattade riksdagen beslut om ett nytt bidragssystem för folkhögskolan som trädde i kraft den 1 juli 1977. De långa vinterkurserna bildar stommen i utbildningsutbudet på folkhögskolorna. På senare år har emellertid ett rikt utbud av kurser av varierande längd kunnat ske. Det har också blivit möjligt att ta emot elever från närområdet, som inte bor på skolan. En del av kursutbudet sker i samverkan med studieförbunden. Strävan har varit att få ett så flexibelt system som möjligt för utbildningen som smidigt kan anpassas till det aktuella utbildningsbehovet.

Det säger sig självt att det inte är lätt att finna ett bidragssystem som är helt tillfredsställande i alla delar. I stort sett har emellertid systemet fungerat till belåtenhet. Problem kan uppstå för de skolor som nått en sådan storlek, att de drabbas av den nedtrappning av bidragen som sker när antalet elevveckor per år överskrider det gränstal som är satt för fullt bidrag eller när den föreskrivna balansen mellan långa och korta kurser rubbas. I sådana fall kan det hända att en skola inte kan täcka hela det behov av utbildning som kan finnas när det gäller bl. a. dagstudieelever. Det här problemet har emellertid uppmärksamats av regeringen, och en översyn av gällande bidragsregler är nu i gång.

Från socialdemokratiskt håll har det väckts en motion om att stödet till dagstudieverksamheten skulle behandlas med förtur i den översynen. Utskottet menar emellertid att de förändringar i bidragssystemet som det kan finnas anledning att göra bör ske mot bakgrunden av en samlad bedömning och har därför avstyrkt motionen.

Utskottet har i detta sammanhang också haft att behandla en motion från vpk som har tagits upp tidigare här i debatten. Den går ut på att folkhögskolornas styrelser skulle åläggas att teckna försäkringsskydd vid personskada eller sjukdom för sina elever; detta till en beräknad kostnad av 1,4 milj. kr. Till detta kan sägas att staten inte för någon studerandegrupp har påtagit sig ett sådant ansvar som motionen föreslår. Däremot förekommer det i relativt stor utsträckning att huvudmannen tecknar kollektiv olycksfallsförsäkring för eleverna eller att man genom studerandeorganisationens förmedling kan teckna gruppolycksfallsförsäkring. Att under sådana omständigheter gå in med särbestämmelser för folkhögskolans elever anser utskottet inte befogat och har därför avstyrkt motionen.

Bengt Wiklund har här tidigare berört en annan socialdemokratisk motion som väcker förslag om statsbidrag till de konsumentkooperativa organisationernas kursverksamhet. I reservationen i samma ärende menar man att detta skulle kunna ske inom ramen för det i propositionen föreslagna anslaget. Det kan ju låta sig sägas, men det skulle i så fall innebära en minskning för de organisationer som redan är med i systemet och räknar med

anslag på samma nivå som tidigare. Dessutom skulle det i förlängningen givetvis dra med sig ökade kostnader för statsmakten. Det är med hänsyn härtill som utskottet har avstyrkt också den motionen.

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Nr 127

**Onsdagen den
23 april 1980**

Vuxenutbildning

IRIS MÅRTENSSON (s):

Herr talman! Genomgående i den borgerliga budgetpropositionen har man slagit hårt på den redan svage. Man har t. ex. konsekvent motarbetat kvalitativa förbättringar av folkbildningsarbetet. Det är nu tredje året i rad regeringen med olika metoder försöker försämma villkoren för folkbildningsarbetet i vårt land.

1978/79 försökte man sätta ett tvåprocentigt tak för ökningen av studiecirkelverksamheten. Inför 1979/80 gjorde man en uppräknig av timbidraget för cirklar som motsvarade knappt hälften av inflationen.

Båda dessa år gav riksdagen regeringen bakläxa på förslaget. I dag är man från utskottets majoritet trots studieförbundens ihärdiga påpekanden om sin problematiska situation, som framförts både i skrift och vid uppvaktningar, benägen att strypa studiecirkelverksamheten genom att inte kompensera den för kostnadsökningarna. Från hela landet har protesterna kommit. Man har, oavsett partitillhörighet, som en enda man höjt sin röst i protest över de begränsade anslagen.

Att inte centern lyssnat på sitt studieförbund är verkligen beklämmande. I tidningen *Impuls* står att läsa följande uttalanden från olika distrikt:

"Jag är fruktansvärt besviken på regeringen", säger distriktsstudieledaren i Jönköping.

"Förslaget är helt uppåt väggarna", säger distriktsstudieledaren i Stockholm.

I Lund är man bekymrad över de ekonomiska konsekvenserna. – "Vi har många avdelningar som redan i dag kör med förlust."

I Västerås säger man: "Detta drabbar de enskilda individerna och på sikt kan det betyda att deltagarantalet minskar."

Allt detta – att man inte ställer upp för sitt eget studieförbund – måste kännas hårt för centern. Det är väl därför som ingen från centern har anmält sig på talarlistan här i dag.

Ett övergripande mål för utbildningspolitiken har under en följd av år varit att söka kompensera vuxna med kort grundutbildning. Men när anslagen urholkas ökas kostnaden för den enskilde deltagaren, och det drabbar de sämst ställda i samhället, de som Bengt Wiklund nämnde: de lågutbildade, pensionärer, handikappade och invandrare. Den borgerliga utskottsmajoriteten är beredd att köra över studieförbunden och avlöva dem deras möjligheter att aktivt verka inom dessa grupper.

Den allmänna politiska bilden tyder på att vi står inför stora problem inför 1980-talet. Vi har arbetslöshet – särskilt bland ungdomar –, alkoholproblem och den sociala utslagningen. Allt detta tyder på behov av en bred samhällsdebatt och en mobilisering av människorna till ett aktivt samhälls-

engagemang. Studiecirkeln är en effektiv metod för att nå ut med denna debatt. Dessutom är studiecirkeln en samvaroform som skapar gemenskap mellan människor.

Utskottsmajoritetens ställningstagande är uttryck för en politik som motverkar jämlikhetsmålet inom utbildningspolitiken och allvarligt försvårar det fria och frivilliga folkbildningsarbetet.

Herr talman! Vi har i vår reservation nr 2 föreslagit att statsbidraget till studieförbundens organisationskostnader och pedagogiska verksamhet skall räknas upp med 1 milj. kr. utöver regeringsförslaget.

I reservation nr 4 föreslår vi att bidraget till studiecirkelverksamheten skall uppräknas med 4 kr. per studietimme. Här vill jag betona att timbidraget är den centrala ekonomiska faktorn i verksamheten inom alla studieförbund. Utskottsmajoriteten sträcker sig endast till en höjning med 2 kr. i timmen – en höjning som inte på långt när täcker kostnadsökningarna och som får till följd att studieförbunden inte kan undvika stora avgiftshöjningar. Ändå kan man konstatera att stödet till studieförbunden och deras studieverksamhet utgör mycket blygsamma summor – detta sett mot t. ex. kostnaderna för det obligatoriska skolväsendet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de socialdemokratiska reservationerna nr 2 och 4 vid utbildningsutskottets betänkande nr 23.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Det är framför allt två förhållanden som gör det nödvändigt att satsa på en ökning av den kommunala vuxenutbildningen. För det första måste den ojämlikhet som finns mellan de generationer som har resp. inte har fått genomgå grundskola och gymnasieskola motverkas. För det andra måste de utbildningsklyftor som är mycket markanta mellan olika generationer och olika samhällsklasser försvinna, om reformeringen av den högre utbildningen med det s. k. vidgade tillträdet till högskolorna skall få någon praktisk betydelse för stora grupper i samhället. Det är framför allt fråga om att kompensera de vuxna ur arbetarklassen, eftersom de alltid har varit och alltjämt är diskriminerade i utbildningsavseende.

Vuxenutbildningsreformerna har varit alltför blygsamma för att vi skulle uppnå de fördelningspolitiska mål som man menade skulle uppnås med reformerna. Jan-Erik Wikström sade i början av debatten att han var nöjd med resultatet. Jag är inte nöjd. Utredning efter utredning visar att vuxenutbildningen inte når de mest eftersatta grupperna, och utbildningsklyftorna har inte minskat, trots de nya möjligheterna till vuxenutbildning.

Man skulle utifrån två aspekter kunna dela in vuxenutbildningen i en fördelningspolitisk och en serviceinriktad vuxenutbildning. Den fördelningspolitiska skall stärka de resurssvaga i samhället, och den serviceinriktade skall anpassas till efterfrågan. I den senare varianten gynnas de resursstarka. Om man ser på hur vuxenutbildningen har utvecklats, kan man konstatera att det är just den senare varianten som har fått expandera. Snedrekryteringen inom vuxenutbildningen är stor, precis som inom andra utbildningsområden.

Ett exempel på att det är den serviceinriktade vuxenutbildningen som har fått styra är det faktum att det största ämnet inom KOMVUX i dag är spanska som C-språk. Vad kan det bero på? Är det semestern som inverkar, eller vill alla bli tolkar i spanska?

Fortfarande saknar, som har sagts tidigare i debatten, nära hälften av landets yrkesaktiva befolkning grundskoleutbildning. De åtgärder som hittills har vidtagits för att bygga ut vuxenutbildningen och för att stimulera till vuxenstudier har varit alltför blygsamma. Den kampanj som skolöverstyrelsen har bedrivit för att informera om grundutbildningen för vuxna har visat att behovet av denna utbildning är betydligt större än de resurser de som anordnar utbildningen har.

De begränsningar i ökning av antalet gymnasieskolekurser som har gjorts de senaste två budgetåren har medfört att sökande avvisats från kurser och därmed inte kontinuerligt kunnat slutföra gymnasieutbildningen efter grundskolan. Denna begränsning, som man har sagt skulle vara tillfällig, föreslås också gälla för kommande budgetår och utökas dessutom till att gälla även grundskolekurserna. Hans Nyhage sade att det är ett tillfälligt stopp, men det kan man inte lita på. Helt i linje med den borgerliga åtstramningspolitiken kommer – också inom utbildningssektorn – de som redan har de sämsta förutsättningarna att drabbas hårdast.

Man kunde i går läsa i Dagens Nyheter på ledarplats att statistiska centralbyrån har gjort undersökningar av utbildning, arbetsförhållanden och kulturkonsumtion där man har jämfört LO-, TCO- och SACO-medlemmar. Man konstaterar att hälften av just LO-medlemmarna inte har någon annan skolutbildning än sjuårig folkskola. Man konstaterar också att sambandet är mycket starkt mellan utbildning, arbete och kulturvanor. Med sämre utbildning följer sämre arbete och passivare fritid. Man tar fram siffror som skrämmande belyser detta samband. Av LO-medlemmarna har 75 % inte en enda gång varit på teater, 65 % inte någon gång besökt ett bibliotek, 49 % inte gått på bio och 71 % inte deltagit i någon studiecirkel under det senaste året. Det är skrämmande siffror och fakta som redovisas i denna undersökning. Och enligt vad man kan utläsa av regeringens budgetproposition och utskottets betänkande finns det inga planer på att förändra denna situation.

Den kraftiga nedskärningen av bidragen till kommunerna kommer att medföra att kommunerna får svårt att anordna kurser.

När det gäller grundutbildningen tycker vpk att det faktum att någon är s. k. funktionell analfabet måste vara tillräcklig orsak för att han skall få grundutbildning. Regeln om att man skall ha kunskaper motsvarande årskurs 4 bör omedelbart tas bort. Från vänsterpartiet kommunisternas sida kan vi inte acceptera några som helst begränsningar när det gäller människors rätt att lära sig läsa och skriva eller att få en grundutbildning som gör det möjligt för dem att delta i samhällslivet, t. ex. att följa och förstå en debatt, få behållning av ett teaterbesök, läsa en bok eller fylla i en blankett m. m. Det är mycket som innefattas i detta, och det är saker som för de flesta av oss verkar självklara och som givetvis borde vara det för alla människor.

Nr 127

Onsdagen den
23 april 1980

Vuxenutbildning

Vpk menar också att man måste anslå resurser för att utbilda behöriga lärare till grundutbildning för vuxna. Om man jämför vuxenutbildningen med ungdomsskolan rent generellt finner man att det finns betydande skillnader när det gäller lärarresurserna. Det finns alltför få lärarledda undervisningstimmar i vuxenutbildningen, och detta har förstås skapat stora problem för de vuxenstuderande. Den kommunala vuxenutbildningen är fortfarande mycket starkt knuten till ungdomsskolan när det gäller utformningen av läroplaner och pedagogik. För att få en fungerande vuxenutbildning som passar just för vuxna studerande måste detta förhållande ändras, så att de vuxnas behov och förutsättningar tillgodoses.

Vänsterpartiet kommunisterna föreslår att antalet undervisningstimmar för grundskola, gymnasiekurser och särskilda yrkesinriktade kurser skall få öka under kommande budgetår med 10 % i förhållande till den faktiska nivån från föregående år och att inga begränsningar skall genomföras beträffande ökningen av grundutbildning för vuxna. För de vuxenstuderande som studerar på hel- eller deltid måste den ekonomiska och studiesociala situationen förbättras avsevärt. Därför måste riksdagen snarast medverka till att alla studerande får studielön från 16 års ålder. Det behövs också studiesociala förbättringar för att man skall kunna minska de utbildningsklyftor som finns i samhället i dag.

Till sist vill jag säga att betygsättningen motverkar det samarbete och den solidaritet som är nödvändiga på arbetsplatserna för att man skall kunna uppnå goda resultat, gemenskap och arbetsglädje. Vi har i många andra sammanhang krävt att betygen skall tas bort inom hela skolväsendet, och vi kräver också att de slopas i den undervisningsform som här och nu diskuteras.

Fru talman! Jag instämmer i Raul Blüchers yrkande om bifall till vpk-motionerna.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

BENGT WIKLUND (s):

Fru talman! Bara några få ord i anslutning till den debatt vi har fört.

Det har gjorts en rad redovisningar av hur det förslag som majoriteten i utbildningsutskottet nu lägger fram kommer att slå i olika sammanhang. Iris Mårtensson har pekat på några konsekvenser, och jag skall ta upp ytterligare bara en av dem. Länsbildningsförbundet i Stockholms län – ett län där en hel del av de aktuella grupperna av invandrare och handikappade finns – har räknat ut att den föreslagna begränsningen i studiecirkelverksamheten under de senaste fem åren skulle ha utestängt ungefär en kvarts miljon från deltagande i denna.

Detta är en mycket allvarlig uppgift, mot bakgrunden av den diskussion som vi här har fört. Det konstaterades också av Hans Nyhages partivän Ove Nordstrandh när vi diskuterade denna fråga 1976. Jag skall ur riksdagsprotokollet citera vad denne då sade: "Alternativet till ett höjt statsbidrag" – det

gällde då timbidraget – "är en betydande ökning av kursavgifterna för de deltagande i studiecirkelarna. Med oförändrade inkomster skulle studieförbundens ekonomi svikta och deras verksamhetsmöjligheter begränsas." Han förde vidare ett resonemang innebärande att en höjning av timbidraget skulle få närmast oöverskådliga konsekvenser.

Jag och övriga reseranter menar att en regering inte får handla på detta sätt om den vill behålla människornas förtroende. I denna fråga går det inte att komma ifrån att det även finns länsorganisationer inom Medborgarskolan, alltså moderaternas eget studieförbund, som har uttalat sig mot det framlagda förslaget.

Eftersom det förekommer ett i det närmaste kompakt motstånd menar vi att man inte får handla på detta sätt, och det har jag försökt förklara för utbildningsministern. Det är klart att det inte är möjligt att få en ändring i det läge som vi nu befinner oss i. Men jag skulle vilja säga till utbildningsministern, som jag vet verkligen är intresserad av dessa frågor: Gör en snabb omprövning av denna fråga och avskaffa bidragstaket, så kan vi sedan försöka finna andra former för begränsning! Vi är nämligen ganska överens om att bidragen kan behöva begränsas, men det måste ske i andra former än genom att göra ingrepp i själva hjärteroten i studiecirkelverksamheten, nämligen frivilligheten och friheten.

Jag skall sammanfattningsvis säga att det här förslaget generellt innebär ökade kostnader för deltagarna i studieverksamheten. Det drabbar studieförbundens medlemsorganisationer och det föreningsliv som finns inom vår demokrati. De ekonomiskt och utbildningsmässigt sämst ställda grupperna drabbas hårdast. Förslaget om en spärr på expansion av antalet timmar leder till ökad byråkrati. Det blir omöjligt att rättvist fördela antalet studietimmar, och strävandena att utveckla föreningslivet begränsas. För samtliga studieförbunds medlemsorganisationer försvåras en spontan och aktiv utveckling på utbildnings- och kulturområdet.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag än en gång konstatera att centern icke har deltagit i den här debatten i dag.

HANS NYHAGE (m) replik:

Fru talman! Jag tycker ändå det är ganska egendomligt att man inte, vare sig från socialdemokraternas eller kommunisternas håll, kan förstå att vi nu lever i en verklighet som vi alla hoppas kunna komma ur och förbättra. Vi lever under sådana ekonomiska betingelser att vi måste vara återhållsamma på område efter område, och då tvingas vi till begränsningar i samhällets åtaganden, även på sådana områden som ligger oss mycket varmt om hjärtat. Jag kan inte – hur gärna jag än skulle vilja – göra undantag för just den här verksamheten. Vi måste också från studieförbundens sida vara beredda att medverka i det allmänna arbetet när det gäller att begränsa samhällets kostnader och den kraftiga utgiftsökning som äger rum på olika samhällsområden. Jag tycker fortfarande att det är en begränsad insats från studieförbunden som krävs i det här sammanhanget. Jag vill bara erinra om att det ändå anslås ca 38 milj. kr. till studieförbundens centrala verksamhet –

Nr 127

Onsdagen den
23 april 1980

Vuxenutbildning

alltså verksamhet av pedagogisk och organisatorisk karaktär – och över 800 milj. kr. till den direkta studiecirkelverksamheten. Det är väl ändå tecken på att man inte är så njuget mot studieförbunden när det gäller anslagen.

Från studieförbundshåll har det anförts – jag upprepar det – att man är beredd att begränsa sin verksamhet i en omfattning som motsvarar den som föreslås i propositionen. Man har t. o. m. från studieförbundshåll uttalat oro över att man inte skulle nå samma volym som under innevarande år och därför gå miste om en del av de utgående bidragen. Det var ju bl. a. det, förutom de administrativa bekymren, som föranledde utskottsmajoriteten att föreslå en åtgärd som spände över två år och som alltså gav studieförbunden ökade möjligheter att på längre sikt själva administrera verksamheten inom den angivna ramen.

Jag har alltså oerhört svårt att förstå att en oförändrad volym och ökade anslag skulle innebära att man, för att citera Iris Mårtensson, ”genomgående slår på den svage”. Studieförbunden har ju alla möjligheter att vidta åtgärder – som de redan frivilligt ansett sig vara beredda att göra – för att lägga verksamheten bland de grupper som studieförbunden själva finner vara mest angelägna.

BENGT WIKLUND (s) replik:

Fru talman! Jag vill bara när det gäller beskrivningen av de olika verkligheterna konstatera att Ove Nordstrandh, som tillhör samma parti som herr Nyhage, 1976 tydligen befann sig i en annan verklighet när han beskrev det här. Hans Nyhage gav en friserad beskrivning av hur vi har rullat in miljoner åt olika håll i studiecirkelverksamheten och i folkbildningsarbetet. Vi är alla medvetna om att den kostar pengar. Men, herr Nyhage, jag vågar påstå än en gång att i jämförelse med all annan utbildningsverksamhet i det här landet är folkbildningen, med tanke på dess insatser hos de många människorna i detta land, ändå en billig utbildning.

När det sedan gäller förhållandena till verkligheterna kan vi väl knappast övertyga herr Nyhage om att vi befinner oss i *en* verklighet och han i en annan. Han tror att han befinner sig i den verklighet som vi som arbetar inom studieförbundet ABF dagligen upplever. Jag tror att också Studieförbundet Vuxenskolan i någon mån befinner sig i samma verklighet som vi. Vi har nämligen en rad föreningar och medlemsorganisationer, vilkas önskemål och krav vi inte kommer att kunna tillmötesgå. Man kräver att vi skall medverka till att medlemmarna får ökade insikter om förhållandena, så att de i demokratisk anda kritiskt kan granska vad som händer i vårt samhälle och aktivt kan delta i debatten och föra det här landet framåt också i fortsättningen.

HANS NYHAGE (m) replik:

Fru talman! Är det inte på tiden att vi konstaterar vad saken verkligen gäller? Det är ju inte fråga om någon volymminskning, utan det är fråga om ett stopp för en volymökning. Verksamheten får alltså alltfört bedrivas i samma omfattning som under innevarande budgetår. Dessutom höjs

anslagen till studieförbunden vad gäller både den centrala verksamheten och studiecirkelverksamheten. Vidare – och det får vi inte glömma i det här sammanhanget – utgår också anslag från landsting och kommuner.

När man hör Bengt Wiklunds resonemang får man närmast uppfattningen att det plötsligt är stopp för all studiecirkelverksamhet och för all verksamhet över huvud taget – i synnerhet bland de mest eftersatta grupperna. Det kan väl ändå inte vara så, att en frysning av årets volym skulle få de konsekvenserna med de extra ansträngningar som görs? Om så skulle vara fallet frågar man sig vad som hittills har skett på det här området.

BENGT WIKLUND (s) replik:

Fru talman! Även om jag har möjlighet att säga något mer skall jag i det här inlägget bara säga följande. Herr Nyhage, det är lönlöst att diskutera frågan. Inflationen kopplad till en oförändrad volym innebär en minskning av verksamheten. Det innebär dessutom en ökad ekonomisk belastning för deltagarna i studiecirkelverksamheten. Det innebär en begränsning av våra möjligheter att tillmötesgå föreninglivets och våra medlemsorganisationers krav – det gäller främst ABF och, jag vågar säga, Studieförbundet Vuxenskolan. Läs den bunt papper som alla ledamöter av utbildningsutskottet har fått – vad jag här håller i handen är bara hälften av den informationen. Härav framgår det att alla studieförbund har samma uppfattning som vi reserverar.

Förste vice talmannen anmälde att Hans Nyhage anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

CLAES ELMSTEDT (c):

Fru talman! Självfallet är det stimulerande att vara eftersökt och eftertraktad. Bengt Wiklund har vid två tillfällen och Iris Mårtensson vid ett tillfälle efterlyst en anledning till att centern inte finns med på talarlistan. Förklaringen är enkel: Det är inte första gången som man, när utskottsmajoriteten som nu utgörs av ledamöter från tre partier, delar upp debatten. I det här ärendet har lotten fallit på Hans Nyhage och Linnea Hörlén. Märkvärdigare än så är det inte.

Iris Mårtensson antydde att vi skulle hålla oss undan eller huka oss i den här frågan. Men det betraktar jag som ett försök till ett mindre lyckat skämt. Nej, vi är inte rädda för att delta i debatten. Jag har haft diskussioner med Studieförbundet Vuxenskolan, bakom vilket står såväl centern som folkpartiet och naturligtvis många enskilda människor. Jag beklagar att det inte har varit möjligt att satsa mer på denna verksamhet. Det statsfinansiella läget har fått slå igenom också på detta i och för sig mycket viktiga område. Men nog tycker jag att debatten får litet skeva proportioner, när man gör gällande att hela denna verksamhet som får ett anslag på över 800 milj. kr. – skulle stå och falla med det i och för sig betydelsefulla men relativt sett lilla beloppet 20 milj. kr. som reservanterna vill öka anslaget med. Det kan den ju inte göra. Att ge sken av att allt ont skulle drabba verksamheten av det här skälet gör att

Nr 127

Onsdagen den
23 april 1980

Vuxenutbildning

debatten får slagsida och ger en skev bild av verkligheten. Dessutom har studieförbunden – i varje fall Studieförbundet Vuxenskolan, och jag tror det gäller även de andra förbunden – sagt att de räknade med att ökningen inte skulle bli så stor, om det ens skulle bli någon ökning. Då tycker jag inte det finns anledning att påstå att majoritetens förslag här skulle medföra några nedskärningar eller begränsningar i verksamheten. Å andra sidan kan man naturligtvis säga att i så fall behövs inte heller det här taket. Nej, det är klart, det kan man säga. Men, som jag sade inledningsvis, den ekonomiska situationen gör att alla får ta sin del av ansvaret, och då är utskottets förslag den markering som gäller denna sektor.

Sedan är det så att utskottet klart och tydligt har sagt att extra medel skall utgå om statsmakterna vill anlita studieförbunden för att sprida information om något speciellt ämnesområde, där den vanliga informationen kanske inte är tillräcklig. Det är alltså undantaget. Det tycker jag är värt att notera i sammanhanget.

Jag vill, fru talman, med dessa ord bara förklara dels varför centern inte finns med på talarlistan – om det kan ha något allmänt intresse – dels varför vi från centerns sida har intagit den position som vi har gjort.

IRIS MÅRTENSSON (s) replik:

Fru talman! Jag har noterat att man från centern har gått upp i denna debatt.

För ungefär ett år sedan sade en av de borgerliga ledamöterna så här när det gällde studieförbunden: "Under knapphetens kalla stjärna lever folkbildningen nu mer än kanske någonsin tidigare -- --".

Vi har i dag här från socialdemokratiskt håll begärt 4 kr. i ersättning till studietimbidraget. När kammaren behandlade frågan den 7 mars 1979 sade den nyss citerade talaren:

"Det var utomordentligt märkligt att skolöverstyrelsen för budgetåret 1979/80 icke föreslog någon ökning av statsbidraget till studiecirklarna. Och jag vågar säga att det får anses uteslutet att skolöverstyrelsen har framlagt sitt negativa förslag av eget inneboende oförstånd, då skolöverstyrelsen knappast kan ha varit okunnig om studieförbundens allvarliga ekonomiska svårigheter."

I dag har vi från socialdemokratiskt håll stött skolöverstyrelsens förslag om 4 kr. i timmen.

Nu säger man här från olika håll att det gäller att spara pengar. Visst! Men i relation till många andra poster i budgeten är det här fråga om små belopp. Det är däremot svårt att frigöra sig från misstanken att det är andra skäl än rent ekonomiska som främst dikterat den kalla attityd som de borgerliga har intagit till studieförbundens verksamhet.

CLAES ELMSTEDT (c) replik:

Fru talman! Egentligen skulle jag be fru Iris Mårtensson tala om vad det är för andra motiv än ekonomiska som hon misstänker skulle ligga bakom "de borgerligas kalla attityd" – om det nu skulle kunna tänkas finnas några

sådana motiv. Vi har redovisat de motiv som har väglett oss, och det är de som gäller och inga andra, det kan jag verkligen försäkra.

Hon säger vidare att 23 milj. kr. är småpengar. Ja, man kan naturligtvis ha olika stor respekt för pengar, men jag för min del tycker inte att 23 milj. kr. är något särskilt litet belopp i reella pengar. Däremot kan jag hålla med fru Mårtensson om att 23 milj. kr. i en affär på över 800 milj. kr. inte är våldsamt mycket. Men mot den bakgrunden borde det då heller inte, med fru Mårtenssons egen argumentering, vara så avgörande för verksamheten framöver att man kan föra debatten på det sätt som jag tycker har skett här.

Jag beklagar återigen att vi inte har kunnat följa förslaget om en ökning fullt ut, men det finns säkert skäl för det. Jag understryker att vägledande för oss har varit att vi också på det här området fått känna av det knappa ekonomiska läget, och det har vi alltså tyvärr måst böja oss för.

IRIS MÅRTENSSON (s) replik:

Fru talman! Kunskap är makt. Jag är därför litet förvånad över att herr Elmstedt inte har lyssnat på sitt eget studieförbund, Vuxenskolan – vi har ju haft uppvaktningar i utskottet också.

Vi måste i alla fall vara överens om att det är samhällets skyldighet att erbjuda de vuxna att få sitt utbildningsbehov tillgodosett i de former som de personligen finner lämpligast. I många fall sker detta bäst genom deltagande i studiecirkelarbetet. Därför är det nödvändigt att samhället ställer tillräckliga resurser till folkbildningens förfogande.

TORSTEN BENGTSON (c):

Fru talman! Regeringen bör alltid ha god kontakt med folkrörelserna, som representerar en mycket stor del av svenska folket, med en bredd som omspänner alla samhällsklasser, yrken och geografiska orter.

Det har regeringen emellertid inte haft beträffande bidragen till studiecirkelar, det visade reaktionen. Genast när regeringen lade fram detta onekligen mycket utmanande förslag fick det hård kritik från studieförbundet på alla sidor. Det har inte varit en riktig handläggning av ärendet. Jag skulle vilja uppmana regeringen att i fortsättningen ta bättre kontakt med folkrörelserna.

Folkbildningsutredningens förslag, som är nämnt här, är nu ute på remiss, och remisstiden är snart avslutad. Jag skulle verkligen vilja uppmana regeringen att så snabbt som det finns någon möjlighet se till att det kommer en proposition i anledning av det förslaget. Det skulle vara gynnsamt för studieförbunden, som då lättare skulle kunna veta hur de skall arbeta för framtiden. Om det kommer en proposition, inte bara under våren 1981, utan helst så tidigt som möjligt, får studieförbunden större trygghet.

Jag skulle också vilja visa på att regeringen hinner göra mer – detta nämndes också av Claes Elmstedt. Jag tänker på att anordningar för studieförbundets medverkan bör komma till stånd i en del fall där det förs speciella studiekampanjer och där också regeringen kan göra någonting.

Nr 127

Onsdagen den
23 april 1980

Vuxenutbildning

Genom att initiera saker som man tycker är av allmänt intresse kan studieförbunden då erhålla större bidrag.

Jag tycker inte att handläggningen av detta ärende har varit riktig. Man borde ha haft mycket bättre kontakt med studieförbunden än man har visat sig ha.

Överläggningen var härmed avslutad.

Punkt 1

Utskottets hemställan bifölles.

Punkt 2

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan dels reservation 1 av Stig Alemyr m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bengt Wiklund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkande 23 punkt 2 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservation 1 av Stig Alemyr m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bengt Wiklund begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 159
Nej - 157
Avstår - 1

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 670 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Raul Blücher begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkande 23 punkt 2 mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motion 670 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Raul Blücher begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 299
Nej – 17
Avstår – 1

Nr 127

Onsdagen den
23 april 1980

Vuxenutbildning

M o m . 3 – 5

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 6 o c h 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 670 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Raul Blücher begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkande 23 punkt 2 mom. 6 och 7 röstar ja,

den som ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motion 670 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Raul Blücher begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 299
Nej – 17
Avstår – 1

Punkt 3

M o m . 1

Utskottets hemställan bifölles.

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 2 av Stig Alemyr m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Iris Mårtensson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkande 23 punkt 3 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservation 2 av Stig Alemyr m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Iris Mårtensson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 159
Nej – 157
Avstår – 1

M o m . 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 1323 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Raul Blücher begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkande 23 punkt 3 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motion 1323 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Raul Blücher begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 299
Nej – 17
Avstår – 1

M o m . 4 o c h 5

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Punkt 4

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 3 av Stig Alemyr m. fl. och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bengt Wiklund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammar­en bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkande 23 punkt 4 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammar­en bifallit reservation 3 av Stig Alemyr m. fl.

Nr 127

Onsdagen den
23 april 1980

Vuxenutbildning

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammar­ens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bengt Wiklund begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 159
Nej – 157
Avstår – 1

M o m . 2

Utskottets hemställan bifölles.

M o m . 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 4 av Stig Alemyr m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Iris Mårtensson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammar­en bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkande 23 punkt 4 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammar­en bifallit reservation 4 av Stig Alemyr m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammar­ens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Iris Mårtensson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 159
Nej – 157
Avstår – 1

M o m . 4 och 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 1324 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Raul Blücher begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 127

Onsdagen den
23 april 1980

Vuxenutbildning

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkande 23 punkt 4 mom. 4 och 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motion 1324 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Raul Blücher begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 297
Nej - 18
Avstår - 1

M o m . 6
Utskottets hemställan bifölls.

Punkt 5
M o m . 1
Utskottets hemställan bifölls.

M o m . 2
Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 426 av Lars Werner m. fl. och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Raul Blücher begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkande 23 punkt 5 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motion 426 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Raul Blücher begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 299
Nej - 17
Avstår - 1

Punkt 6
M o m . 1 och 2
Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 5 av Stig Alemyr m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bengt Wiklund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 127

Onsdagen den
23 april 1980

Vuxenutbildning

Den som vill att kammarén bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet 23 punkt 6 mom. 3 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarén bifallit reservation 5 av Stig Alemyr m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bengt Wiklund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 159

Nej - 157

Avstår - 1

M o m . 4

Utskottets hemställan bifölis.

M o m . 5 och 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 1320 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Raul Blücher begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkande 23 punkt 6 mom. 5 och 6 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarén bifallit motion 1320 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Raul Blücher begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 299

Nej - 17

Avstår - 1

M o m . 7

Utskottets hemställan bifölis.

Punkt 7

Utskottets hemställan bifölis.

Onsdagen den
23 april 1980

*Inrättande av en
skatteflyktskom-
mission*

Punkt 8

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 6 av Stig Alemyr m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bengt Wiklund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkande 23 punkt 8 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservation 6 av Stig Alemyr m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bengt Wiklund begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 158
Nej - 157
Avstår - 1

M o m . 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 9 och 10

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 11 Föredrogs skatteutskottets betänkande 1979/80:35 med anledning av propositionen 1979/80:100 bilaga 11 i vad avser vissa anslag för budgetåret 1980/81 inom budgetdepartementets verksamhetsområde jämte motion.

Punkterna 1-5

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkt 6

Inrättande av en skatteflyktskommission

I anslutning till frågorna om anslag till skatte- och kontrollväsen behandlades motion 1979/80:1104 av Olof Palme m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga (yrkande 9) hemställdes att riksdagen till Skatteflyktskommission för budgetåret 1980/81 under VIII huvudtiteln anvisade ett förslagsanslag av 1 000 000 kr.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1104 yrkande 9.

Reservation hade avgivits av Erik Wärnberg, Valter Kristenson, Rune Carlstein, Olle Westberg i Hofors, Hagar Normark, Bo Forslund och Anita Johansson (alla s) som ansett att utskottet under 6 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1104 yrkandet 9 till skatteflyktskommission för budgetåret 1980/81 anvisade ett förslagsanslag av 1 000 000 kr.

Nr 127

Onsdagen den
23 april 1980

*Inrättande av en
skatteflyktskom-
mission*

OLLE WESTBERG i Hofors (s):

Fru talman! Till skatteutskottets betänkande nr 35 har utskottets socialdemokratiska ledamöter fogat en reservation, där vi yrkar bifall till förslaget i motion 1104 om tillsättande av en skatteflyktskommission.

Vi har i motionen föreslagit flera olika åtgärder för att förbättra samhällets resurser när det gäller att komma till rätta med det tilltagande skatteundandragandet i form av skattefusk och skatteflykt.

Skattefusket måste enligt vår mening i första hand bekämpas med ökade kontrollinsatser från samhällets sida. Kontrollen av bokföringspliktiga skattskyldiga måste därvid prioriteras. Revisioner i verklig mening – dvs. mer fullständiga genomgångar av bokföring, korrespondens och liknande handlingar – måste helt enkelt bli avsevärt flera. All erfarenhet talar nämligen för att den s. k. upptäcktsrisken är en mycket viktig faktor när det gäller att avhålla människor från att begå brott. Internationellt sett är antalet revisioner i vårt land uppseendeväckande lågt. Det är mot denna bakgrund som vårt förslag om ökade kontrollresurser för taxeringsrevision och liknande skall ses.

Skatteflykten eller kringgåendet av skattelag är en annan och alltmör använd metod för att dra undan skatt. Metoden skiljer sig från skattefusket på så sätt att den skattskyldige inte behöver ljuga för att uppnå sitt mål, nämligen en lindrigare beskattning än vad lagstiftaren trott vara möjlig. Han utnyttjar i stället gällande civillagstiftning på ett "smart" sätt. Ett bra kännetecken på att en otillbörlig skatteflyktshandling företagits är att den har kommit till enbart eller huvudsakligen av "skattemässiga" skäl. Den s. k. skattevinsten är drivkraften för den skattskyldige. Företagsekonomiska och affärsmässiga skäl kommer helt i bakgrunden.

Jag har inledningsvis talat något om skattefusk och skatteflykt samt skillnaderna mellan dessa båda metoder att undgå skatt för att markera att de delvis måste bemötas med skilda metoder. Det går således inte att bekämpa dem på samma sätt. Och för min del är jag helt klar på – det kommer f. ö. fram i vår motion – att det på skatteflyktens område i första hand behövs betydande insatser från lagstiftarens sida. Jag tänker då främst på den generalklausul mot skatteflykt som vi socialdemokrater länge har efterlyst men som tycks dröja. Men jag tänker också på den uppföljning av olika typer av skatteflyktsåtgärder som samhället ständigt måste göra och som är oerhört viktig oavsett om en generalklausul finns eller inte.

Den ständiga bevakning av skatteflykten som jag nyss talade om förekommer givetvis sedan många år tillbaka. Den har undan för undan resulterat i s. k. punktlagstiftning mot vissa bestämda skatteflyktsåtgärder,

Onsdagen den
23 april 1980

*Inrättande av en
skatteflyktskom-
mission*

som bedömts som klart otillbörliga. Det kan räcka att nämna lagstiftningen mot vinstbolagshandel, partrederiandelar, fåmansbolag m. m. Vi menar emellertid att denna bevakning måste intensifieras. Det är därför vi föreslår att en fristående skatteflyktskommission skall inrättas. Enligt förslaget skall 1 milj. kr. anslås för en sådan försöksverksamhet under budgetåret 1980/81.

Den borgerliga majoriteten i skatteutskottet har inte velat gå på vår linje. Det har skett efter det att riksskatteverket och brottsförebyggande rådet beretts tillfälle att komma in med yttranden. Båda remissmyndigheterna är negativa mot förslaget. Jag hade nog väntat mig detta. Men frågan är om deras ställningstagande vilar på saklig grund. Enligt min mening är det inte så.

Riksskatteverket menar att någon fristående skatteflyktskommission inte behövs. De arbetsuppgifter som enligt vårt förslag skulle tillföras kommissionen – en ständig bevakning av näringslivets och andra gruppers skatteplanering, genom verkligt högt kvalificerade tjänstemän med möjligheter till täta utlandskontakter – anser riksskatteverket redan ingå i sina arbetsuppgifter. För att effektivisera denna bevakning – vilket även riksskatteverket menar behövs – föreslår man att eventuella medel i stället skall tillföras verket och användas för att bilda en särskild arbetsgrupp inom verket, som uteslutande skall syssla med dessa frågor.

En ledamot i styrelsen har reserverat sig mot riksskatteverkets yttrande och för sin del anslutit sig till vårt motionsförslag. Jag delar reservantens åsikter, att förslaget om en skatteflyktskommission givetvis inte skall ses som en kritik mot riksskatteverket och andra myndigheter på skatteområdet. I stället är det fråga om en kraftfull markering från statsmakternas sida, att extraordinära åtgärder nu är nödvändiga till följd av den alltmer utbredda skatteflykten och den uppfinningsrikedom som därvid visas när det gäller att dra undan skatteinkomster från det allmänna.

Som jag ser det går det helt enkelt inte att rekrytera tillräckligt kvalificerad personal för dessa uppgifter och skapa verkligt effektiva arbetsmetoder för sådana här speciella frågor inom ramen för ett befintligt verk – det må då handla om riksskatteverket eller någon annan myndighet. Den ständiga bevakning av skatteflyktsåtgärderna som här krävs måste anförtros en relativt liten grupp människor, som kan arbeta under mer fria former och som har direktkontakt med lagstiftaren på ett helt annat sätt än vad som eljest kan bli fallet.

Om brottsförebyggande rådets yttrande kan jag fatta mig kort. Att rådet har en organisation för översyn av lagstiftning mot organiserad och ekonomisk brottslighet är väl bekant. Organisationen består f. n. av en styrgrupp, där flera riksdagsledamöter ingår, samt tre arbetsgrupper. Två av dessa sysslar med frågor som rör skattebrottslagstiftningen. Att de därvid – vilket också framhålls i brottsförebyggande rådets yttrande – även kommer att gå in på skatteflyktsområdet ligger i sakens natur, men det innebär inte att de får sådana insikter i skatteflyktens problematik eller kan ges sådana arbetsuppgifter som vi menar att en fristående skatteflyktskommission skall

ha. Detta har nog BRÅ inte heller menat, men frågan är om dessa arbetsgrupper inte tror att de i samråd med riksskatteverket skulle kunna utgöra en fullgod ersättning för en skatteflyktskommission.

Att de i dessa sammanhang dessutom hänvisar till bokföringsnämnden förstår jag över huvud taget inte. Brottsförebyggande rådets uppgift är att bekämpa brottsligheten i dess olika former. Och som jag tidigare framhållit är det fråga om helt andra motåtgärder som måste sättas in mot dem som genom "smarta" civilrättsliga dragningar söker sätta skattesystemet ur spel.

Jag har tidigare framhållit att skattefusk och skatteflykt inte är några likartade begrepp, även om båda metoderna syftar till att undanhålla skatt från det allmänna. De måste därför – vilket jag också på nytt vill markera – bekämpas med delvis olika metoder.

För skattefusks del är det viktigt att samhället stärker skattekontrollen och dess resurser. Främst gäller detta beskattningsmyndigheterna själva, men de poliser och åklagare som skall ta hand om denna brottslighet får inte glömmas bort. Men detta är förhållanden som vårt förslag om inrättande av en skatteflyktskommission inte handlar om.

Självfallet har ett väl fungerande kontrollsystem också betydelse för kampen mot skatteflykten. Ju fler ärenden som blir föremål för en djupare analys i form av revisionskontroll, ju fler "smarta" civilrättsliga skatteflyktsåtgärder kommer i dagen. Men vad hjälper det om lagstiftning mot skatteflykt saknas och möjligheterna att på ett tidigt stadium avslöja och analysera sådan otillbörlig skatteflykt inte finns? Det är särskilt dessa senare möjligheter som vi vill förbättra genom en första försöksverksamhet med en självständig skatteflyktskommission.

En skatteflyktskommission skulle, enligt vår mening, ha en stor uppgift att fylla som komplement till riksskatteverkets och brottsförebyggande rådets verksamheter. Den skulle ha som uppgift att fortlöpande följa utvecklingen i fråga om olika skattedispositioner som vidtas och snabbt upptäcka kryphål i lagstiftningen och även snabbt lägga fram förslag till konkreta åtgärder, bl. a. i form av lagstiftning.

Jag vill med detta, fru talman, yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen.

INGEMAR HALLENIUS (c):

Fru talman! I skatteutskottets betänkande 1979/80:35 behandlas också motionen 1104 av Olof Palme m. fl. om inrättande av en skatteflyktskommission. Låt mig först konstatera att fullständig enighet råder inom utskottet om angelägenheten av att skatteflykt i alla former bekämpas. Den i motionen föreslagna skatteflyktskommissionen anser vi inte bör inrättas, då de arbetsuppgifter som motionärerna vill att denna skall utföra redan nu åvilar riksskatteverket och brottsförebyggande rådet.

I sitt remissyttrande över motionen framhåller RSV detta och redovisar hur arbetet sker. Vid skattekontroller ute på fältet upptäcks icke önskvärda skattetransaktioner, som inte kan angripas med stöd av nu gällande

Nr 127

Onsdagen den
23 april 1980

*Inrättande av en
skatteflyktskommission*

Onsdagen den
23 april 1980

*Inrättande av en
skatteflyktskom-
mission*

lagstiftning. Dessa erfarenheter har lagts till grund för olika åtgärder.

Uppgifter har överlämnats till pågående utredningar, när detta har varit lämpligt, annars i skrivelser till regeringen eller i remissyttranden.

Riksskatteverket har i samverkan med motsvarande myndigheter i de nordiska länderna utvecklat ett samarbete och utbyte av erfarenheter inom beskattningsområdet. Det gäller både kontrollorganisation och lagstiftningsarbete. RSV följer också med uppmärksamhet de åtgärder som görs i andra länder för att hindra skatteflykt.

Vi har alltså en god information om vad som görs i andra länder för att hindra skatteflykt och som kan utnyttjas i vårt eget arbete på att förbättra skattelagarna.

Det bör också framhållas att RSV är väl lämpat att handha dessa arbetsuppgifter med tanke på den nära kontakt som verket har med dem som arbetar på fältet. Härigenom kan man följa utvecklingen och relativt snabbt föreslå åtgärder.

Nya skattetransaktioner av icke önskvärd art vinner ofta snabb spridning, och det är då viktigt att man så fort som möjligt kan gripa in med lagstiftningsåtgärder mot dessa. Här bör också framhållas att RSV på förslag av brottsförebyggande rådet fått i uppdrag av regeringen att genomföra en studie med syfte att kartlägga och mäta skatteundandragandet. Medel för detta ingår ju i förslagsanslaget till RSV för nästa budgetår. Men det är angeläget att arbetet kan inledas redan under innevarande budgetår.

Brottsförebyggande rådet påpekar i sitt yttrande att vissa uppgifter för den tänkta kommissionen sammanfaller med uppdragen för vissa arbetsgrupper inom rådet. Det är en organisation med en styrgrupp och tre arbetsgrupper. I styrgruppen finns ett starkt parlamentariskt inflytande, då varje riksdagsparti har ledamöter i denna.

Den föreslagna kommissionen skulle huvudsakligen ägna sitt intresse åt skatteflykt inom näringslivet. Detta är viktigt, men till viss del kommer här den aviserade allmänna skatteflyktsklausulen att motverka skatteundandragandet. Utskottet pekar vidare på behovet av ytterligare insatser av revision och kontroller. Skattefuskets är inte heller begränsat till det egentliga näringslivet, vilket inte minst belyses av det kvittolösa samhället.

Den studie som RSV skall göra beträffande skatteundandragandet bör kunna ge anvisningar om hur samhällets resurser på bästa sätt skall kunna sättas in.

Skatteadministrationen skall utformas så att den blir så litet byråkratisk som möjligt. Vi anser att en fristående skatteflyktskommission kommer att medföra ett visst dubbelarbete. En sådan organisation kan då i stället bli en belastning för de organ som vi nu har för att bekämpa skatteundandragandet.

Fru talman! Med hänvisning till det anförda yrkar jag bifall till skatteutskottets betänkande och avslag på reservationen.

OLLE WESTBERG i Hofors (s):

Fru talman! Ingemar Hallenius säger att vi i utskottet är eniga om att vi måste göra något för att komma åt avarterna och den stora omfattningen av skatteundandragandet. Jag kan konstatera att den borgerliga majoriteten i utskottet ändå inte vill göra någonting. Man kan fundera över varför ni inte utövar påtryckningar på regeringen för att denna skall kunna lägga fram en lag om en skatteflyktsklausul.

Om ni är så intresserade av att komma åt dessa avarter i vårt skattesystem, som många kan utnyttja, varför följer ni då inte riksskatteverkets förslag? Ni säger att ni inte vill ha någon skatteflyktskommission. Men läser man riksskatteverkets förslag finner man att inte heller detta verk kan göra något. Verket skriver bl. a. – här pekar man på den socialdemokratiska motionen – att en sådan bevakning kräver "särskilda resurser. Nya skattetransaktioner av icke önskvärd art vinner nämligen snabbt spridning och det är därför viktigt att man så fort som möjligt kan gripa in med lagstiftningsåtgärder mot sådana transaktioner. Om RSV tillförs särskilda resurser kan en arbetsgrupp bildas inom verket med uppgift att svara för samordning och redovisning av materialet. Arbetet skulle därvid kunna bedrivas utan att RSV:s övriga uppgifter eftersätts."

Om ni är så intresserade av att göra något åt det här problemet, varför kan ni då t. ex. inte anslå den miljonen till riksskatteverket? Det nämns inte ett ord i det avseendet. Ni hänvisar till att RSV fått till uppgift att undersöka omfattningen av skatteundandragandet i samhället. Vi vet det, vi kan nästan dagligen läsa att sådana skatteundandraganden förekommer. Det verkar som om de ökar alltmer. Jag tror inte att man behöver invänta den undersökningen för att kunna gå in med effektiva åtgärder på detta område. Det är bara att handla och göra något, inte bara sitta stilla och vänta på utredningar i det avseendet.

INGEMAR HALLENIUS (c):

Fru talman! Som jag tidigare har betygat är enigheten inom utskottet stor om att skatteflykt i alla former skall bekämpas. Och det pågår ständigt försök att effektivisera detta arbete, både i fråga om kontroller och när det gäller revision. Det har också under senare år hänt mycket i just dessa avseenden.

Vad som framför allt är viktigt är att vi använder samhällets resurser så effektivt som möjligt, att vi inte tillskapar sådana nya organ som medför risk för dubbelarbete och besvärigheter för de organ som nu arbetar att utföra sina uppgifter.

Jag vill ställa följande fråga till Olle Westberg i Hofors: Hur skall en sådan här fristående kommission arbeta? Skall den bygga upp en egen organisation, eller skall den i huvudsak använda riksskatteverkets resurser för sitt arbete? Om det senare är avsikten, anser vi det vara riktigare att riksskatteverket direkt utför detta arbete.

Nr 127

Onsdagen den
23 april 1980

*Inrättande av en
skatteflyktskom-
mission*

Onsdagen den
23 april 1980

*Inrättande av en
skatteflyktskom-
mission*

OLLE WESTBERG i Hofors (s):

Fru talman! Om Ingemar Hallenius hade läst vår motion och lyssnat på vad jag har sagt hade han vetat att kommissionen skall arbeta direkt under budgetdepartementet. Kommissionen skall inte sitta i riksskatteverkets lokaler, utan den skall ha direkt kontakt med budgetdepartementet för att snabbt kunna föreslå lagstiftningsåtgärder. Kommissionen skall ledas av en parlamentariskt sammansatt styrelse, i vilken det bl. a. skall ingå riksdagsledamöter.

Jag tror inte att vi behöver befara att det, som Ingemar Hallenius framför, skall bli fråga om dubbelarbete. Naturligtvis skall det förekomma ett visst samarbete, och kommissionens arbete kan bli ett bra komplement till riksskatteverkets och BRÅ:s verksamhet. Det gäller att få tag på verkligt kompetenta skatteexperter och ekonomer, som kan följa utvecklingen här i landet och inte minst utomlands för att komma på de smyghål som bl. a. smarta skattskyldiga kan finna i den lagstiftning vi har.

Vi har föreslagit en försöksverksamhet med en sådan här skatteflyktskommission under ett år. Om det skulle visa sig att den typ av skatteflyktskommission som vi har föreslagit inte skulle vara den absolut riktiga, har vi möjlighet att så småningom rätta till det. Men vi vill att man på försök provar denna väg. Vi tror, som jag sade tidigare, att kommissionens arbete kan bli ett mycket viktigt komplement till riksskatteverkets verksamhet.

INGEMAR HALLENIUS (c):

Fru talman! Olle Westberg i Hofors säger att det är fråga om en försöksverksamhet på ett år. Jag tror att det inte blir lätt att få fram verkligt kvalificerade medarbetare för en sådan kommission – och det är ju det som krävs.

Min fråga gällde också hur kommissionen skall arbeta. Vilka vägar skall den gå för att få fram underlag för sitt arbete? Jag har svårt att tänka mig att den kan gå någon annan väg än via riksskatteverket. Därför anser vi att det är bättre att detta arbete görs direkt av riksskatteverket.

OLLE WESTBERG i Hofors (s):

Fru talman! Det finns många vägar att gå, Ingemar Hallenius. Som jag har sagt skall kommissionen utgöra ett komplement till riksskatteverket, men det utesluter naturligtvis inte ett samarbete med riksskatteverket.

Som jag sade tidigare kan vi nästan dagligen i tidningarna läsa om hur det företas skatteflyktsåtgärder och skatteflyktsdispositioner över huvud taget. Kommissionen skall naturligtvis ha kontakt med folket ute på fältet, som väl känner till hur det går till vid skatteundandraganden. Och kontakterna med utlandet skall, som jag nämnde tidigare, ständigt följas upp. Det är alltså fråga om ett samarbete över hela skatteadministrationens område. Kommissionen kan också gå in och läsa domstolsutslag i skattebrottmål. Där kan den få många upplysningar om hur skatteundandraganden kan gå till. I kommissionen skall givetvis arbeta människor med tidigare erfarenhet från

detta område. Jag tror inte att det råder någon brist på sådana, utan det bör gå att anställa verkligt skickligt folk att sköta denna verksamhet.

Nr 127

Onsdagen den
23 april 1980

Överläggningen var härmed avslutad.

*Handel med
drycker, m. m.*

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Erik Wärnberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Olle Westberg i Hofors begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkande 35 punkt 6 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Erik Wärnberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Olle Westberg i Hofors begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 159

Nej – 158

Punkterna 7–10

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 12 Handel med drycker, m. m.

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1979/80:44 med anledning av propositionen 1978/79:111 om åtgärder mot krångel och byråkrati m. m. såvitt avser ändring i lagen om handel med drycker jämte motioner.

Regeringen (socialdepartementet) hade föreslagit i propositionen 1978/79:111 bil. 4 bl. a. att riksdagen skulle anta vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i lagen (1977:293) om handel med drycker.

Detta förslag innebar bl. a. (34 §) att tillståndsvänget skulle slopas dels för ölservering i personalmatsal, dels för servering av alkoholdrycker i personalmatsal till slutet sällskap.

I detta sammanhang hade behandlats de under allmänna motionstiden vid 1979/80 års riksmöte väckta motionerna

1979/80:179 av Margareta Andrén och Bernt Ekinge (båda fp).

1979/80:225 av Margareta Andrén och Esse Petersson (båda fp).

Onsdagen den
23 april 1980

*Handel med
drycker, m. m.*

1979/80:598 av Torsten Bengtson (c).

1979/80:601 av Thure Jadestig och Evert Svensson (båda s).

1979/80:1019 av Rune Gustavsson m. fl. (c), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde skyndsamt förslag till förbud mot försäljning av s. k. snabbvinsats,

1979/80:1073 av Karin Ahrlund och Bonnie Bernström (båda fp).

1979/80:1079 av Torsten Bengtson m. fl. (c, m, fp), vari hemställts

1. att riksdagen beslutade att alkoholdrycker icke fick införas tull- och skattefritt.

2. att riksdagen skulle anhänga att regeringen i de internationella kontakterna verkade för att den tullfria försäljningen upphörde.

1979/80:1080 av Torsten Bengtson m.fl. (c, m, fp), vari hemställts att riksdagen beslutade om att förbjuda försäljning av s. k. snabbvinsatser,

1979/80:1100 av Joakim Ollén m. fl. (m).

1979/80:1527 av Karl-Eric Norrby och Bertil Jonasson (båda c).

1979/80:1574 av Lars Ahlmark m. fl. (m), vari hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhänga om en översyn av lagstiftningen rörande drycker i syfte att underlätta tillverkning och försäljning av svensk cider.

1979/80:1586 av Erik Larsson m. fl. (c).

1979/80:1596 av Hans Wachtmeister (m).

1979/80:1599 av Erik Wärnberg m. fl. (s), vari hemställts

1. att riksdagen beslutade att beräknade kostnader för vin och spritdrycker ej längre borde ingå i underlaget för de beloppsgränser som gällde vid avdrag för representationsmåltider.

2. att riksdagen hos regeringen skulle anhänga att riksskatteverket gavs i uppdrag att utifrån denna nya beräkningsgrund utarbeta nya beloppsgränser att gälla fr. o.m. den 1 juli 1980.

1979/80:1860 av Esse Petersson (fp), vari hemställts att riksdagen beslutade

1. att hos regeringen begära utarbetande av årliga förslag till justering av alkoholbeskattningen i enlighet med motionen.

2. att hos regeringen begära förslag till lagändring så att inga alkoholdrycker i fortsättningen fick införas tullfritt i Sverige.

3. att som sin mening ge regeringen till känna att den skattepliktiga

avdragsrätten för alkoholdrycker i representationskostnaderna borde avskaffas, samt

1979/80:1879 av Gabriel Romanus och Kersti Swartz (båda fp), vari hemställts att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad som hade anförts i motionen om förbud mot försäljning av snabbsatser för hemtillverkning av vin.

Utskottet hemställde

1. beträffande förbud mot snabbvinsatser att riksdagen skulle avslå motionerna 1979/80:1019, 1979/80:1080 och 1979/80:1879.

2. beträffande försäljning av ciderdrycker att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:1574.

3. beträffande "vita veckor" att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:598.

4. beträffande partihandel med öl och starköl att riksdagen skulle bifalla propositionen 1978/79:111 i denna del.

5. beträffande systembutikernas öppethållande att riksdagen skulle avslå motionerna 1978/79:225, 1979/80:1527 och 1979/80:1586.

6. beträffande obligatorisk legitimering och spärllistor att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:1073.

7. beträffande sänkning av inköpsåldern att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:1100.

8. beträffande slopande av tillståndstvång för servering av alkoholdrycker i personalmatsal att riksdagen skulle avslå propositionen i denna del.

9. beträffande slopande av tillståndstvång för servering av öl i personalmatsal att riksdagen skulle avslå propositionen i denna del.

10. beträffande slopande av visst tillståndstvång för servering av alkoholfria drycker att riksdagen skulle bifalla propositionen i denna del.

11. beträffande begränsning av utsträckt tid för servering av alkoholdrycker att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:179.

12. beträffande kommunal delegation av yttrande i serveringsärendet att riksdagen skulle bifalla propositionen i denna del.

13. beträffande sammanslagning av de statliga alkoholbolagen att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:601.

14. beträffande årlig justering av alkoholbeskattningen att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:1860 yrkandet 1.

15. beträffande ändrad beskattning av lättvin att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:1596.

16. beträffande obeskattad resandeförsel av alkoholdrycker m. m. att riksdagen med anledning av motionerna 1979/80:1079 och 1979/80:1860 yrkandet 2 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anförde.

17. beträffande företags rätt till avdrag vid inkomstbeskattningen av kostnader för vin och spritdrycker i samband med representation att riksdagen med anledning av motionerna 1979/80:1599 och 1979/80:1860 yrkandet 3 i princip skulle besluta att företag inte skulle äga rätt till avdrag för

Nr 127

Onsdagen den
23 april 1980

*Handel med
drycker, m. m.*

kostnader från och med 1981 för vin och spritdrycker i samband med representation och begära att regeringen lade fram förslag härom i överensstämmelse med vad utskottet anförde,

18. beträffande författningsförslaget att riksdagen skulle anta det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i lagen (1977:293) om handel med drycker med den ändringen att den föreslagna lydelsen av 34 § utgick och att ingressen och ikraftträdandebestämmelserna fick den lydelse utskottet föreslagit.

Reservationer hade avgivits

1. *beträffande förbud mot snabbvinsatser* av Rune Ångström (fp) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionerna 1979/80:1019 och 1979/80:1879 och med bifall till motionen 1979/80:1080 skulle anta av reservanten framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1977:292) om tillverkning av drycker.

2. *beträffande förbud mot snabbvinsatser* av Knut Wachtmeister, förste vice talmannen Ingegerd Troedsson och Ewy Möller (alla m) som ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse,

3. *beträffande försäljning av cider* av Knut Wachtmeister, förste vice talmannen Ingegerd Troedsson och Ewy Möller (alla m) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1979/80:1574 begärde förslag som möjliggjorde tillverkning och försäljning av cider på samma villkor som gällde för öl och starköl,

4. *beträffande slopande av tillståndsvång för servering av öl i personalmatsal* av Knut Wachtmeister (m), Stig Josefson (c), förste vice talmannen Ingegerd Troedsson (m), Tage Sundkvist (c), Wilhelm Gustafsson (fp), Kerstin Andersson i Hjärtum (c) och Ewy Möller (m) som ansett att utskottet under 9 och 18 bort hemställa att riksdagen med bifall till propositionen i denna del skulle anta av reservanterna föreslagen lydelse av 34 § lagen (1977:293) om handel med drycker.

5. *beträffande slopande av visst tillståndsvång för servering av alkoholfria drycker* av Erik Wärnberg, Valter Kristenson, Rune Carlstein, Olle Westberg i Hofors, Hagar Normark, Egon Jacobsson och Anita Johansson (alla s) som ansett att utskottet under 10 och 18 bort hemställa

att riksdagen med avslag på propositionen i denna del inte slopade 35 § och ej heller godkände ändringen av 76 § i förslaget till lag om ändring i lagen (1977:293) om handel med drycker.

6. *beträffande obeskattad resandeförsel av alkoholdrycker m. m.* av Knut Wachtmeister, förste vice talmannen Ingegerd Troedsson och Ewy Möller (alla m) som ansett att utskottet under 16 bort hemställa

att riksdagen skulle avslå motionerna 1979/80:1079 och 1979/80:1860 yrkandet 2 i den mån de inte kunde anses besvarade genom vad reservanterna anfört.

Nr 127

Onsdagen den
23 april 1980

7. *beträffande företags rätt till avdrag vid inkomstbeskattningen av kostnader för vin och spritdrycker i samband med representation* av Stig Josefson (c), Tage Sundkvist (c), Wilhelm Gustafsson (fp) och Kerstin Andersson i Hjärtum (c) som ansett att utskottet under 17 bort hemställa att riksdagen med anledning av motionerna 1979/80:1599 och 1979/80:1860 yrkandet 3 i princip skulle besluta att företag inte skulle äga rätt till avdrag för kostnader från och med 1981 för spritdrycker i samband med representation och begära att regeringen lade fram förslag härom i överensstämmelse med vad reservanterna anfört.

*Handel med
drycker, m. m.*

8. *beträffande företags rätt till avdrag vid inkomstbeskattningen av kostnader för vin och spritdrycker i samband med representation* av Knut Wachtmeister, förste vice talmannen Ingegerd Troedsson och Ewy Möller (alla m) som ansett att utskottet under 17 bort hemställa att riksdagen skulle avslå motionerna 1979/80:1599 och 1979/80:1860 yrkandet 3.

ERIK WÄRNBERG (s):

Fru talman! Alkoholpolitiken i vårt land under de senaste årtiondena har kännetecknats av en stark liberal våg, som fått för landet ödesdigra konsekvenser, allra helst som samtidigt samhällsklimatet har hårdnat och utslagningen blivit mera omfattande i arbetslöshetens spår.

I och med att allt flera människor började förstå dessa ödesdigra konsekvenser och inse alkoholskadornas omfattning växte opinionen inte bara mot missbruket utan också mot själva supseden.

1977 års alkoholpolitiska beslut var enligt mitt sätt att se en vändpunkt i fråga om riksdagens sätt att se på alkoholpolitiken. Man var inte längre så rädd för att använda restriktioner, man trodde inte längre lika blint på att upplysningskampanjer och samhällsförbättrande åtgärder skulle lösa hela problematiken. Man började på allvar också leta efter åtgärder som kunde försvåra möjligheten att få tag i alkoholen, och man började förstå att bruk föder missbruk. Riksdagens målsättning att minska totalkonsumtionen ser jag som en av de bästa som riksdagen antagit, och nu gäller det också att hitta de metoder som förmår att uppfylla målsättningen.

En av de mest glädjande yttringarna av opinionens svängningar är ungdomens krav på alkoholfrihet vid kongresser, kurser, möten och liknande sammankomster. De unga kräver nu att de äldre i solidaritetens namn åtminstone vid gemensamma tillställningar skall avstå från bruket. Ungdomarna vädjar till den äldre generationen att gå före med gott exempel.

Jag är medveten om att det är många som ändå börjat förstå att ungdomsproblemet berör deras egna barn och är beredda att minska eller – varför inte? – helt avstå från alkoholkonsumtion. För samhället gäller det att

Onsdagen den
23 april 1980

*Handel med
drycker, m. m.*

stötta under med olika slags lagstiftningsåtgärder som behövs liksom att ställa till förfogande de resurser som krävs för att hjälpa arbetslösa och utslagna.

I det utskottsbetänkande som vi nu behandlar tar man upp en serie frågor om alkoholhanteringen, framför allt om försäljning och servering. I botten på utskottets betänkande ligger en från tidigare år uppskjuten proposition, nr 1978/79:111, som handlade om åtgärder mot krångel och byråkrati. Självfallet är varje förslag om att begränsa byråkratin ett lovligt initiativ, men man får inte vara så angelägen att föreslå åtgärder att man glömmer att undersöka varför krånglet har kommit till. Det förefaller mig som om detta är fallet med den nämnda propositionen.

Vår nuvarande alkohollagstiftning antogs efter ett mycket omsorgsfullt förberedelsearbete. Först arbetade alkoholpolitiska utredningen i flera år, sedan överarbetades dess förslag under flera månader av en s. k. beredningsgrupp. Först därefter utarbetades en proposition. Riksdagen antog sedan enhälligt de delar av propositionen som något år senare i en annan proposition betecknas som uttryck för byråkrati och krångel. I stället är det dock så att de åtgärder som genomfördes 1977 var väl övertänkta led i den nya försäljningspolitiken för alkoholen.

Låt mig börja med serveringen i personalmatsalar. 1977 års beslut innebar att alla serveringslokaler, oberoende av vilken typ av lokaler det rörde sig om, skulle ha tillstånd för att servera alkoholdrycker. Man skilde inte längre på öl och andra alkoholdrycker utan skulle i fortsättningen ha enhetliga regler för alla alkoholdrycker. Bakgrunden till att man inte undantog personalmatsalarna från tillståndsvånget, inte ens för öl, var att det hade visat sig omöjligt att skilja ut personalmatsalar från andra serveringslokaler, därför att allmänheten i stor utsträckning har tillgång även till personalmatsalarna, vare sig de ligger i arbetsplatsens lokaler eller är inhyrda i vanliga serveringsställen, vilket numera inte är så ovanligt.

Här skall medges att det vid tillämpningen av tillståndsvånget i början uppstod en del svårigheter på grund av att informationen eller kunskapen om de nya reglerna var dåliga. Så småningom klarades dock detta ut, och redan några månader in på 1978 så hade alla de serveringslokaler som ville ha tillstånd och var berättigade att få det också fått det. Dessa tillstånd gäller t. v. Det saken gäller är alltså eventuella nya tillstånd, och det rör sig om ett mycket litet fåtal. Med de rutiner som nu utvecklats är det heller inga problem att snabbt få ett begärt tillstånd, givetvis då under förutsättning att tillståndsmyndigheten finner det möjligt gå med på att bevilja ett sådant. Alkoholpolitiska nämnden har i sitt yttrande helt riktigt konstaterat att ett slopande av tillståndsvånget för servering av öl till alla och även starkare drycker till slutna sällskap gör situationen krångligare än den är i nuläget. Svåra gränsdragningsproblem uppkommer vid bedömningen av vad som är personalmatsal eller inte. Man skapar bara ytterligare krångel. Men tillståndsgivningen är ju redan klar.

Men det finns också ett starkt nykterhetspolitiskt motiv för att ha kvar tillståndsgivningen i personalmatsalarna. Genom denna kan man förhindra

att lönnkrogar uppstår under sken av att vara personalmatsalar. Man måste ha klart för sig att alla typer av personalmatsalar kan användas vid andra tillfällen än vid luncherna och av andra än de anställda på en viss arbetsplats.

Det är av samma anledning som de som står bakom reservation nr 5 inte vill upphäva regeln om att den som fått sina tillstånd indragna inte får servera någon form av drycker, alltså inte heller alkoholfria. Det är självklart att vi inte har något emot att man öppnar nya serveringar för alkoholfria drycker utan något som helst tillstånd. Men man skall ha klart för sig att här är det inte fråga om nya serveringar – dessa drycker får man redan sälja hur mycket som helst –, utan det är en korrigeringsåtgärd som riktar sig mot dem som misskött sitt tillstånd så svårt att tillstånden blivit indragna för all alkoholservering, även öl. I många sådana fall rör det sig om illegala spelklubbar och liknande ställen. Risken är stor att dessa fortsätter med serveringen i hemlighet. Polisen och myndigheterna anser sig ha stor hjälp i kampen mot den illegala hanteringen om all dryckesservering tillståndsbeleggs då grav misskötsel förekommit. Självfallet möter det inga svårigheter att få en ny ansökan om tillstånd prövad, men då kommer det hela ändå under prövning. Vi har från branschens folk erfart att de mindre seriösa ställenas antal ökar och att den illegala trafiken också ökar. Det vore därför oförsvarligt att i sken av kamp mot krångel ta bort ett av instrumenten för att bekämpa den illegala marknaden.

Vi håller på att få ett samordningsorgan för vårt totala restriktionssystem. Utskottsmajoriteten tycker att man åtminstone bör avvakta dess ställningstagande innan man gör något på denna punkt.

Skatteutskottets majoritet har med anledning av en motion enats om att föreslå riksdagen besluta att avdragsrätt vid beskattningen inte längre skall få förekomma för vin och sprit i samband med företagsrepresentation. Därmed fullföljer skatteutskottet den politik som riksdagen slog in på när man för några veckor sedan beslöt att bifalla förslag från socialutskottet, innebärande att staten inte längre skall ha sprit med när man utövar representation, och att man skall iaktta stor återhållsamhet även med andra alkoholdrycker.

Skatteutskottets majoritet är av den bestämda uppfattningen att det inte kan vara rimligt att acceptera vin och sprit som nödvändiga ingredienser för att upprätthålla normala affärsförbindelser. Det är likaså fel att skattebetalarnas pengar skall få användas för att stimulera alkoholförtäring samtidigt som samhällets officiella alkoholpolitik syftar till att bringa ner konsumtionen.

Ledamöterna bakom reservation 7 vill hävda att utskottet går längre i sina krav än vad riksdagen beslutat om när det gäller den statliga representationen. Vi delar inte den uppfattningen – av två skäl. Dels har riksdagen uttalat sig för en stark återhållsamhet med annan alkoholrepresentation än sprit, och en liknande bestämmelse kan inte gärna införas i skattelagarna. I skattelagarna måste det stå att man antingen får göra avdrag eller att man inte får det. Dels är det ju inget som hindrar att representerande affärsmän bjuder

Nr 127

Onsdagen den
23 april 1980

*Handel med
drycker, m. m.*

Onsdagen den
23 april 1980

*Handel med
drycker, m. m.*

på både vin och sprit, men med beskattade pengar. Inte heller denna möjlighet har den som representerar för statens räkning. Någon fullständig jämförelse mellan statlig representation och privat representation med skatteavdrag går inte att göra. Utskottsmajoriteten anser att dess förslag innebär större likställighet än reservanternas förslag.

Företrädare för restaurangbranschen har i brev underrättat oss om att vid beräkningen av det högsta tillåtna representationsavdraget per person har för 1980 spriten redan kommit bort. Det hindrar naturligtvis inte att sprit ändå ingår i representationen eftersom man satt taket – 180 kr. – ganska högt.

Samma risk finns även med det förslag som framförs i motion 1599. Men det förslag som nu framläggs av utskottet är så konstruerat, att skattebetalarna inte under några omständigheter behöver betala för andras alkoholrepresentation. Däremot innebär det möjligheter till en kvalitetsförbättring av maten, eftersom i avdragsbeloppet skall få inräknas en dryck som ersätter alkoholdryckerna, alltså vinet.

Jag vill påstå att det här förslaget dels har en alkoholpolitisk betydelse, dels innebär en åtgärd ur renlighetssynpunkt.

Sedan går jag över till att kommentera ett par andra saker i utskottsbetänkandet. Det råder inget motsatsförhållande mellan Rune Ångströms och utskottsmajoritetens uttalande om att den nya trafiken med snabbvinsatser är av ondo och att den måste stoppas. Utskottsmajoriteten har dock inte velat gå fram fullt så snabbt som reservanten. Vi vet att den alkoholpolitiska nämnden av regeringen begärt lagförslag på denna punkt. I detta krav instämmer utskottet. Vad som skiljer oss åt är tidpunkten för ikraftträdandet. Från utskottets sida vill vi att lagen skall träda i kraft ett halvt år senare för att vi skall vara säkra på att vi klarar övergången.

Beträffande motionerna om "vita veckor" och lördagsstängda systembutiker har vi i utskottet inte velat ansluta oss till de förslag som framförts i motionerna, eftersom vi hyser farhågor för en ökad langning. Vi utesluter dock inte åtgärder framöver, men vi förutsätter att samordningsorganet för alkoholfrågor tar upp också dessa förslag vid granskningen av det totala restriktionssystemet.

I fråga om utskottets skrivning om den tullfria införseln av alkoholdrycker har utskottets ledamöter inte kunnat enas. Majoriteten i utskottet menar att den här trafiken nu har fått sådan omfattning att den blivit oroande ur två synpunkter. Dels bidrar förekomsten av dessa "flytande" och "flygande" krogar och inköpsställen till en ökning av den totala alkoholkonsumtionen i stället för till en minskning, vilket alltså strider mot vår nuvarande alkoholpolitiska målsättning. Dels är skattebortfallet betydande. Utskottet nämner siffran 500 milj. kr. per år – en siffra som troligen är i underkant. På inget annat område skulle vi utan att gå till motaktioner acceptera ett skattebortfall av denna storleksordning. Tendensen mot en stark ökning framöver av ifrågavarande trafik måste stoppas. Det blir så mycket svårare att göra något härvidlag när omfattningen av verksamheten blir mycket större. Båtars och flygplans primära uppgift måste vara att tillfredsställa

trafikbehov, inte att dela samhällets skatter mellan trafikföretaget och passagerarna och att därtill sabotera den alkohol- och tobakspolitik som riksdagen fattat beslut om.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation 5 och i övrigt till vad skatteutskottet hemställt.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Så sent som den 26 mars i år hade vi en omfattande alkoholpolitisk debatt här i kammaren, och det är knappast meningsfullt att alla de argument som då togs upp nu återupprepas. Om målet att minska alkoholens skadliga verkningar var vi alla ense – det vill jag gärna understryka –, medan det däremot skilde en del när det gällde val av medel. Debatten den 26 mars rörde sig huvudsakligen kring alkoholförtäring i samband med representation, och därför ter det sig naturligt för mig att knyta an till denna fråga även om den kommer sist i utskottsbetänkandet.

Utskottsmajoriteten har med anledning av ett par motioner yrkat att riksdagen skall fatta ett principbeslut att företag inte skall äga rätt till avdrag för kostnader för vin och sprit i samband med representation. F. n. får man dra av 160 kr. för en middagsmåltid och 90 kr. för en lunch. Den förstnämnda summan har varit oförändrad sedan 1977. I och med penningvärdeförsämringen har också denna förmån minskat avsevärt under de gångna tre åren. Om man nu ytterligare reducerar avdragsrätten endera ökar företagens kostnader eller minskar representationen, vilket naturligtvis kan få konsekvenser för restaurangnäringens redan nu pressade lönsamhet. Det kan tilläggas att restaurangerna säljer blott ca 2,5 % av all sprit och ca 7 % av allt vin men att intäkterna ändå är av väsentlig betydelse – mer än 800 milj. kr. per år. De 65 000 restauranganställda har också uttryckt sin oro för en eventuell lagskärpning. Jag vill också understryka att vi moderater i vår reservation på denna punkt framhållit det viktiga i återhållsamhet i fråga om alkoholförtäring vid representation. Men eftersom förslaget knappast minskar missbruket av alkohol utan blott är ytterligare en – om än liten – sten på bördan för näringslivet har vi moderater reserverat oss för oförändrade villkor, och jag yrkar, herr talman, bifall till reservation nr 8.

Jag övergår så till att behandla de övriga moderata reservationerna i den ordning de förekommer i skatteutskottets betänkande.

I reservation nr 2 är vi ense med utskottsmajoriteten när det gäller att avstyrka de tre motioner som kräver förbud mot snabbvinsatser. Regeringen väntas nämligen i höst lägga fram en proposition om villkoren för tillverkning och försäljning av snabbvinsatser. Vad vi däremot inte kan acceptera är att utskottsmajoriteten instämmer i motionernas syfte och uppenbarligen är positiv till ett förbud. Enligt vår uppfattning leder ett förbud knappast till en ökad nykterhet utan blott till att hemtillverkarna av vin i stället för de salubjudna snabbvinsatserna använder sig av annat utgångsmaterial, exem-

Nr 127

Onsdagen den
23 april 1980

*Handel med
drycker, m. m.*

Onsdagen den
23 april 1980

*Handel med
drycker, m. m.*

pelvis vanlig juice. Att som i reservation nr 1 av Rune Ångström (fp) kräva ett förbud mot försäljning av snabbvinsatser redan från kommande halvårsskifte ter sig enligt min uppfattning direkt obilligt med tanke på de lageravvecklingsförluster som då skulle uppstå.

Lars Ahlmark m. fl. har i motionen 1574 begärt åtgärder i syfte att underlätta tillverkning och försäljning av svensk cider. Redan för 20 år sedan föreslog en utredning att cidern skulle få samma villkor som maltdrycker, t. o. m. litet lägre skatt. Som så många gånger förr fick påstådda alkoholpolitiska nackdelar råda över omtanken om svenskt näringsliv – läs fruktodlingen – och riksdagen avvisade förslaget 1963. Då vi inte tror på några alkoholpolitiska nackdelar av cidertillverkning men väl på fördelar för den inhemska fruktodlingen, som ofta har avsättningsproblem, har vi i reservation nr 3 stött motionen i fråga.

Tillsammans med utskottets tre centerpartister och folkpartisten Wilhelm Gustafsson har vi i reservation nr 4 yrkat bifall till den del av propositionen som föreslår att öl utan tillstånd skall få serveras i personalmatsal, kollektivhusmatsal samt vid heminackordering.

När bestämmelserna om tillståndstvång infördes för ett par år sedan – mest av misstag, förefaller det som – blev reaktionen mycket negativ, och politikerna anklagades med en viss rätt för att skapa onödigt byråkrati. När regeringen nu vill rätta till de oönskade och tydligen oföretsdeda konsekvenser som 1978 års lagstiftning – på förslag av den gamla folkpartiregeringen – medförde är det enligt min uppfattning självklart att riksdagen bör bifalla detta regeringsförslag. Erik Wärnberg tror att det kommer att skapa mer byråkrati och bli inkörsporten till en lönnkrogsverksamhet. Jag delar inte den uppfattningen. Det kan hända att det skulle ha kunnat bli så, om det hade gällt sprit. Därvidlag har vi alltså gått emot propositionen. Men när det gäller öl tycker jag att vi lugnt skall kunna följa regeringsförslaget.

I det här sammanhanget kan jag inte underlåta att uttrycka min förvåning över att socialdemokraterna tyckt det vara mödan värt att i reservation nr 5 kräva att en serveringsrörelse som fått tillståndet att servera alkoholdrycker återkallat inte heller utan tillstånd får servera alkoholfria drycker. En restaurang som av någon anledning misskött sig skulle alltså inte ens få lov att servera sina gäster mjölk eller Ramlösa utan att först gå till länsstyrelsen och be om lov! När nu i propositionen föreslås att denna tokiga bestämmelse tas bort borde självfallet alla antibyråkrater stödja det förslaget. Erik Wärnberg sade ju inledningsvis i sitt anförande att han var emot onödigt krångel och onödigt byråkrati. Då förstår jag inte att han inte vill acceptera det förslag som regeringen har lagt fram och som innebär att en krånglig bestämmelse tas bort. Det finns ju andra möjligheter att stoppa en sådan hantering än att tvinga fram ett tillståndstvång för exempelvis just mjölk- eller Ramlösaservering.

Slutligen, herr talman, tar jag upp frågan om hotet mot den obeskattade resandeförseln av alkoholdrycker. Enligt nuvarande regler får den som varit utomlands minst ett dygn utan skatt ta med sig hem två liter starköl, en liter vin och en liter sprit.

Svenskarna är i allmänhet förvånansvärt toleranta när det gäller att acceptera nya pålagor och förbud. Kommer man nu att förbjuda Svensson att skattefritt ta med sig hem en flaska konjak från semestern på Mallorca eller Kanarieöarna, tror jag definitivt att det utbryter en mindre folkstorm.

Även om man inte tjänar så värst många tior på att få ta hem den där flaskan, så har det blivit något av en källa till glädje för merparten av den miljon svenskar som årligen semestrar utomlands att ha denna lilla förmån. De nuvarande bestämmelserna måste betraktas som synnerligen oskyldiga, och det kommer inte att finnas någon som helst förståelse för ytterligare ett förbud, i all synnerhet som ett stopp för denna införsel säkerligen inte kommer att uppfattas som ett verksamt medel mot alkoholmissbruket. Langarna reser naturligtvis inte utomlands för nöjet att föra in en eller annan flaska. Och det förvisso inte ringa antal som dricker för mycket av den billiga spriten utomlands blir nog inte nämnvärt nyktrare, om den sista flaskan dricks upp på hotellet i stället för efter hemkomsten. Ur nykterhetssynpunkt spelar det alltså knappast någon roll om lagstiftarna flyttar konsumtionen från en plats till en annan.

Vid en semesterresa till Rhodos för en del år sedan blev jag inbjuden till ett amerikanskt hangarfartyg. Vid måltiden serverades det endast iste. När mina värdar märkte den förvåning som jag därvid visade upp, berättade de att efter japanernas anfall på Pearl Harbor i december 1941 var all servering av starkare drycker än te förbjuden på flottans fartyg. "Det är därför", fortsatte mina värdar, "som du ser så många onyktra matrosar på landbacken." Alltså, som jag sade nyss, ur nykterhetssynpunkt spelar det inte någon större roll om lagstiftarna flyttar konsumtionen från en plats till en annan.

Med det sagda, herr talman, yrkar jag bifall även till reservationerna 2, 3, 4 och 6 och i övrigt till utskottets hemställan.

ERIK WÄRNBERG (s) replik:

Herr talman! Den lilla historia som Knut Wachtmeister senast berättade har fått mig att begripa varför Knut Wachtmeister tror på vissa saker i sina reservationer – han tror nämligen på vilka rövarhistorier som helst. Det är nog ingen mer än han stor tror att om en person uppträder berusad på en viss plats, så beror det på att han på en annan plats inte kunde få tag på det som han nu drack. Den tron är nog herr Wachtmeister tämligen ensam om.

Jag tänkte bemöta frågan om representationen på restaurangerna. Det var 800 milj. kr. det gällde. Det är alltså inte småpotatis – det medges utan vidare – men ändå försöker herr Wachtmeister konstatera att det här egentligen inte spelar någon roll ur nykterhetspolitisk synvinkel, eller någon annan synvinkel heller, därför att det rör sig om så små belopp. Jag tycker inte att 800 milj. kr. är små belopp.

Sedan skall vi ha klart för oss att restaurangernas folk säger att spriten redan i dag är borttagen från det man får använda representationspengar till. Förslaget innebär alltså inget annat än att vi vill fastställa det tillstånd som råder i dag. Det är tydligen redan så att man inte använder representationspengar till sprit.

Onsdagen den
23 april 1980

*Handel med
drycker, m. m.*

Om detta undantag inte görs kan det hända att folk tar mycket sämre mat för att få möjlighet att ta sprit, och det måste väl vara tokigt. Det är alltså bättre att man över huvud taget inte får använda representationspengar till sprit och vin utan att det i stället blir en förbättring av matens kvalitet, när beloppet är detsamma. Detta måste betyda väldigt mycket för konsumenten, men det kan inte betyda så mycket för restaurangen, om den inte tar kolossalt mycket mer betalt för spritdryckerna än för maten. Enligt mitt sätt att se är det skäl som restaurangerna anfört ytterligare ett skäl för bifall till vad som står i utskottets hemställan.

När det gäller cider vill jag bara säga: Vi har inget behov av cider i det här landet. Om det gäller att rädda fruktodlingar så har förslaget ingen verkan – det är vi helt på det klara med vid det här laget, därför att det förmodligen blir utländsk frukt som man kommer att göra cider av i stället. Men risken finns att detta kommer att bli en dryck som tilltalar ungdomen och som kommer att skapa ytterligare ungdomsproblem.

Så här kan man hålla på att bemöta herr Wachtmeisters argument på punkt efter punkt.

Jag vill sedan säga något om förbudet mot servering av även alkoholfria drycker om någon misskött en serveringsrörelse så gravt att tillståndet till servering av alkoholdrycker dragits in. En sådan indragning sker inte i första taget, utan då måste man ha misskött sig ganska ordentligt. I sådana fall är det här förbudet det bästa medlet som polisen och myndigheterna har för att förhindra att det uppstår en lönnkrog. Om rörelseidkaren inte har några tankar på en sådan utan tänker driva rörelsen i vanlig ordning, då är det ingen risk att han blir prövad en gång till. Och om man har ärliga avsikter orkar man ändå med så pass mycket byråkrati som en prövning innebär.

Min taletid är ute nu. Jag ber att få återkomma.

KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Erik Wärnberg säger att 800 miljoner årligen för det som serveras i form av sprit och vin på restauranger är ett mycket stort belopp. Ja, det är det i kronor räknat men knappast i procent alkohol räknat. Och det beror på att utskänkning av vin och sprit är något av en ryggrad för restaurangerna, som många gånger kanske garderar dem mot att få lägga ned verksamheten. Därför tycker jag att det är värt att ta detta som ett argument för ett bibehållande av rätten till avdrag för vin och sprit. Beloppet 160 kr. per måltid – inte 180 kr., som jag tror att herr Wärnberg sade i sitt anförande – har som sagt varit oförändrat i tre år, och penningvärdets fall har i realiteten inneburit en minskning av representationsbeloppet. Jag tycker att det är fullt befogat att behålla ett oförändrat belopp. Det medför i själva verket en sänkning.

Herr Wärnberg tror att cider här i landet skulle tillverkas av utländsk frukt. Varför det? Varför skulle inte den svenska överskottsfrukten ha möjlighet att konkurrera med utländsk frukt därvidlag? Herr Wärnberg tror också att cidertillverkningen skulle innebära en risk för ökat missbruk av alkoholhaltiga drycker. Men jag har den uppfattningen att cider är en så pass syrlig

dryck att man av den anledningen inte kan konsumera så mycket av den som av exempelvis maldrycker.

Herr Wårnberg vidhåller att man bör ha kvar krånglet med tillstånd att servera alkoholfria drycker. Jag vill hävda att länsstyrelserna har möjlighet att stoppa en sådan krog som missköter sig, exempelvis genom att dra in serveringstillståndet.

Nr 127

Onsdagen den
23 april 1980

*Handel med
drycker, m. m.*

ERIK WRNBORG (s) replik:

Herr talman! Jag skall fortsätta där jag slutade i min förra replik.

Det var inget misstag när man 1977 inte undantog personalmatsalarna från bestämmelsen om att det fordrades tillstånd för att servera l. Det var ett alkoholpolitiskt noggrant övertänkt förslag. Man ansåg att det inte gr att skilja ut en personalmatsal från andra näringsställen. Nästan vem som helst fr ta i en personalmatsal, och slutna sällskap serveras ofta där. Det var alltså inte av misstag utan för att åstadkomma enhetlighet i kontrollen av alkoholtaltiga drycker som man införde bestämmelsen om att det fordrades tillstånd var dessa drycker n serverades – det var bara servering av alkoholdrycker i militär mss på örlogsfartyg som undantogs.

Den tullfria införseln av sprit är liten – vi har konstaterat ett skattebortfall på 500 milj. kr. Detta betecknar Knut Wachtmeister som oskyldigt. Det finns i dag beställningar på båtar och färjor som vi tror kommer att innebära att detta belopp ökar enormt. Dessa båtar och färjor fyller inget behov från trafikpolitisk synpunkt, de skall endast vara till för att på rederibolag och konsumenter fördela den skatt som de människor som inte använder denna möjlighet till skattefria inköp av alkohol får vara med och betala. Knut Wachtmeister tycker att det är bra, men vi tycker alltså att det r tokigt. Vi anser att när detta har tagit sig sådana former som det nu har gjort måste vi göra något åt det. Så länge det höll sig till något så nr rimliga proportioner var det tämligen oskyldigt, men när man satt de skattefria inköpen av alkohol i system och nr denna alkoholförsäljning har blivit en stor försörjningskälla för vissa, då r det hög tid att göra någonting. Och det r detta som utskottet har skrivit.

KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Erik Wårnberg säger att tillståndstvånget för servering av l i personalmatsalar var resultatet av ett genomtänkt förslag. Uppenbarligen tyckte inte svenska folket det, fr sällan har politikerna fått mta så mycket kritik från allmänheten fr krngel och onödig byråkrati som just i det hänseendet.

Beträffande den fria införseln av spritdrycker vid utlandsresa delar vi moderater helt den uppfattning som utskottsmajoriteten ger uttryck för när den skriver att den införsel av skattefria sprit som sker från framför allt lndsfrjorna och som är illegal så till vida att vederbörande passagerare inte har varit utomlands de 24 timmar som lagen kräver självfallet skall stoppas. Det har vi också föreslagit i vår reservation.

Erik Wårnberg säger att det blir 500 milj. kr. i minskade skatteintäkter på

denna införsel. Men stoppades denna införsel skulle staten inte få 500 milj. kr. mer i skatteintäkter. Om människorna skulle betala skatt för den spriten, skulle de inte tycka att det var mödan värt att föra in den, och därför skulle naturligtvis beloppet minska väsentligt.

Tredje vice talmannen anmälde att Erik Wärnberg anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

KERSTIN ANDERSSON i Hjärtum (c):

Herr talman! I skatteutskottets betänkande nr 44 behandlas dels vissa delar av den s. k. krångelpropositionen, dels ett stort antal motioner som har väckts under den allmänna motionstiden i år. Resultatet har blivit att alla i skatteutskottet har reserverat sig på någon punkt. Naturligtvis har moderaterna reserverat sig mest, eftersom de inte har samma syn på vad en allmän minskning av alkoholkonsumtionen kan innebära som ett gott föredöme för våra ungdomar som de andra partierna har. Vi anser att man bör gå med på vissa restriktioner även om de drabbar oss själva.

Centerledamöterna i skatteutskottet ansluter sig på de flesta punkter till utskottets majoritetsskrivning, men vi har reserverat oss på två punkter. I reservation 4 föreslår vi, de moderata ledamöterna och en folktopist att riksdagen skall följa propositionens förslag att det inte skall behövas tillstånd för att få servera öl i personalmatsal, i kollektivhusmatsal och vid heminackordering. Vi anser att detta något skulle minska byråkratin utan att få negativa följder för alkoholkonsumtionen, eftersom de flesta som ansöker därom redan i dag får tillstånd att servera öl. Därför bör ansökningskrånglet bort. Knut Wachtmeister och Erik Wärnberg har nyss debatterat den reservationen.

När det gäller företags rätt till avdrag vid inkomstbeskattningen av kostnader för vin- och spritdrycker i samband med representation har en folktopist och vi centerpartister ansett att man borde följa samma regler som riksdagen med stor majoritet nyss beslutat om när det gäller statlig representation. Socialutskottet skrev också i sitt betänkande att utskottet fann det angeläget att bryta de alkoholtraditioner som utbildats i anslutning till företagsrepresentation. Vi finner däremot inte anledning att införa strängare restriktioner för företagsrepresentation än för offentlig representation.

Jag vill därför yrka bifall till reservationerna 4 och 7 och i övrigt till skatteutskottets hemställan i betänkandet 1979/80:44, och jag förutsätter att alla – även från de andra partierna – som vill fatta konsekventa beslut röstar med oss.

KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Jag vill bara protestera när Kerstin Andersson i Hjärtum säger att naturligtvis är det moderaterna som reserverar sig flest gånger, eftersom vi har en annan syn på alkoholmissbrukets vådor, särskilt för ungdomen. Det är helt fel – vi har samma uppfattning om detta. Vad som

skiljer oss åt är att vi inte tror på tvånget, som tydligen Kerstin Andersson gör. Vi har samma målsättning – ett nyktrare Sverige.

OLLE GRAHN (fp):

Herr talman! Alkoholmissbruket är vårt lands allvarligaste sociala och medicinska problem. Antalet personer med allvarliga alkoholproblem har uppskattats till mellan 200 000 och 300 000. Den ökning av alkoholkonsumtionen som har ägt rum de senaste årtiondena, framför allt bland ungdomar, kommer att få till resultat en kraftig ytterligare ökning av alkoholskadorna. Denna utveckling kan inte få fortsätta. Här måste alla ta sitt ansvar och på allt sätt motarbeta en utveckling som eljest kommer att ödelägga framtiden för många ungdomar. De medicinska och sociala skadorna av alkohol är i dag så omfattande att det är självklart att dessa frågor ägnas stor uppmärksamhet.

Lika naturligt som det är att hjälpa skadade individer, lika naturligt måste det var att bygga barriärer mot riskerna, så att nya grupper inte utsätts för skador. Många ungdomsorganisationer har i dag insett vilket allvarligt hot som alkoholen utgör mot våra ungdomar. De flesta ungdomsorganisationerna har också fattat beslut om att bannlysa alkoholkonsumtion i samband med aktiviteter inom organisationerna. Det är beslut som vi gläder oss åt och som kräver respekt och förståelse hos samhällsansvariga.

När alkoholpolitikens principer behandlades efter beredning av socialutskottet, rådde bred enighet – förutom att en stor grupp moderater tog avstånd från den ståndpunkt deras partikamrater i utskottet intagit. Insatser mot langning, intensifierad upplysningsverksamhet i samverkan med folkrörelserna, mer aktiv skatte- och prispolitik, översyn av restriktionssystemet med sikte på att få underlag för eventuellt beslut om skärpta restriktioner – allt detta ingick i det förra riksdagsbeslutet.

Skatteutskottet ansluter sig till socialutskottets inställning i fråga om alkoholpolitikens principiella inriktning. Men skatteutskottet har också ansvaret för de många, ibland små, ärenden som tillsammans avgör om alkoholpolitiken får det innehåll som riksdagen avser, då den tar ställning till principerna. Att enigheten inte alltid består då vi går från ord till handling visas av att det är ett ganska omfattande betänkande som vi nu har att ta ställning till, inte minst vad gäller antalet reservationer.

Utskottets majoritet delar helt och hållet uppfattningen att försäljningen av snabbvinsatser bör förbjudas men avstyrker ändå motionerna med hänvisning till ett väntat regeringsförslag.

Rune Ångström påpekar i sin reservation att marknadsföringen av snabbvinsatser intensifierats just på grund av det väntade förbudet. Som framgår av utskottsskrivningen har försäljningen av snabbvinsatser ökat till en sådan omfattning att ett förbud mot försäljningen bör komma till stånd – lagtext finns i reservationen.

I sak är man alltså överens om att förbudet bör komma. Vad det nu gäller är att visa sådan handlingskraft att de aktuella företagen inte ges chansen att

Nr 127

Onsdagen den
23 april 1980

*Handel med
drycker, m. m.*

Onsdagen den
23 april 1980

*Handel med
drycker, m. m.*

satsa på en hamstring – något de kommer att göra om de får tillfälle, att döma av deras tidigare handlande.

Oavsett tidpunkten för ikraftträdandet borde man också kunna kräva av detaljhandeln att den lojalt ställer sig bakom ett riksdagsbeslut och inte medverkar i tillverkarnas speciella försäljningskampanjer inför ett förbud. Handelsorganisationer bör här ta ställning utifrån en affärsetisk bedömning och ge sina medlemmar stöd för att uppträda lojalt mot riksdagens beslut.

Systembutikernas öppethållande tas upp i ett flertal motioner. Margareta Andrén och Esse Petersson har exempelvis i sin motion föreslagit att försöksverksamhet med lördagsstängda systembutiker skall införas i några regioner under en längre tidsrymd. Förslaget är säkerligen väl värt att pröva, och jag tror att det skulle ha positiva alkoholpolitiska konsekvenser.

Utskottet har återopat försöksverksamhet som förekommit i Finland och därvid hänvisat till både positiva och negativa konsekvenser av försök med lördagsstängningar. Utskottet föreslår att frågan bör kunna övervägas av samordningsorganet för alkoholfrågor vid dess granskning av restriktions-systemet. Jag finner därför ingen anledning att i dag ställa något yrkande, även om jag delar motionärernas uppfattning.

Karin Ahrlund och Bonnie Bernström har i en motion aktualiserat frågan om legitimering vid inköp på Systembolagets butiker och återinförande av spärllistor. Bakgrunden synes vara oro för den tilltagande langningen av alkoholdrycker, som i dag med fog oroar många. Att langningen spelar stor roll när det gäller ungdomarnas alkoholvanor är det få som betvivlar. Därför är ansvaret så mycket större för oss när vi i dag diskuterar olika restriktioner som äldre måste ålägga sig för att skydda ungdomar från alkoholens vanerisker.

Motionärerna har visat på en väg att förhindra och begränsa möjligheterna till langning. Jag delar motionärernas uppfattning att obligatorisk legitimering skulle vara en bra väg till lösning, som säkerligen skulle underlätta för butikspersonalen när det gäller kontroll av behörig inköpsålder.

I propositionen 1978/79:111 har den dåvarande folkpartiregeringen lagt många goda förslag till "åtgärder mot krångel och onödig byråkrati m. m." Några av förslagen är med i dagens behandling av skatteutskottets betänkande nr 44. Hit hör exempelvis förslaget om slopande av krav på anställning hos bryggeriföretag för den som bedriver partihandel med alkoholfria drycker, om denne också i sin verksamhet försäljer öl för bryggeriföretag. I propositionen föreslås att anställningskravet skall slopas och att dessa egenföretagare får bedriva partihandeln med öl efter särskilt tillstånd. Jag instämmer i utskottets förslag om bifall till propositionen.

Frågan om slopande av tillståndsvång för servering av alkoholdrycker i personalmatsal har varit uppe till behandling både under 1978 och 1979, varvid utskottet avstyrkt motionsyrkanden om slopande av tillståndsvånget för ölservering i personalmatsalar. Frågan kan naturligtvis rubriceras som "onödigt krångel", och det är långt ifrån självklart vilken avvägning som är den rätta när det gäller tillståndskravet.

Utskottsmajoriteten har anfört att de alkoholpolitiska nackdelarna av förslaget måste anses väga tyngre än det merarbete som tillståndsprövningen kan medföra. Dessutom har tillståndsfrågorna redan prövats i de flesta fall, varför ändringen knappast kommer att leda till minskat krångel. All konsumtion av alkoholdrycker i samband med t. ex. handhavande av flertalet processmaskiner inom industrin är absolut förkastlig, varför företag och fackliga organisationer från arbetarskyddssynpunkt ofta bör ålägga sig restriktivitet även med ölservering i personalmatsalen. Jag yrkar bifall till utskottets förslag på denna punkt.

Riksdagen har för några veckor sedan i samband med behandlingen av socialutskottets betänkande om inriktningen för den framtida alkoholpolitiken uttalat att all statlig representation borde vara spritfri och att staten borde visa stor återhållsamhet i fråga om användningen av alkoholhaltiga drycker i sådana sammanhang. Det är viktigt att vi nu, vid behandlingen av frågan om rätt till avdrag för alkoholhaltiga drycker vid privat företagsrepresentation, inte visar någon tveksamhet.

Mycket av den representation som förekommer inom affärsvärlden förläggs till dagtid. Vid dessa tillfällen förekommer numera nästan aldrig alkoholdrycker. Det är en utveckling som är glädjande, och jag hoppas att den skall fortsätta. Vid representation på annan tid, framför allt kvällstid, förekommer tyvärr fortfarande ganska mycket alkohol. Den viktiga principiella skillnaden går här mellan den moderata reservationen å ena sidan och de båda övriga uppfattningarna inom utskottet å den andra. Påståendet i den moderata reservationen, att ett beslut om slopad avdragsrätt för alkohol inte skulle ha någon alkoholpolitisk verkan, vittnar om att moderaterna inte inser frågans betydelse för principen om ett alkoholfritt arbetsliv. De människor som har alkoholproblem skall på sin arbetstid kunna slippa från alkoholsekten. Utskottsmajoriteten förordar att riksdagen nu fattar principbeslut om att representationsavdrag inte skall medges för spritdrycker och vin fr. o. m. år 1981, ett beslut som enligt min mening dröjt alltför länge, men som jag hoppas att riksdagen i dag kommer att ta. Jag yrkar bifall till utskottsmajoritetens förslag på denna punkt, eftersom reservation 7 innebär en svagare alkoholpolitisk insats utan att ge några fördelar när det gäller den administrativa hanteringen.

Herr talman! Jag ber alltså att få yrka bifall till reservation 1, som behandlar mom. 1 och 18. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets förslag.

• PER ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! Som utskottet också påpekar i sin skrivning på s. 6 i betänkandet har ju riksdagen redan haft en alkoholpolitisk debatt i vår med anledning av socialutskottets betänkande nr 31. Då behandlades anslagen till och riktlinjerna för alkoholpolitiken här i landet. I det betänkande från skatteutskottet som vi nu behandlar tas vissa lagfrågor upp och en mängd motioner i ett stort antal detaljfrågor inom alkoholpolitiken besvaras.

Eftersom vi från vpk-håll inte väckt någon motion som behandlas i skatteutskottet, har jag inte till uppgift att försvara någon motion i den här

Onsdagen den
23 april 1980

*Handel med
drycker, m. m.*

debatten. Jag vill bara kommentera betänkandet på några avsnitt och främst då vad gäller tillståndsgivning, obeskattad resandeförsel och beskattning av representationssprit.

De 16 motioner som besvaras i betänkandet rör detaljfrågor runt den svenska alkoholpolitiken. Man kan kanske försöka hävda att "det är de många små detaljerna som gör det", enligt ett känt uttryck, och jag vill inte förringa betydelsen av detaljändringar inom svensk alkoholpolitik. Men jag konstaterar ändå att det inte är i dag som riksdagen fattar de stora och avgörande besluten för att ta landet ur en allt besvärligare situation vad gäller både bruk och missbruk av alkoholdrycker.

Det vi behandlar i dag är ju restriktioner i detaljfrågor, som av många människor uppfattas som onödigt krångel. Jag tror att det är väsentligt att hantera restriktioner på sådant sätt att inte den breda folkliga förankringen av de stora och helt nödvändiga ingripandena mot en ohämmad tillgång till alkoholdrycker går förlorad. Förståelsen från folkets stora majoritet är en förutsättning för att de viktiga restriktionerna inom alkoholpolitiken skall kunna fungera fullt ut i det verkliga livet och sålunda få den från lagstiftarens synpunkt avsedda effekten. Jag anser att detta resonemang alltid måste ligga i botten då det gäller att införa nya restriktioner.

Då det gäller att behålla lagstiftning som redan funnits lång tid och som reellt redan fått en förankring, kan det förhålla sig något annorlunda. Ett exempel ser jag här i tjugouårsgränsen för inköp i systembolagets butiker. Det ter sig ju ologiskt att en vuxen myndig person, som kan väljas till varje förtroendeuppdrag i samhället och sålunda också kunde tänkas vara landets statsminister, inte skall få göra inköp i en systembutik. Men ändå – trots all logik – är denna inköpsålder sedan länge förankrad bland folket, medan däremot den sänkta myndighetsåldern till 18 år bara håller på att förankras och av många fortfarande anses för låg. I det läget anser jag att man – åtminstone övergångsvis – av solidaritetsskäl bör behålla den högre inköpsåldern.

Jag skall gå över till att kommentera några delar av utskottsbetänkandet. Jag konstaterar då, till att börja med, att utskottet inte varit berett att ograverat släppa igenom det förslag till ändrad lagstiftning som propositionen 1978/79:111 innehåller. Utskottet har ju inte gått med på att ändra 34 § i lagen om handel med drycker (1977:293). Det bedömer jag som positivt. Till de områden till vilka alkoholhaltiga drycker helst inte skall ha någon anknytning alls hör våra arbetsplatser med tillhörande personalmatsalar.

Vad utskottet däremot gått med på är att helt ta bort 35 § i nämnda lagstiftning. Det anser jag vara förhastat, och jag instämmer här i vad reservanterna anför i reservationen nr 5 till betänkandet. Det är onödigt att, utan att frågan remissbehandlats, avhända sig möjligheten att kunna stoppa viss servering som sköts dåligt från alkoholpolitisk synpunkt. Jag kommer således att på denna punkt stödja reservationen vid voteringen.

Nästa detalj i utskottsbetänkandet som jag vill kommentera gäller obeskattad resandeförsel av alkoholdrycker. Jag sade inledningsvis att betänkandet rörde sig om detaljer, men på den här punkten tycker jag nog

ändå att det rör sig om en viktig detalj. Det rör sig om ett skattebortfall för staten som kan uppgå till 500 milj. kr. om året. Det rör sig också om utvecklingen av en improduktiv och osund näring, nämligen sådan färjetrafik som inte har transport av människor utan skattefri försäljning och spel som huvudändamål. Utskottet uttrycker sig starkt på denna punkt: "Det torde enligt utskottets mening vara ett gemensamt nordiskt intresse att de missförhållanden som konstaterats i samband med färjetrafiken undanröjs utan dröjsmål." Här är jag beredd att direkt instämma med utskottet.

Man för sedan ett omfattande resonemang över en hel sida i betänkandet om sysselsättningsaspekterna på en neddragning i färjetrafiken och om möjligheten att komma fram till internationella överenskomelser om begränsningar i den skattefria införseln av spritdrycker och cigaretter. Man nämner att det har beställts tio färjor för 2 500 milj. kr. för att sättas in i bl. a. sådan färjetrafik varom det här är fråga. Det kan inte vara en sund utveckling som framskapar nya värden och bidrar till att förbättra landets betalningsbalans. Man hamnar i ett resonemang om att det nog ändå inte är realistiskt att införa ett förbud för svenska medborgare att skattefritt få införa vissa mängder av alkoholdrycker och cigaretter. Man anser att stora befolkningsgrupper skulle uppfatta ett sådant förbud som mycket negativt. Med hänvisning till mitt inledande resonemang om nödvändigheten av att förankra nya restriktioner hos folkmajoriteten, så måste jag instämma i denna utskottets bedömning. Ett förbud är inte realistiskt, men en nedtrappning av de mest osunda formerna av proviantering utan skatt måste till.

Vad sedan gäller det sista avsnittet i utskottsbetänkandet, som behandlar alkoholdrycker vid representation, så kan jag fatta mig mycket kort. Vad som behandlas nu är ju avdragsrätten vid privat representation såvitt gäller konsumerade alkoholdrycker. Genom avdragsrätten blir denna konsumtion indirekt bekostad av det allmänna. Jag vill deklarera att jag är klart emot att finansieringen får ske på sådant sätt och förordar att nämnda avdragsrätt tas bort. Utskottet är här på samma linje när det sist i sin skrivning säger: "— — — anser utskottet det lämpligast att riksdagen nu fattar ett principbeslut om att representationsavdrag inte skall medges för spritdrycker och vin fr. o. m. 1981 och begär att regeringen lägger fram förslag härom." Det är en mycket klart uttalad beställning, som jag ber att få instämma i.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag också för min del bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter med undantag för momenten 10 och 18, där jag vill bifalla reservationen 5 av Erik Wärnberg m. fl.

TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag vill göra kammarens ledamöter uppmärksamma på att meddelande om kvällssammanträde nu har anslagits.

Onsdagen den
23 april 1980

*Handel med
drycker, m. m.*

MARGARETA ANDRÉN (fp):

Herr talman! Skatteutskottets betänkande behandlar en hel rad motioner på alkoholområdet. Jag skall här i första hand beröra ett par motioner som jag har väckt.

Som tidigare sagts här hade vi en stor alkoholpolitisk debatt för ett par veckor sedan, och då spikades vissa riktlinjer för den kommande alkoholpolitiken. Det är därför viktigt att det beslut vi i dag kommer att fatta har samma mål och inriktning som de beslut vi fattade då.

Riksdag, organisationer och enskilda tycks vara överens om att alkoholkonsumtionen på olika sätt måste minskas. Detta markeras också tydligt i det förslag som skatteutskottets majoritet står bakom.

Som Olle Grahnsade har jag tillsammans med Esse Petersson motionerat om att en försöksverksamhet med lördagsstängda systembutiker skall ske inom några områden eller regioner. I motionen hänvisar vi bl. a. till de försök som har gjorts på det här området i Finland och som givit ganska gott resultat. Detta tycker jag inte riktigt framgår av skatteutskottets redogörelse, varför jag vill informera litet närmare om de resultat som verkligen kommit fram vid denna försöksverksamhet.

En försöksverksamhet med tio lördagsstängda systembutiker inom Åbo-regionen genomfördes bl. a. under perioden den 1 mars t. o. m. den 31 oktober 1977. Försäljningen till enskilda kunder sjönk inom experimentområdet med 6,6 % jämfört med utvecklingen för hela landet. Speciellt stor var skillnaden vad avser starkölsförsäljningen, som sjönk med 16,9 %. Antalet kundbesök i experimentbutikerna minskade med 9,7 % jämfört med motsvarande tid året dessförinnan.

Allmänhetens attityder till försöket visade sig positivare än väntat, och problemen i anknytning till butikernas skötsel blev också mindre än vad som väntades. Någon ökad användning av surrogat eller illegal alkohol under försökstiden kunde man inte notera.

Resultaten av försöksverksamheten uppfattades av de finländska myndigheterna som överraskande positiva, och beslutet blev också att samtliga Finlands alkoholbutiker på prov skulle hållas stängda lördagar under perioden den 1 juni–den 30 september 1978.

Resultaten av detta andra landsomfattande försök utvisade att försäljningen av spritdrycker och viner räknat i absolut alkohol till privata kunder minskade med ca 6 %, medan försäljningen av starköl beräknat på motsvarande sätt minskade med 13 %. Restaurangförsäljningen ökade visserligen i viss utsträckning, men den totala försäljningen av alkoholdrycker uppskattades ändå ha minskat med 3,2 % som en följd av lördagsstängningen.

Under tiden för lördagsstängningen minskade anhängandena för fylleri i hela landet med 15,6 %. Omhändertagandena på lördagar minskade med 37 %, och omhändertagandena på söndagar med 27 %.

Någon ökning av langning med alkoholdrycker kunde inte märkas, men man antog ändå att det förekom en viss sådan ökning. Lördagsstängningarnas verkningar på den allmänna ordningen och säkerheten var dock så

positiva att polismyndigheterna nästan undantagslöst önskade att stängningarna skulle bli bestående.

Alkoholbutikerna hade sommarstängt även sommaren 1979, och stängningen denna sommar har resulterat i en minskning av alkoholkonsumtionen samt förbättrad ordning och säkerhet på gator och torg.

Till skillnad från skatteutskottet tycker jag att en sådan förbättrad ordning och större säkerhet tillsammans med en minskning i alkoholförsäljningen är ett positivt resultat av försöksverksamhet med lördagsstängda systembutiker. Detta tyckte också de finska myndigheterna och den finska allmänheten. Det finns inte skäl att anta att inte motsvarande goda resultat skulle uppnås, om alkoholens tillgänglighet på motsvarande sätt begränsades i Sverige.

En parlamentarisk alkoholpolitisk utredning i Stockholm med stor referensgrupp har enhälligt uttalat att en liknande försöksverksamhet bör komma till stånd i Stockholms län. Även Nässjö kommun har uttalat sitt intresse för att få lördagsstängda systembutiker.

Att systembutikerna skall hållas stängda på lördagar är också ett starkt önskemål från personalen. Varför skall det inte gå att stänga systembutikerna, när man t. ex. kan stänga postkontoren på lördagarna? Rune Hermansson borde ta ett samtal med Ove Rainer om hur man gör när man stänger på lördagarna.

Är det för övrigt någon som tror att t. ex. 37 systembutiker i enbart Stockholms kommun behöver ha öppet på lördagarna?

Jag anser alltså att utskottets skrivning är alltför negativ på den här punkten och att den strider mot den erfarenhet man har i Finland. Det borde ju vara en fördel om man fick en försöksverksamhet. Därigenom skulle man få fram både de positiva och de eventuellt negativa verkningarna av en sådan här åtgärd inför ett framtida ställningstagande. Frånsett denna utskottets slutsats kan vi motionärer vara ganska nöjda, eftersom frågan om lördagsstängning hänskjuts till det kommande samordningsorganet för alkoholfrågor. Jag har därför velat ge den här ytterligare informationen, eftersom jag hoppas att samordningsorganets ledamöter med intresse skall behandla denna fråga och komma med ett förslag om en försöksverksamhet.

Herr talman! I en annan motion har Bernt Ekinge och jag krävt en ändring i 46 § lagen om handel med drycker, så att tillståndsmyndigheten i fortsättningen skall få ge tillstånd till förlängt öppethållande för servering av alkoholhaltiga drycker efter kl. 01.00 på natten endast om det föreligger särskilda skäl.

I motionen har vi åberopat att Svenska kommunförbundet gått ut med en rekommendation till kommunerna att arbeta för att alla restauranger skall stänga kl. 01.00. Vi anser oss alltså stå på god grund, då vi kräver att lagen bör anpassas till detta synsätt.

Utskottet befarar att en generell stängningsregel utan dispensmöjligheter skulle kunna gynna uppkomsten av illegala nattklubbar. Trots nuvarande regler har vi ju tyvärr redan sådana illegala klubbar, och naturligtvis måste vi försöka motverka dessa liksom risken för uppkomsten av nya.

Utskottets skrivning kan man inte tolka på annat sätt än att det hos

Onsdagen den
23 april 1980

*Handel med
drycker, m. m.*

utskottet brister i själva kunnandet. De frågor som utskottet ställer och lämnar obesvarade borde utskottet ha kunnat besvara. Vi har inte krävt någon retroaktivt verkande lagstiftning, lika litet som Svenska kommunförbundet krävt att kommunerna skall gå in och ändra på givna tillstånd utan skäl. Det är givetvis nya tillstånd vi avser.

Vi kommer emellertid inte att ställa något yrkande i dag, utan vi ser tiden an i förhoppningen att kommunerna följer Svenska kommunförbundets rekommendation. Sedan kommer vi att pröva om behov finns att återkomma ett annat år.

Herr talman! Jag ber med detta att få yrka bifall till skatteutskottets hemställan i samtliga moment utom mom. 1 och 18. I denna del yrkar jag bifall till reservationen nr 1 av Rune Ångström.

FILIP FRIDOLFSSON (m):

Herr talman! Skatteutskottets betänkande nr 44 behandlar ändringarna i lagen om handel med alkoholdrycker. Jag skall inte, åtminstone inte till att börja med, närmare gå in på de olika förslagen i betänkandet, utan jag har begärt ordet närmast för att anknyta något till den debatt om alkoholmissbruket som f. n. pågår i vårt land.

Det råder inget tvivel om att alkoholfrågan står i fokus för samhällsdebatten i dag. Orsaken till detta är den allvarliga situationen ute i samhället med ett missbruk av stimulantia som går allt längre ner i åldrarna. Alkoholen är, som en tidning skrev häromdagen, det tunga droghotet i vår kultur. Enligt alla seriösa undersökningar vållar alkoholen den ojämförligt största skadan och det största lidandet. Narkotikan är föremål för ett slags ställföreträdande men helhjärtad indignation, men enligt många är alkoholen ett ännu värre gissel. Alkoholmissbruket bland barn och ungdom ökar. 13-åringar dricker starksprit. Var tionde ungdom riskerar att bli alkoholist. – Detta är nattsvarta fakta.

Att försöka komma till rätta med detta samhällsproblem är en av riksdagens huvuduppgifter. Jag tror att samtliga riksdagspartier är medvetna om lägets allvar. Jag vill inte ifrågasätta någon ledamots goda vilja härvidlag. Vi är inte i alla stycken överens om tagen för att nå målet ett nyktrare folk, men om själva målsättningen råder enighet.

Jag tycker emellertid att det under de senaste dagarna skett en olustig kantring i alkoholdebatten. Folkpartiet angriper på bred front moderata samlingspartiet och framställer oss moderater som alkoholfixerade och nonchalanta. Vi framställs som några som försöker fiska sympatier hos människorna ute i folkhavet och som inte fattar lägets allvar. Moderat alkoholpolitik, menar folkpartisterna, är ett hån mot de hundratusentals människor som kommer att bli alkoholister. Det är hårda ord – närmast otroliga beskyllningar.

Får jag säga, herr talman, att det här stämmer inte. Så här är det inte. Vi moderater – och här menar jag alla moderater som jag samarbetar med här i riksdagen – är ansvarsmedvetna ledamöter som tacklar de här frågorna med stort allvar. Vi kanske inte alltid har en gemensam syn på hur man bäst skall

komma till rätta med missbruket. Vissa ledamöter tror inte på alltför mycket förbud och för många restriktioner. Andra i vår grupp menar att vi bör stämma i bäcken. Kritik på den punkten tål vi. I alla partier finns förresten delade meningar om hur verksam förbudslinjen är. Vad vi moderater inte kan acceptera är att vårt uppsåt ifrågasätts. Det är trist att vi hamnat i den här debattsituationen.

Att folkpartiet framställer sig som det parti som av tradition hårdast drivit kravet på en ansvarsfull alkoholpolitik är inget att säga om. Det är ingen hemlighet att folkpartiet för 15–20 år sedan, när partiet var stort och slagkraftigt, bland sina s. k. frisinnade sympatisörer hade huvudparten av landets frikyrkofolk och nykterhetsvänner. Ingen kan eller vill förneka detta faktum. Jag själv kommer från en frikyrkomiljö. När jag var ung – det är länge sedan – var det närmast självklart att den som tillhörde missionsförsamlingen, baptistförsamlingen eller Filadelfiaförsamlingen också var folkpartist. Men nu är, som väl är, den tiden förbi. Jag kan inte, som en känd politiker gjorde, säga att det här är vårt folk, men många av dessa människor röstar med oss moderater.

Det är en sak, herr talman, när man från folkpartihåll – på olika nivåer inom partiet – framhäver sitt partis trovärdighet genom att hänvisa till traditionell ansvarsmedveten nykterhetspolitik i gången tid, som jag gärna ger en blomma för. Det är en annan sak när samma folkpartister beskyller moderaterna för att vara ansvarslösa när det gäller att tackla alkoholfrågorna.

En tidning skrev häromdagen att vi moderater som tillhör riksdagens borgerliga nykterhetsgrupp – vi har ju av någon outgrundlig anledning två nykterhetsgrupper, en socialistisk och en borgerlig – nog närmast borde betraktas som en gisslan i den moderata båten. Det är ju groteskt. Men vill man partipolitiserar alkoholpolitiken använder man sådana här medel.

Jag tror naturligtvis inte att detta breda angrepp på oss moderater går hem. Vi har folks förtroende. Folk vet vad vi står för: en ansvarsfull politik. Därför är jag övertygad om att försöken att få moderata samlingspartiet åt sidan, att stå offside, i en av våra viktigaste politiska frågor är dömda att misslyckas.

Innan jag avslutar mitt inlägg måste jag slå fast att det egentligen inte är mycket som skiljer riksdagspartierna åt i alkoholfrågan. Vi är överens i långa stycken. Ingen politiker kräver ett förbud mot tillverkning av alkohol – det är en orealistisk tanke. Inget parti kräver i dagsläget motboken tillbaka eller obligatorisk registrering av alkoholinköp. Vi menar alla att vi först skall använda redan befintliga lagar för att begränsa spritbruket. Att försöka komma åt langningen är en väg, upplysning är en annan. På denna punkt är vi alla överens. Men visst har vi knäckfrågor, där riksdagsledamöterna har delade uppfattningar.

I det aktuella utskottsbetänkandet behandlas frågor som har splittrat utskottet. Behandlingen av frågan om förbud mot snabbvinsatser har resulterat i tre olika förslag. Frågan om försäljning av cider med 2,8 viktprocents alkoholhalt, dvs. samma alkoholhalt som i pilsner, som i våra

Onsdagen den
23 april 1980

*Handel med
drycker, m. m.*

affärer säljs i enorma kvantiteter, har föranlett en reservation. Företagens rätt till avdrag för alkoholhaltiga drycker vid representation delar också utskottets ledamöter i tre grupper.

Det är bl. a. i detta betänkande dokumenterat att det råder olika uppfattningar om huruvida restriktioner av olika slag hjälper framför allt den unga generationen till rätta bort från missbruk.

Jag har, som kammarrens ledamöter säkert vet, en mera restriktiv syn på dessa frågor än många i min partigrupp. Men vilken syn vi än må ha på dessa delfrågor måste vi respektera varandras ställningstaganden.

En sak är jag, herr talman, helt på det klara med: Det "spritbråk" som har dragits i gång ute i landet räddar icke en enda alkoholist ur förnedringen – tvärtom, skulle jag tro. Ett politiskt gräl om vilket parti som är mest nykterhetssinnat eller vilket parti som har flest nykterister ger ingen hjälp åt 300 000 svårt sargade och nedgångna människor i träsket.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 4 och 7. I övrigt kommer jag att rösta med utskottet.

ERIC ENLUND (fp):

Herr talman! Vi hade här i kammaren för fyra veckor sedan en ganska lång debatt kring socialutskottets enhälliga betänkande om vissa alkoholfrågor. Då inträffade det märkliga att nära nog hela den moderata riksdagsgruppen hoppade av från utskottets enhälliga ståndpunkt angående spritfri statlig representation. Att en enskild riksdagsman ibland går upp här i kammaren och anmäler en annan uppfattning än partikamraterna i utskottet är ingenting ovanligt. Men att nära nog ett helt parti, som har representanter i utskottet, går emot ett enhälligt utskott kan jag inte påminna mig ha inträffat någon gång här i kammaren under den tid jag kan överblicka.

I förstona trodde jag att omröstningen då var ett olycksfall i arbetet inom moderata samlingspartiet och att Allan Hernelius i kraft av sin personliga tyngd drog med sig nästan hela partiet utan att den moderata riksdagsgruppen hade diskuterat det hela eller tänkt igenom sitt agerande. Men de reservationer som de moderata ledamöterna fogat till skatteutskottets betänkande nr 44 tyder på att partiet bestämt sig för att bli en konsekvent avvikare från de uppfattningar som övriga partier står för här i riksdagen.

Detta är främsta anledningen till att jag deltar i den här debatten.

För några veckor sedan publicerades ett uppprop under rubriken "Folkresningen mot alkohol!". Av främst tre skäl är detta uppprop utomordentligt betydelsefullt.

För det första tecknas där en riktig bild av dagens alkoholproblem i vårt land:

"Alkoholbruket i vårt land ökar på nytt. Resultatet av detta har blivit allt fler alkoholskadade människor. Det numera allmänt accepterade sambandet mellan bruk och missbruk säger oss att vi dess värre ännu inte sett kulmen på alkoholskadorna ---. Det är ingen överdrift att säga att den svenska välfärden hotas av ett växande alkoholbruk."

För det andra beskrivs i detta uppprop med utomordentlig skärpa hur vi

skall bära oss åt för att komma till rätta med alkoholproblemen:

”Det måste bli en folkresning mot alkoholen. Vi manar alla att delta i denna. I synnerhet gäller detta de många som betecknar sig själva som måttlighetskonsumenter. Visst måste samhället och de enskilda medborgarna på olika sätt bistå de människor som redan är alkoholberoende eller på annat sätt drabbats av alkoholskador. Men lika viktigt är att vi alla förenas i en gemensam strävan att minska totalkonsumtionen av alkohol. Detta kan endast ske genom att var och en minskar sin alkoholkonsumtion eller helt avstår från sådan.”

Den tredje orsaken till att detta upprop är så viktigt är den breda uppslutning som det har fått. Bakom uppropet står självfallet den svenska nykterhetsrörelsen. Men den står långt ifrån ensam. Bland undertecknarna finns ledarna för samtliga riksdagspartier – alltså även moderaternas partiordförande – och ledaren för KDS, ordförandena i de två kommunförbunden, Riksidrottsförbundet och en rad andra folkrörelser. Även svenska kyrkan och frikyrkosamfundet stöder uppropet.

Vad är det då som har hänt som kunnat leda fram till så samstämmiga bedömningar av alkoholens roll i vårt samhälle? Hur kan det komma sig att människor och organisationer innanför och utanför nykterhetsrörelsen nu kan enas om ett gemensamt upprop om en folkresning mot alkoholen? Detta skulle ha varit helt otänkbart för bara ett par år sedan.

Skatteutskottet ger i sitt betänkande en mycket bra förklaring. Alkoholpolitikens framskjutna plats i samhällsdebatten, säger utskottet, hänger samman ”med att kunskaperna om alkoholens skadeverkningar ökat och att följderna av ett ohämmat alkoholbruk blivit alltmer uppenbara för de flesta”.

För egen del vill jag gärna tillägga ytterligare en förklaring: Man inser nu klarare än förr det direkta sambandet mellan bruk och missbruk av alkohol. Den sista meningen i uppropet ger klart uttryck för denna nya insikt. Den meningen lyder så här:

”Till sist måste ändå var och en av oss, oavsett ålder och övriga förhållanden, personligen göra en insats för att tränga tillbaka alkoholbruket.”

Det står faktiskt ”för att tränga tillbaka alkoholbruket”. Det är alltså inte längre fråga om en kamp bara mot missbruket. Det gäller även det helt vanliga, traditionella bruket av alkohol.

Denna tanke fanns visserligen med redan i 1977 års riksdagsbeslut. I skatteutskottets betänkande stod det klart skrivet att informationen skulle inriktas även på det vanliga, traditionella bruket av alkohol. Men det tog drygt två år innan det kom några initiativ från ansvariga myndigheter till att följa upp detta riksdagsuttalande.

Under det senaste året har dock socialstyrelsen och dess nämnd för alkoholfrågor – den s. k. a-nämnden – övergivit sin tidigare passivitet och tagit flera mycket viktiga initiativ, bl. a. till höjd alkoholbeskattning och alkoholfri representation.

Man kan även märka större intresse för alkoholfrågan inom folkrörelserna

och större samstämmighet mellan nykterhetsrörelsen och övriga folkrörelser. Inom idrottsrörelsen uppmärksammas nu alkoholfrågan mer än förr, och stora festligheter kan numera firas helt utan alkoholservering. Ett exempel på detta är skidåkarnas fest i Lake Placid efter det att tävlingarna hade avslutats. Svenska skidförbundets ordförande Arne Jägmo, som fanns på plats, har berättat för mig att den festen hölls helt utan alkohol.

Ett annat exempel är en fest på Uppsala slott som hölls i påskveckan i samband med de internationella volleybollmästerskapen. Där förekom ingen alkoholservering. Systembolaget bjöd de 260 gästerna på alkoholfria drycker.

Samma nya intresse, samma nya ansvarskänsla, kom också till uttryck vid den konferens som socialministern Karin Söder anordnade här i Stockholm för ett par veckor sedan med representanter för folkrörelserna.

Från den svenska nykterhetsrörelsens utgångspunkter är denna förändrade inställning till alkoholen utomordentligt glädjande. Jag ser den senaste tidens utveckling som ett tecken på ökat samförstånd mellan människor med olika dryckesvanor, som ett steg på vägen mot en ordning där en alkoholfri dryck blir första alternativ i alla dryckessituationer och där ingen längre skall behöva känna ett socialt tryck att bli eller förbli alkoholkonsument.

Mycket återstår av information och opinionsbildning innan vi når det målet. Men jag är helt övertygad om att om vi verkligen skulle komma dithän, skulle totalkonsumtionen sjunka drastiskt.

Nu vill jag göra det djärva påståendet att om alla de personer som undertecknat uppropet om folkresningen mot alkohol verkligen menar vad de sagt, skulle folkresningen snabbt nå en sådan styrka att vi skulle kunna nå målet, en alkoholfri dryck som det första alternativet i alla lägen, och därmed också en sänkt alkoholkonsumtion. Vidare är det naturligtvis också en förutsättning att de organisationer som undertecknarna representerar verkligen står bakom uppropet.

Nu är det inte så väl beställt.

Av det betänkande från skatteutskottet som vi nu behandlar framgår klart och tydligt att moderata samlingspartiet, som jag inledningsvis sade, beslutat sig för att bli avvikare i alkoholfrågan. Gösta Bohman står i kraft av sin alfabetiska placering som första namn under uppropet om folkresningen mot alkohol. Där finns också det moderata kvinnoförbundets ordförande, skolministern Britt Mogård, och förste vice talmannen, förra sjukvårdsministern Ingegerd Troedsson. Men nu visar det sig att här i riksdagen driver moderata samlingspartiet en rakt motsatt uppfattning.

De frågor jag hoppas få svar på i den här debatten är följande: Känner inte den moderata riksdagsgruppen till att partiordföranden undertecknat ett upprop mot alkoholen? Och om ni känner till detta, varför driver ni här i kammaren rakt motsatta uppfattningar?

Att det är fråga om helt motsatta uppfattningar kan belysas med de moderata uttalanden som gjordes här i kammaren för fyra veckor sedan, den pressdebatt som förekommit sedan dess och framför allt de skrivningar som finns i de moderata reservationer vi nu diskuterar.

Moderaterna tycks mena att det i första hand är ungdomen och missbrukarna som skall ändra sitt beteende. De kategorierna bör dra ner sin alkoholkonsumtion eller avstå helt. Det är naturligtvis riktigt – jag har inte någonting att invända mot detta. Men samtidigt tycks moderaterna mena att de vuxna, de helt oskadade och av alkohol helt oberoende människorna, skall i festliga sammanhang stimuleras att dricka alkohol t. o. m. på skattebetalarnas bekostnad.

I Dagens Nyheter utropar Allan Hernelius indignerat: Skall vi inte få bjuda Frankrikes president på en konjak till kaffet? Skall inte Storbritanniens utrikesminister få en visky? Det är löjligt.

Om detta nu är riktigt refererat – vilket jag hoppas att det inte är – uppstår frågan: Menar Allan Hernelius och moderata samlingspartiet att den värd, officiell eller privat, som inte bjuder sina gäster på starksprit är skyldig att be om ursäkt för detta?

Samma märkliga uppfattning kan man utläsa i reservation nr 8 vid skatteutskottets betänkande. Ett slopande av avdragsrätten för alkoholkostnader kan enligt reservanterna inte tänkas minska alkoholkonsumtionen nämnvärt – det kommer bara att innebära högre kostnader för företagen. Därmed säger man rent ut att det inte är möjligt att undvara alkoholen i representationssammanhang. Den måste finnas med.

Detta moderata alkoholtänkande står ju i våldsam konflikt med vad som sägs i uppropet om folkresningen mot alkohol. Där står det ordagrant så här:

”Vi måste i vårt umgänge, privat, på arbetsplatsen, i föreningen visa att mänsklig samvaro och gemenskap inte förutsätter alkohol och verklighetsflykt”.

Till det mest gåtfulla hör onekligen hur förste vice talmannen Ingegerd Troedsson kan stå som undertecknare av både uppropet och dagens reservationer. Jag hoppas på en förklaring under den här debatten.

Herr talman! Nu är det allvarliga med moderaternas ställningstagande, som jag ser det, inte de beslut vi fattar här i kammaren. De moderata yrkandena kommer av allt att döma att röstas ner.

Det allvarliga är att moderaterna motsätter sig de attitydförändringar som är klart märkbara i dagens samhälle i övrigt. Drar man ut konsekvenserna av moderaternas argumentation, kommer man fram till att den som företräder en helnykter livsstil inte är lämplig att representera Sverige i internationella sammanhang. Han eller hon är också mindre lämplig att företräda organisationer eller företag i överläggningar och underhandlingar. Eftersom förhandlingarna enligt moderat uppfattning inte går bra utan alkohol måste ju slutsatsen bli att en helnykter livsstil inte är lämplig, att den är ett handikapp.

Jag har, herr talman, under hela mitt liv ägnat huvuddelen av min fritid åt folkrörelserna. Inom nykterhetsrörelsen har jag framför allt arbetat för ökat samförstånd mellan människor med olika dryckesvanor. Jag har pläderat för – i polemik mot nykterhetsrörelsen och mot helnykteristerna – att helnykteristerna skulle blanda sig med alkoholkonsumenterna både i

Onsdagen den
23 april 1980

*Handel med
drycker, m. m.*

Systembolagsköer för att köpa alkoholfritt och vid de små och stora kalasen och där hävda en konsekvent helnykter livsstil. Jag har också vid några tillfällen haft förmånen att få representera Sverige i internationella sammanhang. Och i min vänskapskrets räknar jag in många som har helt andra dryckesvanor än jag.

I alla dessa sammanhang kan det visserligen ibland ha varit litet si och så med servicen till den som vill ha alkoholfri dryck. Men jag försäkrar att jag aldrig har stött på den uppfattningen att alkoholen skulle vara outhärlig, så som moderaterna nu plötsligt har börjat hävda. Tvärtom har jag kunnat glädja mig åt ökad förståelse för en helnykter livsstil och att alkoholen inte är outhärlig. Och de bevis jag nu i kammaren dragit fram på ett sådant ökat samförstånd är framför allt det upprop som jag tidigare har citerat ganska långa delar av.

Det är mot den här bakgrunden, herr talman, som jag upplever moderaternas agerande som mycket uppseendeväckande. Jag skulle vilja vädja till moderaterna: Riv inte sönder den enighet som håller på att växa fram vad gäller vår syn på alkoholens roll i vårt svenska samhälle! Gräv inte skyttegravar mellan människor med olika dryckesvanor genom att hävda att alkoholen är outhärlig! Sabotera inte folkresningen mot alkoholen, som er egen partiordförande, er egen skolminister och er egen vice talman säger sig stödja i ett upprop!

Någon ordning bör det vara inom moderata samlingspartiet även när det gäller att hantera alkoholfrågorna.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter utom vad gäller frågan om snabbvinsatser, där jag stöder reservation nr 1 av Rune Ångström.

I detta anförande instämde Bertil Hansson (fp).

FILIP FRIDOLFSSON (m) replik:

Herr talman! Det var en fruktansvärd salva som Eric Enlund avlevererade från talarstolen. Accepterar Eric Enlund att jag som moderat nykterist och ledamot av nykterhetsgruppen får vara kvar som medlem i det sällskapet? Vi måste väl ändå gå ner i varv litet grand, Eric Enlund. Jag medger att jag själv kanske tar i ibland. Men jag gav er inom folkpartiet blommor för det ni har utträttat i gången tid. – Vad gör Eric Enlund? Jo vrålskaller och varnar oss för att riva broar.

Jag försökte verkligen bygga broar till en förstående politik på det här området. Detta är det största samhällsproblem som politikerna har att brottas med, och så gör Eric Enlund detta hårda påhopp på moderata samlingspartiet. Det är definitivt bevisat att detta påhopp är styrt, eftersom Eric Enlund väl hade förberett denna utskällning av oss.

Ni söker sak med moderaterna. Ni menar att vi är ansvarslösa, och ointresserade av hur det går för de människor som är djupt sjunkna i alkoholmissbruk – ett missbruk som f. ö. går allt längre ner i åldrarna. Vi har ett ansvar – det är vi medvetna om. Jag förstår att ni mår illa, därför att Gösta

Bohman begriper detta i lika hög grad som folkpartisterna. Han förstår hur allvarlig situationen är och har skrivit under uppropet. Någon måtta får det väl ändå vara på oförsämdheterna.

Nr 127

Onsdagen den
23 april 1980

*Handel med
drycker, m. m.*

ALLAN HERNELIUS (m) replik:

Herr talman! Eric Enlund nämnde mitt namn och därför förskaffade han mig rätt till genmäle.

Eric Enlund sade i sitt inlägg att han ville verka för ökat samförstånd, men hans eget inlägg var från början till slut en effektfull dementi på detta. Han söker skapa en motsättning mellan dem som står bakom det upprop som han själv redogjorde för och dem som har en annan mening i delfrågor när det gäller alkoholproblemet och som fört fram den meningen i reservationer i dag eller vid tidigare tillfällen. Han drar sig i det sammanhanget inte för de mest underliga och groteska uppfinningar. Enligt herr Enlunds mening skulle vi som inte har samma uppfattning som han vilja bestrida honom rätten att delta i internationella förhandlingar och att delta i internationellt arbete över huvud taget. Varifrån får han dessa hjärnspöken? Får jag be om ett glas vatten till herr Enlund?

ERIC ENLUND (fp) replik:

Herr talman! Ja, det förekommer tillfällen då det kan vara svårt att komma över ett glas vatten.

Jag konstaterar att de båda senaste replikerna inte alls berör det problem som jag här ville belysa, nämligen motsättningen mellan det upprop som även moderaterna skrivit under – jag gläder mig över att moderaterna gjort det – och de texter, skrivningar och uttalanden som moderaterna har torgfört under de senaste dagarna.

Man har uppfattat mitt anförande så att jag gräver skyttegravar. Med anledning av det vill jag säga att jag inte har någon som helst svårighet att hysa djup respekt både för Allan Hernelius och för Ingegerd Troedssons ståndpunkt. att alkoholen är nödvändig i det mänskliga umgänget, att man anses oartig om man inte bjuder sina gäster på starksprit och att både internationellt umgänge och affärsförhandlingar flyter sämre utan sprit. Det här är ingen karikatyr av er uppfattning. Det är bara vad ni själva har sagt och skrivit. Jag kan respektera er ståndpunkt. Jag tycker att det är modigt av er att ta denna. Men jag kan inte dela er uppfattning. I stället ansluter jag mig till det som står i uppropet om folkresning mot alkohol. Där redovisas en helt annan uppfattning, nämligen den att mänsklig samvaro och gemenskap inte förutsätter alkohol.

Jag hoppas att Allan Hernelius och Filip Fridolfsson lagt märke till att den uppfattning som man ger uttryck för i uppropet är rakt motsatt den som ni moderater hävdar här i kammaren i debattinlägg, i reservationer, i utskottsbetänkanden och i tidningar. Man kan alltså hysa stor respekt för människor som klart och bestämt hävdar en viss åsikt. Men vad som är svårt att begripa och vad som är mycket svårt att respektera är människor som den ena dagen står för en åsikt men som nästa dag står för en åsikt som är den rakt

motsatta. Framför allt Ingegerd Troedsson har faktiskt hamnat i den olyckliga omständigheten. Den ena dagen säger hon att vi måste visa att alkoholen inte behövs i det mänskliga umgänget – så står det i uppropet –, och den andra dagen säger hon att alkoholen är outhärlig. Jag tycker nog att också partiordföranden Gösta Bohman och skolministern Britt Mogård befinner sig i samma situation, om de står för sina uttalanden.

ALLAN HERNELIUS (m) replik:

Herr talman! Det bekräftades än en gång att vad herr Enlund är ute efter är att träffa moderata samlingspartiet. Det gör han genom att konstruera upp en motsättning mellan uppropet och dem som inte har en med herr Enlund identiskt överensstämmande uppfattning i alla de frågor som här diskuterats och kommer att diskuteras. Det är ganska förmåtet av herr Enlund. Man skall ha respekt för andras åsikter och andras meningar, även om de inte sammanfaller med ens egna, herr Enlund. Det trodde jag var en liberal uppfattning.

ERIC ENLUND (fp) replik:

Herr talman! Jag deklarerade nyss respekt för andras mening. Men däremot har jag svårigheter att känna respekt när man samtidigt har två motsatta meningar.

Förste vice talmannen INGEGERD TROEDSSON (m):

Herr talman! Knut Wachmeister har tidigare under denna överläggning talat för oss moderata reservanter i skatteutskottet, och jag ber redan nu att få yrka bifall till reservationerna 2, 3, 4, 6 och 8.

Det förhållandet, herr talman, att vi inte ställer oss bakom en rad föreslagna restriktioner på alkoholområdet innebär inte att vi går omkring med skygglappar och inte ser eller inte vill se problemen. Tvärtom står det helt klart för oss att alkoholmissbruket är vårt största och svåraste sociala problem, särskilt allvarligt därför att det tränger allt djupare ned i åldrarna. Vår tveksamhet mot vissa restriktioner innebär inte heller att vi förordar något slags låt-gå-politik. Men vi hyser oro för att ytterligare restriktioner kan invägga mången i en känsla av trygghet över att ha vidtagit kraftåtgärder för att komma till rätta med missbruket utan att åtgärderna medför annat än krångel och byråkrati.

Låt mig för klarhetens skull, herr talman, också stryka under att vi är öppna för restriktioner om det verkligen kan beläggas eller göras troligt att de är ägnade att förebygga eller minska alkoholmissbruket, men vi motsätter oss restriktioner för deras egen skull, restriktioner som kan antas endast bli ett slag i luften och givetvis – än mer – restriktioner som kan befaras motverka sitt eget syfte.

Vi måste en gång för alla göra klart för oss att det inte finns några enkla lösningar för att komma till rätta med alkoholmissbruket och dess följder, utan att det krävs tålmodiga insatser på samhällslivets alla områden och av varenda en av oss – som föräldrar, som arbetskamrater, som medmänniskor –

om vi skall kunna bryta utvecklingen och hjälpa dem som befinner sig i riskzonen. Kravet på en folkresning mot alkoholmissbruket och dess följder. som också jag ställt mig bakom, är förvisso utomordentligt angeläget.

Alkoholpolitik, Eric Enlund, är någonting alldeles för allvarligt för att vi skall ägna oss åt meningslöst gnabb och politisk pajkastning eller åt misstänkliggörande av varandras goda vilja. Jag tänker därför inte, herr talman, ta kammarens tid ytterligare i anspråk för att bemöta Eric Enlunds märkliga inlägg. Jag vill bara stryka under vad Eric Enlund själv sade: Gräv inte skyttegravar mellan människor med olika dryckesvanor! Gräv inte heller, Eric Enlund, skyttegravar mot människor som är djupt engagerade i dessa problem men som kanske ser litet olika vägar för att nå resultat.

Låt mig i stället, herr talman, i 13 punkter teckna ett handlingsprogram mot alkoholmissbruket.

1. Se till att de restriktioner och förbud som måste finnas verkligen upprätthålls. 24-timmarsregeln i fråga om Ålandsfärjorna och den skattefria införseln av alkohol är ett sådant förbud.

2. Mer forskning och uppföljning kring olika restriktioner. Bl. a. är det angeläget att vi så snart det är möjligt kan få en ordentlig utvärdering av konsekvenserna av mellanölsförbudet. Vi måste också följa utvecklingen i och erfarenheterna från andra länder, såsom skatteutskottet gjort i fråga om försöksverksamheten i Finland med lördagsstängda systembutiker.

3. Kraftfulla insatser mot langning. Vi ställer oss helhjärtat bakom den kampanj mot langning som just påbörjats.

4. Låt oss t. v. behålla 20-årsgränsen för inköp. En sänkning av inköpsåldern till 18 år skulle i och för sig vara logisk men skulle innebära ökad risk för langning till kamrater längre ner i åldrarna.

5. Stor återhållsamhet med alkoholhaltiga drycker i hemmen, vid offentlig och annan representation, också i företagets regi. Vi vuxna måste, även om vi inte är absolutister, föregå med gott exempel, inte minst genom att visa de unga att vi kan hantera alkoholen på ett ansvarsfullt sätt.

6. Alkohol fria drycker måste vara ett självklart alternativ i offentliga och privata sammanhang.

7. Prissättningen på vin och sprit måste mer aktivt användas som ett instrument för att begränsa konsumtionen. Även om, som skatteutskottet framhåller, beskattningsåtgärderna alltid måste vägas mot riskerna för ökning av legala och illegala motåtgärder, innebär det att vi ställer oss bakom kraven på tätare skattejusteringar på vin och sprit.

8. Stöd och stärk familjen och hemmet. De viktigaste insatserna för att komma till rätta med alkoholmissbruket måste naturligtvis vara de förebyggande, att bereda barn och ungdom en god uppväxtmiljö och en meningsfull utbildning och sysselsättning. Det är hög tid att inse att detta att vårda och fostra barn är en av de allra viktigaste uppgifterna i vårt samhälle.

9. Utforma skolan så att den kan tillgodose olika elever med olika förutsättningar, anlag och intressen.

10. Fortsatta insatser för att garantera ungdomar arbete och utbildning.

11. Vi måste aktivt stödja dem i vår omgivning som har alkoholproblem. Vi har alla som skolkamrater, grannar, vänner eller arbetskamrater ett ansvar för våra medmänniskor som samhället aldrig kan ta över när det gäller att hjälpa och stödja varandra och när det gäller att försöka hindra utslagning och isolering.

12. Det behövs effektivare åtgärder för rehabilitering. Arbete har ju en central roll när det gäller att försvåra utvecklingen av ett missbruk, dels därför att kravet på att gå till ett arbete i sig utgör ett effektivt socialt stöd, dels därför att arbetet för många är den viktigaste källan till sociala kontakter. Många i sig välmenande insatser är i dag snarast ägnade att stimulera till ökad alkoholkonsumtion hos den som har alkoholproblem – sjukskrivning, förtidspensionering och återkommande avgiftning utan efterföljande rehabilitering. Missbrukaren får ju då både tid, pengar och ork att fortsätta missbruket. Samverkan mellan sjukvården och socialvården måste förbättras och behandlingen oftare än nu kombineras med arbetsrehabilitering eller aktiva insatser för att stödja dem som är i riskzonen men som redan har ett arbete. Förtidspensionering måste bli den absolut sista utvägen.

13. Omarbeta förslaget till socialtjänstlag. Lagförslaget måste kompletteras så att det klart lägger fast socialnämndernas särskilda ansvar för att genom aktiv verksamhet erbjuda missbrukarna stöd och hjälp att ta sig ur missbruket och för åtgärder i förebyggande syfte.

Inte minst måste ett nytt förslag till regler för vård utan samtycke skyndsamt arbetas fram innan socialtjänstlagen slutligen kan antas – detta för att trygga rättssäkerheten och för att garantera effektiv vård och rehabilitering på såväl sociala som medicinska grunder. Här, Eric Enlund, måste också folkpartiet skärpa sig.

Herr talman! Åtgärderna för att tränga tillbaka alkoholmissbruket och för att minska dess skadeverkningar måste genomsyra hela samhällslivet. Skall vi någonsin kunna komma till rätta med problemen måste alla samhällsordnanden och enskilda kunna, våga och få ta sitt ansvar.

I detta anförande instämde Gullan Lindblad, Margareta Gard, Erik Olsson, Siri Hägmark, Gunnar Oskarson, Ewy Möller, Görel Bohlin och Anita Bråkenhielm (alla m).

ERIC ENLUND (fp) replik:

Herr talman! Jag har ingenting att invända mot alla de punkter som förste vice talmannen Troedsson räknade upp här. Men summan av dem stärker ändå intrycket av den meningsskiljaktighet som faktiskt föreligger. Det gäller det som jag tycker går igen i moderata samlingspartiets agerande i de här diskussionerna, nämligen den föreställningen att man skulle kunna komma till rätta med alkoholskadorna enbart genom att bekämpa missbruket genom att bygga ut vårdapparaten för att ta emot ett större antal skadade människor – låt vara att den utbyggnaden självfallet måste fortsätta.

Jag har läst Ingegerd Troedssons tal här i kammaren för fyra veckor sedan och kunnat konstatera att hon då huvudsakligen talade om missbruket och

langningen. Hon slog också faktiskt in öppna dörrar genom att polemisera mot motboken, som ingen människa har föreslagit skall återinföras. Men jag hörde ingenting om det vanliga, traditionella bruket, dvs. den alkoholkonsumtion som äger rum från den tidpunkt i en människas liv då hon är helt oskadad och oberoende av alkohol och fram till den tidpunkt då hon är ett vårdfall och behöver samhällets hjälp. Men vi måste komma ihåg att om man inte ingriper mot den utveckling som sker fram till vårdfallssituationen så minskar inte det antal människor som strömmar mot våra vårdinstitutioner med en enda person. Och det synes mig vara där skillnaden ligger mellan våra uppfattningar.

Sedan har det sagts här att vi är eniga om målet. Ja, det stämmer. Men vad jag tog upp och med sådan skärpa ville belysa var motsättningen mellan det upprop om folkresning mot alkohol som den moderata ledningen har undertecknat och det som moderaterna faktiskt har sagt och skrivit här i kammaren. Jag vill här peka på ett par citat.

I debatten för fyra veckor sedan motiverade Allan Hernelius sitt motstånd mot spritfri representation med att det var "ett avsteg från gamla goda principer för representation och gästfrihet vare sig det är i hemmet eller utanför". I den bedömningen instämde partiets gruppledare och ytterligare fyra moderater, och genom sin röstning instämde även förste vice talmannen.

Vad säger det här? Jo, det innebär ingen ändring av attityderna när det gäller det vanliga bruket.

I uppropet om folkresning mot alkohol står det däremot: "Endast genom en förändring av våra egna attityder och beteenden kan situationen förbättras." Det är faktiskt rakt motsatt uppfattning, och den stöds av partiledaren, skolministern och förste vice talmannen. Jag tycker att det är rimligt att fråga: Vill moderaterna ha en ändring av attityderna gentemot det vanliga, traditionella och som man säger skötsamma och problemfria alkoholbruket eller vill man det inte?

Förste vice talmannen INGEGERD TROEDSSON (m) replik:

Herr talman! Från moderat håll kräver vi största återhållsamhet med alkoholhaltiga drycker i hemmet, vid offentlig och annan representation. Däremot tycker vi inte att det är vår sak att lägga oss i om en person dricker konjak till kaffet eller ett glas vin till maten.

I övrigt får jag, för att spara kammarens tid, be Eric Enlund att studera snabbprotokollet när det kommer. Därav bör klart framgå min och partiets uppfattning när det gäller att på olika sätt förhindra att missbruk över huvud taget uppstår.

ERIC ENLUND (fp) replik:

Herr talman! Jag vill gärna avsluta denna diskussion med att göra det tankeexperimentet att moderaterna verkligen menar exakt vad de har sagt och skrivit. Knut Wachtmeister och Filip Fridolfsson säger att vi har samma målsättning.

TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag får erinra om att Eric Enlund har fått replik med anledning av Ingegerd Troedssons anförande.

ERIC ENLUND (fp):

Herr talman! Jag går då direkt på de frågor som jag trodde att Ingegerd Troedsson skulle ge svar på.

Om vi accepterar tanken att moderaterna verkligen vill ha en folkresning mot alkoholen, hur skulle då denna enligt moderat modell se ut? Vi har under den här debatten och genom era reservationer fått veta vad ni vill och vad ni inte vill. Ni vill inte ha spritfri representation. Ni vill inte ha bort snabbvinsatserna som motsvarar 20 miljoner liter vin per år. Ni vill införa en ny alkoholdryck, cider, på marknaden. Ni vill inte begränsa den skattefria turistsprit. Och ni vill ha kvar skattelättnaderna för företagens alkohol-kostnader vid representation.

Kan vi ändå inte, nu i slutet av denna debatt, få veta hur moderaternas folkresning mot alkoholen skall gå till?

Förste vice talmannen INGEGERD TROEDSSON (m) replik:

Herr talman! Jag vill upprepa vad jag sade i min förra replik: Jag råder Eric Enlund att gå tillbaka till snabbprotokollet och där studera vad jag har sagt i denna fråga. Jag tänker inte nu dra mina 13 punkter på nytt.

Jag skall passa på tillfället att rätta till en felaktighet i skatteutskottets betänkande. Där står att det skulle säljas så många snabbvinsatser att det motsvarar 20 miljoner liter färdigt vin. Beräkningar som har tillställts socialdepartementet visar att försäljningen av snabbvinsatserna torde motsvara en tillverkning av på sin höjd 3 miljoner liter.

Det väsentliga är kanske inte detta utan om ett förbud mot snabbvinsatser verkligen kan antas ha effekt eller om det i stället kommer att innebära ett slag i luften. Vi är från vårt håll inte beredda att ställa oss bakom restriktioner för dessas egen skull.

TORSTEN BENGTSON (c):

Herr talman! De svåra problem i vårt land som orsakas av alkohol löses naturligtvis inte med en enda åtgärd utan det behövs en rad åtgärder. Vi måste åstadkomma en förändrad attityd till alkohol, vi måste tillgripa restriktioner och en hel del andra åtgärder. Det gläder mig att ingen i dagens debatt har kommit med det omotiverade och löjliga argument som vi ibland har hört. När vi vill vidtaga en åtgärd säger man: Tror ni att det löser alkoholproblemet? Nej, det gör det inte och det har ingen heller påstått. Ingen har påstått att borttagandet av mellanölet löste alkoholproblemet, att restriktionerna i fråga om reklamen gjorde det. Det måste till en rad åtgärder, och vad vi i dag diskuterar är bara en åtgärd.

Det är naturligtvis glädjande att, som Knut Wachtmeister sade, målsättningen är densamma för oss alla. Men det är tyvärr i den här frågan som i fredsfrågan, där alla säger att de vill ha fred och nedrustning – det blir så litet

av det. Det måste bli konkreta åtgärder. Man måste ta itu med den ena saken efter den andra, annars stannar man bara vid en teoretisk målsättning, och det blir ingenting av den. Därför ser jag det som en god sak när man kan vidta en del åtgärder, och det är vad som har föreslagits av skatteutskottet.

Jag skall först gå in på en sak som har diskuterats rätt mycket och som det är litet strid om. Det gäller om man skall få avdrag för representationskostnaderna. Det har talats en del om partiers inställning och politik i dag. Jag är ordförande i riksdagens nykterhetsgrupp, och där är fyra partier representerade. Det första jag skall göra nu är att tala emot partivänner. Jag skall nämligen rösta mot reservation 7, och jag vill rekommendera alla att rösta mot den. Där har nämligen sagts beträffande representationen, att man skall låta det bli avdrag för vin men inte för spritdrycker. Vidtar man en sådan åtgärd, så ställer man till ett förfärligt krångel. Det är inte alls så, som Kerstin Andersson i Hjärtum, min partivän, sade här, att denna åtgärd är i konsekvens med beslutet om statens representation. Staten betalar ju alltid representationen själv och får inga skatteavdrag, så man kan inte jämföra dessa båda saker.

Jag vill bara visa på vad som skulle hända om man skulle införa en sådan bestämmelse. På restaurangen är det en person som står och dricker whisky och en annan som dricker vodka – det får man alltså inte dra av. Men så är det någon som säger att han vill ha ett glas sherry. Det får man lov att dra av. En annan dricker vermut – det får man också dra av. Hur skall detta fungera i praktiken? Det är ju en helt omöjlig bestämmelse. Och – för att inte diskutera ännu värre saker – vad är Campari för någonting? Campari är en spritdryck – den är icke tillverkad av druvor eller frukt. Vin- & Spritcentralen definierar också Campari som spritdryck. Men sedan har andra länder andra bestämmelser, som grundar sig på alkoholhalten. Campari innehåller 21 % alkohol, och enligt bestämmelserna i dessa länder får man ta in Campari tullfritt. Så föll den svenska tullen undan för det, och riksdagen har väl också gått med på att man gör detta undantag på grund av alkoholhalten. Men det är fortfarande en spritdryck – det är icke något vin.

Med detta vill jag bara visa hur oerhört svårt det skulle bli att genomföra reservation 7. Jag anser den vara helt omöjlig och helt felaktig. Jag skall rösta emot den och hoppas att så många som möjligt röstar emot den, så att den inte bifalls och ställer till allt detta krångel. Det är naturligtvis mycket riktigare att man säger att avdrag inte beviljas för några alkoholdrycker i samband med representation.

Sedan är jag förvånad över moderaternas reservation nr 8, där det sägs: "Om riksdagen vägrar företagen avdrag för kostnader för spritdrycker och vin i samband med representation innebär detta inte att företagen måste avstå från att bjuda på sådana drycker" – varför inte det? frågar man sig – "utan att kostnaderna får bestridas med beskattade medel." Ja, det är väl inget fel i det – på så sätt kommer det ju in mer skattepengar. Så fortsätter man: "Det av utskottet förordade principbeslutet kan därför inte väntas ha någon alkoholpolitisk verkan men väl innebära ekonomiska nackdelar för näringslivet." Varför skulle det inte ha någon alkoholpolitisk verkan?

Onsdagen den
23 april 1980

*Handel med
drycker, m. m.*

Representationen kostar ju pengar. Företagen är mycket duktiga i vårt land, och de kommer väl också att räkna med att detta är dyrt – "vi kan väl låta bli att bjuda på det". Jag kan inte riktigt begripa den motivering som man har i reservationen.

Beträffande representationen kommer jag givetvis att rösta för utskottets hemställan.

Knut Wachtmeister refererade litet av vad Hotell- och restaurangförbundet har sagt om betydelsen av denna hantering. Ja, men kan man säga till människor att de skall supa så att det blir arbete? Kan man säga att båtarna skall gå därför att de skall drivas med sprit – dvs. att de ekonomiskt skall drivas med spritservering? Det är väl ingen logik i detta. När vi har alkoholen som en stor skadegörare i vårt land, skall vi då säga att för att upprätthålla sysselsättningen för en del människor som arbetar med spriten måste vi ha den kvar? Både båtarna och restaurangerna skall väl drivas för sitt huvudändamål och inte för att sälja sprit.

Sedan instämmer jag med förste vice talmannen i att man skall se till att bestämmelser skall åttlydas. F. ö. kan jag säga att det program som Ingegerd Troedsson talade för innehåller åtskilligt som man kan tänka sig. Det var litet ofullständigt – det sades ingenting om reklam och vinstintresse – men där finns säkert punkter som är bra. Jag instämmer i att man skall fullfölja detta. Syftet med den bestämmelse om snabbvinerna som riksdagen fattade beslut om var, säger utskottet, att förhindra försäljning av snabbvinsatser. Men detta förbud har kringgåtts. Men då skall man väl se till att det förbud riksdagen ville ha blir genomfört och får full effekt; det hålet skall täppas till.

Utskottet har instämt i det, men jag tycker att det i denna fråga är så klart att riksdagen inte skall tolerera att man kringgår syftet med de bestämmelser vi här antar att jag kommer att stödja reservation 1 av Rune Ångström, där det yrkas att man så snabbt som möjligt skall säga ifrån att riksdagens beslut i fråga om snabbviner också skall följas.

Jag skulle också vilja säga några ord till Knut Wachtmeister om cider. Jag var nämligen med i den stora ciderdebatten. Det är inte så att man inte kan dricka stora mängder cider för fruktsyrans skull – det har vederlagts i schweiziska undersökningar. Ganska många hade druckit 4–5 liter cider per dag. Det fanns t. o. m. enstaka exempel på 8–10 liter om dagen. Det argumentet står sig alltså inte alls. De schweiziska undersökningarna visar att det inte är på det sättet.

I Schweiz är cidern starkare och mera använd. På alkoholistanstalterna där finns ett stort antal människor som är cideralkoholister. Jag vill inte påstå att cider med 2,8 % alkoholhalt skulle leda till detsamma. Men att det har en effekt som strider mot nykterhetsintresset är ganska uppenbart.

Eftersom vi redan har cider i vårt land är det här egentligen bara fråga om att höja alkoholhalten. Vi har 1,8 % alkoholhalt – nu vill man ha 2,8 %.

Vi undersökte också argumentet om fruktodlingen. Det visade sig att de fruktsorter vi har i Sverige inte är lämpade till cider. Vi får vänta ett tjugotal år tills vi fått fram en stam av frukt som lämpligen kan användas till cider.

Skulle vi tillåta cider får vi också tillåta import. England och Schweiz kan göra cider som är bra, men vi kan inte göra det med de fruktsorter vi har nu.

På mycket lång sikt, ett tjugotal år, skulle vi alltså kunna få någon nytta av cidertillverkningen. Det finns således ingen anledning att försämra nykterhetsläget genom att införa en cider som har 1 % större alkoholhalt. Svensk fruktodling får det inte bättre för det.

Jag vill gärna instämma i vad Margareta Andrén sade om stängningen på lördagar. Jag vill bara lägga till en synpunkt.

Alkohol är ingenting som man tvunget behöver köpa, det är inget livsmedel. När nu alla människor påstår att de inte alls är beroende av alkohol, måste de också kunna planlägga sina inköp så att de kan låta bli att handla på lördagar. Det är de som är alkoholskadade som går och köper då.

Och så en annan synpunkt – borde man inte beakta den: Varför skall systemets personal arbeta på lördagar? Vin- & Spritcentralens personal arbetar inte på lördagar. Vi har försökt att i så stor utsträckning som möjligt ta bort arbete på lördagarna. Jag tror inte att personalen är så värst förtjust i att på lördagarna expediera sprit till människor som i många fall har stora problem. Och med de goda erfarenheter som har refererats från Finland bör man naturligtvis ha stängt på lördagar. Systemets personal skall inte vara undantagen av sådana skäl.

Jag föreslog att vi skulle ha vita veckor. Jag sade att man under vissa veckor inte skulle sälja någon alkohol. Dessa "vita veckor" skulle komma helt oväntat – regeringen skulle få bestämma om det. Det väckte en del rabalder. Jag hade inga större förhoppningar att detta skulle genomföras – inte därför att syftet inte var bra utan därför att man inte kan komma med någonting nytt i riksdagen. Det kan vara aldrig så välmotiverat – det går inte igenom. Jag har erfarenhet av 31 år i riksdagen. Det får lov att dröja en tid innan en nyhet accepteras.

Jag väckte en motion om representationsspriten för åtskilliga år sedan, men den avslogs kallsinnigt – man sade att det inte går att kontrollera. I dag kan man glädja sig åt att det nu tydligen går att kontrollera – det är bara bra – men det gick inte alls första gången. Därför har jag inte mycket hopp om att vita veckor skall genomföras. Men min motivering har utskottet inte alls jävat. Man går över huvud taget inte alls in på den alkoholpolitiska effekten. Vad som förvånar mig är motiveringen att det skulle vara så svårt att övervaka försäljningsstoppet. Eftersom det är staten som råder över systembutikerna, kan det väl inte vara så svårt att exempelvis säga: Nästa vecka är det stopp, då säljs ingen alkohol. Jag medger att det kan vara litet svårare att kontrollera restaurangerna. Men på det övervägande antalet försäljningsställen lär det inte vara särskilt svårt att ha s. k. vita veckor då och då. Det skulle få gynnsamma effekter både alkoholpolitiskt och medicinskt.

Här har också frågan om den s. k. turistspriten behandlats. Jag förstår inte varför speciellt undantag skall göras för den, varför en viss kvantitet skall få

Nr 127

Onsdagen den
23 april 1980

*Handel med
drycker, m. m.*

Onsdagen den
23 april 1980

*Handel med
drycker, m. m.*

införas tullfritt i landet. Det finns ingen anledning till det. Jag kan inte heller tillstyrka utskottets skrivning om att vi skall försöka uppnå en internationell överenskommelse. Det är en både lång och krånglig väg. Man stöter och blöter fram och tillbaka, och då tänker jag på hur lång tid det tog när man försökte klämma åt sprithanteringen på Öresundsbåtarna. Det vore bra om Sverige kunde sätta stopp för denna turistsprit.

Knut Wachtmeister talade om de passagerare som drack te på båten men blev så fulla i land. Det påminner mig om den tappre soldaten Svej, som hade en butelj med alkohol i. Men han är sin Herre trogen i allt. När därför högre befäl frågar honom vad han har i buteljen, så svarar Svej att det är vatten. De högre befälen vill att han skall bevisa det, varpå Svej dricker upp innehållet i buteljen. Så rusar han hem och säger: Nu skall jag bli full.

På samma sätt är det med Knut Wachtmeisters exempel. Den som sitter och dricker te på båten, han måste drömma om sprit. Så fort han kommer i land måste han alltså dricka sprit. Jag tror inte att människor fungerar så i allmänhet.

Knut Wachtmeister menar att folk, om de inte får föra med sig spriten i land, kommer att dricka desto mer på båten. Knut Wachtmeister måste förstå att jag inte tror på denna hans motivering. Nej, enklast vore att förbjuda turistspriten. Låt människor betala den skatt och den tull som gäller på andra varor, och därmed nog. Då skulle vi också slippa höra den här frågan, som är så vanlig på exempelvis flygplan på väg till Sverige: "Du, jag har litet för mycket. Hur mycket har du? Kan du ta litet åt mig?" Jag hoppas att alla andra nykterister gör som jag, dvs. säger nej. Det var väl inte heller lagstiftarnas mening att sådant skulle förekomma.

Denna fria införsel betyder ett inkomstbortfall på 500 milj. kr., och det är inte så litet pengar i vårt trängda ekonomiska läge. Jag tycker alltså att människor skall betala fullt pris på den sprit de vill köpa på båtar och flygplan. De skall inte heller vara oroliga för att de inte på Systembolagets butiker kan köpa den eller de sorter de vill ha. I Vin & Spritcentralens sortering finns mellan 700 och 800 sorter vin och sprit. De har valts ut av mycket framstående experter, vilket jag tror alla erkänner. Knut Wachtmeister och jag är säkert överens om att de svenska vinkvaliteterna är bra. Vi behöver alltså inte av den anledningen föra in något via flyg eller båtar. Om man så vill är det faktiskt också möjligt att importera vissa sorter, även om det kanske är litet krångligt.

Herr talman! Utan att behöva anföra några som helst politiska skäl kan jag yrka bifall till reservation 1. Jag biträder också den socialdemokratiska reservationen, nr 5, beträffande slopande av visst tillståndstvång för servering av alkoholfria drycker. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Jag är särskilt angelägen om att reservationerna 7 och 8 inte bifalles. De innehåller sådant som bara krånglar till det hela. Skall vi åstadkomma den attitydförändring som jag talade om i början av mitt anförande, då måste staten kunna förbjuda spritförsäljning vid vissa tidpunkter. Det vore att föregå med gott exempel i kampen mot alkoholen.

KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Torsten Bengtsons anförande var glädjande hovsamt både till sak och till tonläge i jämförelse med Eric Enlunds. Men eftersom Torsten Bengtson nämnde mitt namn vid åtskilliga tillfällen, tar jag mig friheten att något förlänga denna debatt.

Torsten Bengtson började med att säga att vi nog hade samma mål men att vägarna till målet var olika samt att det inte hjälpte vad vi sade från moderat håll, eftersom vi inte hade anvisat några vägar. Jo, det har Ingegerd Troedsson gjort i sina 13 punkter, som jag helt kan ställa mig bakom.

Torsten Bengtson sade att vi för 20 år sedan hade en debatt om cider. Om ytterligare 20 år kanske man kan få fram sådana äppelsorter som det går att tillverka cider av. Men man kanske började redan för 20 år sedan, så att dessa sorter nu finns. Jag är inte tillräckligt kunnig fruktodlare för att veta detta, men jag föreställer mig att det mycket väl går att göra cider av det svenska fruktöverskottet.

Jag tror inte att man skall jämföra med undersökningar som är gjorda i Schweiz. I Mellaneuropa är man nog van vid en åtskilligt större per capita-konsumtion av både öl och kanske också cider.

Vi fick veta att lördagsstängning hade gått så bra i Finland att det var någonting för oss att pröva. Men i själva verket har finnarna kommit till den konklusionen att de inte skall ha lördagsstängt, så de var väl inte helnöjda med den ordningen. Det blev givetvis en försämrad service.

De som jobbar till halv fem på fredagar kan planera sina inköp, sade Torsten Bengtson. Men en lördagsstängning måste nödvändigtvis medföra ett väsentligt köande, och jag beklagar den som efter en lång arbetsdag måste stå i kö. En lördagsstängning kommer otvivelaktigt att bidra till ökade köer. Därför anser jag att det är en felaktig metod.

Torsten Bengtson sade också att vi tycker att man skall tillåta restaurangsupning för att upprätthålla sysselsättningen för 65 000 restauranganställda. Ja, man får skilja mellan att dricka och att supa. Jag tycker inte att det är något fel i en måttlig konsumtion av vare sig vin eller sprit. Jag är fullkomligt övertygad om att nykterheten i Sverige inte ökar, om man lägger ytterligare restriktioner på just restaurangspriten.

Beträffande den införsel som får ske sade Torsten Bengtson att statsverket skulle tillföras ytterligare 500 milj. kr. om införseln belades med skatt. Men så blir det inte, det är jag övertygad om, för då blir det mindre värt för människor att ta in dessa mängder. Då dricker de hellre upp spriten, innan de sätter sig på flygplanet hem.

Vad slutligen vita veckor anbelangar tror jag definitivt att de är ogenomförbara. Torsten Bengtson var själv tveksam till dem när det gäller restaurangerna. När det gäller systembolagen kommer det naturligtvis att medföra mycket stora langnings- och hamstringsproblem.

Nr 127

Onsdagen den
23 april 1980

*Handel med
drycker, m. m.*

TORSTEN BENGTSON (c) replik:

Herr talman! Jag sade tidigare att många av förste vice talmannens programpunkter var bra. Men det gäller att genomföra dem, och i ett fall var det ohållbart. Man ville inte tillämpa bestämmelserna. Det gällde snabbvinet. Men när någon uppenbarligen har saboterat lagstiftningen, skall man väl klämma till. Om man helhjärtat går in för dessa punkter kan de göra nytta. Man kan inte i nästa ögonblick säga att man inte vill vara med om att följa lagstiftningen.

Måttlighetssuparna är ett problem. Det är det märkliga. Oss nykterister behöver ni inte bry er om, för vi dricker inte alkohol. Vi har inte någonting att göra med den saken. De alkoholskadade är ett problem, men dem får vi inte tillbaka igen. De flesta av dem är förlorade, om inte Länkarna eller de kyrkliga organisationerna kan ta tillbaka några. Sedan har vi den stora gruppen måttlighetssupare, varifrån man rekryterar dem som skall bli alkoholskadade och vari man finner dem som vid olika tillfällen försvarar bruket av alkohol. Det kan låta paradoxalt, men det är där man finner problemen.

Knut Wachtmeister framställde en del tvivel. Man började nog inte odla lämplig frukt för 20 år sedan, för riksdagen avlog förslaget om cider. Det var ingen uppmuntran till att sätta i gång och plantera lämpliga fruktsorter för cider. Sedan har förslaget legat nere lång tid, och det har inte blivit något av denna tanke. Man tycker att det är festligt att gå på restaurang. Där skall man dricka sprit och vin. Där ges exempel på vad man kan ta med till hemmet. Man lär sig nya sorter, och därför är restaurangdrickandet inte alls så ofarligt som man tror. Tvärtom initierar restaurangbesöken till att man skall dricka mera.

I fråga om de 500 miljonerna förutsätter Knut Wachtmeister att man måste dricka en viss mängd. Om man inte får bära hem denna kvantitet eller dricka den på restaurang, måste man köpa den på annat sätt. Jag tror inte att det är så. Tvärtom fann vi när det gällde mellanölet att det inte var alkoholstyrkan utan lättillgängligheten som var det svåra. Det får man observera i andra sammanhang också.

JOAKIM OLLÉN (m):

Herr talman! Att alkoholmissbruket är vårt lands allvarligaste sociala problem är ställt utom varje tvivel. Mot just den bakgrunden vill jag gärna instämma i vad Filip Fridolfsson, Allan Hernelius och Ingegerd Troedsson och andra varit inne på i debatten i dag om vikten av att bygga broar i denna fråga, vikten av att öppet försöka analysera olika sätt att lösa de problem vi står inför och som vi faktiskt också måste försöka lösa.

Trots att alkoholfrågan varit uppe till behandling i riksdagen i allmänhet flera gånger per år och trots att riksdagen tagit ett stort antal beslut i denna fråga har missbruket faktiskt ökat. Vi har inte lyckats. Vi har tvärtom misslyckats.

Den här debatten har visat att det finns en absolut enighet om att problemen är allvarliga och att en viktig del av kommande generationers

sociala trygghet är beroende, varken mer eller mindre, av att en effektiv, verkningsfull alkoholpolitik förs. Men debatten har också visat att det kan finnas delade meningar om hur en sådan politik skall utformas. Det brukar heta att man aldrig skall ändra ett vinnande spel men alltid ett förlorande. Man kommer att tänka på den kloka regeln när man ser hur utskottet har behandlat den motion som väckts av ett antal moderater om en anpassning av inköpsålder på Systembolaget till myndighetsåldern. I sitt korta och lakoniska betänkande konstaterar utskottet att riksdagen har tagit ställning för en 20-årsgräns och att det inte finns någon anledning att diskutera frågan igen. Men har då denna gräns varit ett exempel på ett "vinnande spel"? Menar verkligen utskottet att den nuvarande åldersgränsen varit ett verksamt medel mot alkoholmissbruket bland ungdomen? På annat sätt kan man inte tolka ett uttalande om att den ifrågavarande regeln över huvud taget inte skall kunna diskuteras.

Vi motionärer har i motionen pekat på ett antal enligt vår uppfattning beaktansvärda skäl för en ändring av åldersgränsen. Dels bör man ta hänsyn till den lagstiftningsmässiga oformlighet den nuvarande åldersgränsen utgör, och dels, kanske framför allt, bör man ta hänsyn till de utomordentligt dåliga alkoholpolitiska resultat som de nuvarande reglerna lett till. Det har inte varit något vinnande spel.

Men, herr talman, frågan om inköpsåldern på Systembolaget är naturligtvis i ett större alkoholpolitiskt sammanhang en liten fråga. Av det skälet kan jag inte heller nu yrka bifall till motionen med hänsyn till att det finns ett enigt utskott på den här punkten. Den intressanta frågan är om den typ av restriktionspolitik som åldersgränsen bara är ett av många exempel på verkligen löser våra svåra alkoholproblem. Det är den frågan som måste ställas, måste analyseras, om vi från det här huset skall ha någon rimlig möjlighet att komma åt alkoholproblemen. Personligen tror jag inte att fler restriktioner ger resultat. Tvärtom borde de senaste årens alarmerande utveckling visa att den nuvarande restriktionspolitiken inte fungerar. Den politiken är inget "vinnande spel" och borde därför ändras.

Det är tre år sedan vi fattade ett stort alkoholpolitiskt beslut här i riksdagen. Tillskyndarna av det beslutet måste väl ändå ha menat att den politik som då stakades ut skulle kunna minska eller i varje fall leda till att vi någorlunda skulle kunna bemästra alkoholproblemen. Hur verkligheten blev, det vet vi nu. Det framstår närmast som ett hån mot de stackars människor, i en del fall rena vrak, som vi har på Sergels torg utanför riksdagshuset och på många, många andra ställen i vårt land, när riksdagen fattar beslut som innebär att riksdagsmännen numera på middagar läppjar på ett glas champagne före måltiden i stället för på ett glas visky. Sådana beslut leder naturligtvis inte till några resultat.

Det har sagts att man inte kan plocka ut en restriktion och säga att den i sig skall leda till att vi får totalt sett bra resultat. Men problemet är att inte heller den samlade restriktionspolitiken har lett till önskvärda resultat. Då måste man i varje fall ha rätt att ifrågasätta om restriktioner är den rätta modellen för att komma åt våra svåra alkoholproblem. Låt mig genast tillägga att det

Onsdagen den
23 april 1980

*Handel med
drycker, m. m.*

visst kan finnas restriktioner som kan vara motiverade. Men det finns alltid en risk att man slår sig till ro och tror att man har löst några verkliga problem genom att införa nya restriktioner, och uppenbarligen har vi hittills inte gjort det – det visar verkligheten med en förskräckande tydlighet.

Men hur skall då problemen bemästras? Fru förste vice talmannen har tidigare redogjort för ett antal punkter i ett åtgärdsprogram. Jag kan ansluta mig till nästan alla dessa punkter. Det har också funnits åtskilliga förslag i denna riksdag som vi alla har varit eniga om.

I tidigare motioner har några av oss som inte är tillskyndare av förbudspolitik försökt understryka vikten av att vi ändrar attityder och lär människor att dricka i stället för att supa. Det skall villigt erkännas att det är lättare sagt än gjort, men det är inte omöjligt. När ett antal ungdomar i samband med Luciafirandet i december förra året tog initiativ till en kampanj mot supandet, var det en åtgärd som var avsevärt mera verkningsfull än vad exempelvis en åldersgräns på ett systembolag någonsin kan bli. Den kampanj mot langning som nu pågår och de andra kampanjer som riksdagen har uttalat sig för kan också vara verkningsfulla, om de utformas på rätt sätt.

Herr talman! Vi får inte glömma att det bakom de växande alkoholproblemen hos ungdomarna i stor utsträckning ligger en oro för framtiden, en oro som kanske framför allt bottnar i den kontaktlöshet mellan olika människor och mellan olika generationer som är en sida av välfärdslandet Sverige. Mitt parti talade redan för flera år sedan om vad vi kallade den nya otryggheten, om människors rotlöshet och oförmåga att finna sig själva och om hur ett minskat ansvar också leder till ett mindre ansvarstagande för sig själv och för andra.

För den som här i riksdagen företräder en ideologi som bygger på den enskildes rätt, den enskildes rätt till frihet, till integritet och till att kunna hävda sina rättigheter och stå stark i förhållande till omgivningen är det självfallet helt oacceptabelt att behöva finna att många av de ungdomar som nu växer upp fastnar i ett beroende som gör dem till allt annat än självständiga och i ordets verkliga bemärkelse fria människor. Detta drabbar också allt fler och allt yngre ungdomar. Med denna ideologiska utgångspunkt måste det vara en viktig uppgift att försöka bidra till att verkligen effektiva åtgärder kan komma att vidtas mot alkoholmissbruket. På den punkten skall vi tro på varandras goda avsikter och vara öppna för en debatt i denna kammare om hur vi skall komma till rätta med problemen. Att döma av resultatet – och det är det man får se på – har den hittillsvarande politiken inte varit lyckosam. Vi har inte, herr talman, råd att slå fler slag i luften i vår strävan att minska alkoholmissbruket.

Jag yrkar med det sagda bifall till reservationerna 2, 3, 4, 6 och 8.

TORSTEN BENGTON (c) replik:

Herr talman! Jag har varit med om att genomföra mycket av det som genomförts på detta område. Joakim Ollén säger att vi inte har lyckats. Hur vet Joakim Ollén det? Han måste i så fall också veta hur det hade varit om vi inte vidtagit dessa åtgärder, annars kan han inte göra någon jämförelse. Man

måste göra internationella jämförelser och se hur andra länder har lyckats och misslyckats. Ser vi efter var Sverige befinner sig i den s. k. spritligan, som vi har upprättat en förteckning över, finner vi att Sverige finns på 26:e plats. Det visar att jämfört med en rad andra länder har vi lyckats mycket bättre än de har gjort. På det sättet kan man göra en jämförelse. Men det går inte att bara helt framt säga att det inte har gått bra och att vi inte har fått det som vi önskade, för det vet inte Joakim Ollén någonting om. Han kan inte säga hur det hade varit om vi inte hade infört restriktionerna.

Eftersom 1977 års beslut nämdes, vill jag påpeka att när vi hade tagit bort mellanölet och vidtagit vissa andra restriktiva åtgärder sjönk alkoholkonsumtionen under det första året därefter med nära 11 %. Det är onekligen ett resultat som är ganska enastående. Jag tror inte att det har skett en sådan konsumtionsminskning någon gång tidigare, åtminstone inte under senare årtionden. Det skedde efter beslutet 1977. Sedan höjde vi priserna i höstas. När vi skall se på resultatet därav kan vi gå förbi de första månaderna, då det sker en sänkning av alkoholkonsumtionen, och resultatet är osäkert. Under januari-februari hade spritkonsumtionen sjunkit med 5 %, men vinkonsumtionen hade ökat med 5 %. Man skulle kunna säga att det jämnar ut sig, men det gör det inte, därför att vin är mycket svagare. Därmed får vi en mycket lägre alkoholkonsumtion. Men det visar en tendens, nämligen att man tyckte det blev för dyrt med sprit och därför gick över till vin i stället. Att genomföra kraftigare prishöjningar är alltså en väg som säkert är framkomlig och som regeringen nu har varslat om att man skall använda sig av.

När det gäller förslaget att sänka minimiåldern för inköp på Systembolaget till 18 år, kan jag visa på att man i åtskilliga stater i Amerika har höjt denna åldersgräns. Jag fick i går meddelande om att man i Nebraska hade höjt gränsen till 20 år och i New Jersey till 19 år. Och jag har en rad andra rapporter om att man just på grund av erfarenheter tidigare har sagt att man måste höja denna åldersgräns. Jag vet inte hur många stater i Amerika som har höjt åldersgränsen, men det är många som har höjt den till 20–21 år. Det finns alltså ingen anledning att sänka den till 18 år, och som väl är har inte utskottet och inte heller några reservanter brytt sig om att tillstyrka förslaget. Jag hoppas att vi inte får denna framställan igen.

Det sades några ord som jag tycker är allvarliga, nämligen att man kan lära folk att dricka och att inte supa. Tyvärr lär vi en del så att de ägnar sitt liv helt och hållet åt att bara dricka. Det är den farliga konsekvensen. Vi vet att av 100 pojkar i en skola i Stockholm blir 10 alkoholskadade. Men vilka det är kan vi inte säga.

JOAKIM OLLÉN (m) replik:

Herr talman! Hur hade det varit om vi hade fört en annan politik? Det kan vi naturligtvis inte veta, Torsten Bengtson, det är alldeles riktigt. Det argumentet kan användas i två riktningar: Jag kan hävda att det hade varit mycket bättre om vi sedan decennier tillbaka hade haft en annan typ av alkoholpolitik i vårt land, och Torsten Bengtson kan hävda att det hade varit mycket sämre. Vi vet inte hur det är med den saken.

När Torsten Bengtson påpekar att vi ligger lågt när det gäller den totala alkoholkonsumtionen så är det helt sant. Men det är inte att ge en fullständig bild av de alkoholproblem ett land har. Jag vet att de som tror att restriktioner är ett verksamt medel fäster sig mycket vid vikten av att pressa ned totalkonsumtionen. Jag vet också att det har påvisats ett samband mellan totalkonsumtionen och alkoholskadornas antal. Men det ger icke en fullständig bild av alkoholproblemen om man bara pekar på hur stor totalkonsumtionen är i ett land. Vi vet exempelvis att när mellanölet förbjöds så steg antalet omhändertagna berusade ungdomar. Vi vet att starkölskonsumtionen steg. Till detta kommer Torsten Bengtson att säga, att det var från en så liten bas och att det spelar liten roll. Och det må ju vara. Men problemet är att det för dem som kanske var värst utsatta, som höll på att glida in i ett missbruk, så blev situationen etter värre. Alternativet för dem var nämligen inte vatten, utan det var starköl, vin eller någonting ännu starkare.

Jag vill alltså påstå att en del restriktioner kan leda till att man faktiskt försätter just den utsatta gruppen i en sämre situation än den annars hade varit i. Jag har försökt, herr talman, att vara någorlunda nyanserad och har pekat på att i en del fall kan restriktioner vara motiverade. Men jag tror att man skall vara mycket försiktig. Vi måste vara öppna för att försöka hitta nya vägar. Och nu kommer jag till någonting som är mycket viktigt: Torsten Bengtson säger att vi i Sverige ändå har det ganska bra jämfört med andra. Ja, men resultatet är ju djupt otillfredsställande, och det tycker vi naturligtvis båda, liksom alla andra ledamöter av denna kammare. Det är alltså till resultatet vi får se. Vi kan aldrig vara nöjda, men vi får se det faktiska resultatet i relation till de åtgärder som vi har vidtagit, och då säger jag: Tyvärr, vår alkoholpolitik har inte varit något vinnande spel.

Kan man då lära folk att dricka? Ja, om man inte vill totalt förbjuda alkoholen, vilket ingen vill, eller i varje fall ingen här i dag har föreslagit, kommer vi att ha ett alkoholbruk i vårt samhälle. Då är frågan på vilket sätt det skall utövas. Jag menar att det primära så länge vi har alkoholdrycker och ingen föreslår ett totalförbud är att vi kan få människor att lära sig, som jag uttryckte det tidigare, att dricka men inte supa.

TORSTEN BENGTSO (c) replik:

Herr talman! Det är inte alls nödvändigt att människor skall lära sig att dricka. De skall låta bli att dricka över huvud taget. Det finns ca 700 000 personer i Sverige som intagit den ståndpunkten. Det är kanske åtskilligt fler, men antalet organiserade uppgår till 700 000. Också den vägen är mycket bra. Joakim Ollén.

Det är vidare mycket bra när Joakim Ollén helt faller undan och erkänner att man inte kan bedöma hur det hade blivit om de genomförda åtgärderna inte hade vidtagits. Därefter redovisade han den linje han företrädde i alkoholpolitiken. Jag vill dock säga att man nog ganska lätt kan finna länder som har tillämpat ungefär den alkoholpolitik som Joakim Ollén vill ha, och resultaten av den har varit skrämmande. Vi bör följaktligen inte alls ta efter dessa länder.

Den totala alkoholkonsumtionen står i nästan kuslig överensstämmelse med frekvensen av alkoholskador. Medicinska forskningsrådet har för några år sedan konstaterat att om alkoholkonsumtionen – som den då gjorde – stiger med ca 6 % per år, kommer vi i mitten av 1980-talet att ha en miljon alkoholskadade i Sverige. Kan vi ta hand om ett sådant samhälle? Är det möjligt att tillåta detta? Jag vill bl. a. peka på att Lemke i en trebetygsuppsats mycket klart har fastslagit den – som jag sade – kusliga följsamhet till totalkonsumtionen som alkoholskadorna uppvisar.

När det gäller avskaffandet av mellanölet visste vi mycket väl att man bland dem som blivit mellanölsalkoholister inte skulle säga: Ja, nu är det slut – nu blir jag nykterist. Vi kunde långt före genomförandet av denna åtgärd ha sagt att de skulle gå över till någon annan alkoholdryck. Men det var inte något skäl för att behålla mellanölet och därmed utsätta alla 9–12-åringar för risken att drabbas av mellanölseländet.

Att resultatet av åtgärden är djupt otillfredsställande tycker också jag, men under sådana förhållanden får man faktiskt försöka göra något – inte bara säga att vi inte skall ha några restriktioner. Nej, jag säger tvärtom att det klagas alltför mycket på olika förbud. Vi har förbud mot att bära stilett och mot att köra bil när man är alkohelpåverkad, och vi har också på en mängd andra punkter förbud som Joakim Ollén inte riktat anmärkning mot. Vi måste ha en hel rad förbud även på alkoholområdet, vilket är mycket farligare än många andra. Det är många fler som har dött av alkohol än av krig och bilolyckor.

JOAKIM OLLÉN (m) replik:

Herr talman! Jag har faktiskt i en särskild motion förra året tagit upp ett antal andra förbud och riktat en principiell kritik mot dessa. Men den debatten skall vi kanske spara till en annan gång, även om den i sig kan vara nog så intressant.

Torsten Bengtson säger att vi om utvecklingen fortsätter kommer att få problem av en viss storlek om ett antal år. Ja, men då gäller det också att vi försöker tänka efter vilka åtgärder som kan vidtas nu och kan få effekt. Jag kan då inte komma ifrån att den politik som hittills har bedrivits och som fick en ny avstamp 1977 inte har lyckats. Jag menar att det därför är absolut nödvändigt att vi försöker leta oss fram på nya vägar, av det slag som jag har skisserat i mitt inlägg och som flera andra talare har varit inne på.

Man kan naturligtvis säga att folk inte skall dricka över huvud taget, men jag tror att vi inte kommer att få ett slut på alkoholkonsumtionen totalt sett i det här landet under de närmaste åren. Vi har i själva verket haft en mycket oroande stegring av konsumtionen. Att mot den bakgrunden framkasta som ett realistiskt alternativ att den helt plötsligt skulle upphöra tycker jag tyvärr är verklighetsfrämmande. Det är just mot bakgrund av att det är fråga om drycker som vi faktiskt har – och som vi, såvitt jag förstår, om vi vill vara ärliga och realistiska, måste erkänna har kommit för att stanna under överskådlig tid – som det är viktigt att man kan lära ungdomar att umgås med dem och att de själva kan lära sig detta, att de kan ta samma slags initiativ som

under Luciafirandet i december förra året. Det var verkligen effektiva åtgärder. Där var det fråga om en restriktivitet som växte fram bland ungdomarna själva. Som jag sade i mitt tidigare anförande tror jag att vi har oerhört mycket ogjort i fråga om de kringliggande faktorer som påverkar alkoholkonsumtionen, inte minst när det gäller hur ungdomarna börjar sitt alkoholmissbruk, som ju har att göra med hur barnen i vårt land har det. Dessa frågor skall vi verkligen återkomma till, ty de är mycket centrala om vi vill minska alkoholmissbruket.

ESSE PETERSSON (fp):

Herr talman! Den fråga som vi diskuterar den här eftermiddagen brukar ofta betecknas som det största sociala problemet. Numera brukar vi också säga att alkoholen är en av våra största sjukvårdsfrågor. Det kan också sägas att det är det största miljöproblemet i vårt samhälle. Det är det verkligen, även om vi inte så ofta säger det. Dessutom kan vi konstatera att på grund av att alkoholen är det största sociala problemet, ett mycket stort sjukvårdsproblem och vårt största miljöproblem, har det också blivit vårt svåraste samhällsekonomiska problem, ett problem som vi måste komma till rätta med, om vi över huvud taget vill bedriva en samhällsverksamhet som är så human att vi tar hand om och hjälper även denna grupp av människor med drogskador till en människovärdig tillvaro.

Oavsett vad som sägs är detta ett miljöproblem som i genomsnitt slaktar 16 människoliv per dag i vårt lilla land. Drygt 300 000 människor är gravt alkoholskadade, och var tredje säng inom kroppssjukvården är upptagen av personer som hamnat där just på grund av att alkohol eller andra droger på något sätt varit med i spelet. På psyksidan tas hälften av resurserna i anspråk för den här gruppen. Samtidigt vet vi att om alkoholkonsumtionen skulle öka i samma takt som 1979 skulle den totala alkoholkonsumtionen bli dubbelt så stor omkring 1990.

Forskningsresultat från mitten av 1970-talet från bl. a. Canada, Norge och många andra länder visar att en fördubbling av konsumtionen innebär en fyrdubbling av skadornas omfattning, vilket skulle innebära mer än en miljon gravt alkoholskadade människor av de åtta miljonerna i det här lilla landet. Samtidigt vet vi att alkoholvården redan upptar en tredjedel av kroppssjukvårdens resurser och hälften av psyksidans resurser. Vad skulle en fyrdubbling av skadorna innebära för den samlade vårdapparaten t. ex.? Alla förstår att den här ekvationen icke går ihop, och därför måste vi ingripa. Många människor även utanför nykterhetsleden – människor som själva brukar droger av skilda slag – säger sig också numera att vi är tvungna att vidta åtgärder för att komma till rätta med problemen.

Det finns självfallet åtskilligt mer att säga när det gäller att påvisa varför åtgärder måste vidtas. Jag skall inskränka mig till att nämna två saker. Det krävs en åtgärds kombination av både vård och restriktioner. I dag behandlar vi restriktionerna, vården behandlade vi tidigare.

Det är när det gäller restriktionerna lika väl som när det gäller vården fråga om en solidaritetshandling, en solidaritetshandling av de vanliga konsumenten.

terna med just de skadade, för att hjälpa dem. Det gör man inte, som Joakim Ollén påstår, genom att lära dem att dricka. Jag vill försäkra både Joakim Ollén och alla andra, som till äventyrs har den uppfattningen, att det finns ingen som börjar använda alkohol för att bli alkoholist och ingen som börjar med narkotika för att bli narkoman, utan detta blir resultatet av ett bruk som man i ett visst läge kommer in i och sedan inte längre kan kontrollera. Därför innebär solidariteten att vi skall se till att vi har restriktioner som leder till att det blir en minskning av konsumtionen. Den målsättningen ingick i 1977 års beslut, nämligen att vi skulle komma till rätta med alkoholskadorna genom att tränga tillbaka den totala konsumtionen, och det gör vi bl. a. genom att använda restriktioner som inte har kommit fram i tillräcklig omfattning under de år som gått sedan 1977. Målsättningen måste vara att som ett första steg halvera den totala alkoholkonsumtionen, så att vi därigenom på sikt kan nedbringa skadorna till en fjärdedel.

I det utskottsbetänkande som vi nu har att behandla tas vissa delfrågor upp som är mycket angelägna. Det skall väl också sägas till utskottets förtjänst att man skrivit ett betänkande där man tagit de här frågorna på allvar, med målsättningen att utföra ett positivt arbete för att tränga tillbaka just konsumtionen och därmed skadorna. Det har man gjort också när det gäller en av de motioner som jag väckt i detta sammanhang. Jag syftar på motionen 1860 till detta riksmöte som utskottet behandlat ganska välvilligt, där jag tagit upp *dels* alkoholbeskattningen, *dels* den tullfria alkoholen, *dels* ock alkoholrepresentationen.

Jag har trots allt litet svårt att förstå det resonemang som utskottet för när det gäller alkoholbeskattningen – utskottet konstaterar att det är en åtgärd som kan vara värdefull men gör sedan en mängd invändningar. Det är emellertid nödvändigt att vi är medvetna om att beskattningen är ett av de mest effektiva instrumenten, därför att varje procents ökning av priset ger, då det rör sig om prishöjningar av större omfattning, ungefär 0,6 % minskning av konsumtionen vid inköpen. Där har vi en direkt relation mellan pris och inköp som vi bör utnyttja, och därför finns det verkligen anledning att tillse att vi i fortsättningen följer konsumentprisutvecklingen och gör årliga justeringar men att vi också, i syfte att tränga tillbaka konsumtionen, är beredda att genomföra höjningar som är större än vad som föranleds av konsumentprisutvecklingen.

När det gäller den tullfria alkoholen finns det givetvis inte någon anledning att hålla på och resonera om hur mycket man skall få ta in. Självklart är att ingen sådan inköpsverksamhet skall förekomma i form av låt mig säga flytande skattefria systembutiker – varken mellan Mariehamn och Stockholm eller några andra platser eller i luften. Här skall helt enkelt inte förekomma någon sådan verksamhet. Och ser vi dessutom på den fiskala sidan, som skatteutskottet speciellt har att syssla med, kommer vi fram till att det finns än mer skäl till att vi inte skall ha någon införsel av tullfria alkoholvaror i Sverige.

När det gäller alkoholrepresentationen, så fattade vi ett beslut om spritfri representation på den offentliga sidan. Självklart är att vi skall ha en

alkoholfri representation i alla sammanhang och att man inte skall sitta och supa på skattebetalarnas bekostnad. Nu avskaffar vi därför avdragsrätten för sprit och vin i enskildas representationskostnader.

Mot denna bakgrund yrkar jag, herr talman, slutligen bifall till utskottets hemställan, utom när det gäller det avsnitt som omfattas av reservation 1 av Runc Ångström, där jag yrkar bifall till reservationen.

GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! För en månad sedan hade vi en alkoholpolitisk debatt på grundval av ett betänkande från socialutskottet. Vi kunde då konstatera att det rådde stor enighet mellan partierna. Det var ett enigt utskott, och så när som på en detaljfråga var det stor enighet också här i kammaren. Jag tror, som jag då sade, att det är värdefullt att riksdagen så långt det är möjligt ställer upp i bred enighet i alkoholfrågan, eftersom det har en opinionsbildande betydelse och eftersom det grundläggande problemet är att åstadkomma en ändring av inställningen till alkohol och av vår alkoholkultur. Därför beklagar jag att det inte var möjligt för skatteutskottet att följa socialutskottets exempel och nå en större enighet; det är faktiskt så, som någon redan påpekat, att samtliga partier i utskottet har reserverat sig på en eller flera punkter.

Till grund för detta betänkande ligger delvis en proposition från folkpartiregeringen om åtgärder mot krängel och byråkrati. Det avsnitt som rör handel med drycker var jag ansvarig för, och därför skall jag be att få säga några ord.

Jag tror att erfarenheten nu har lärt oss att vi behöver en restriktiv alkoholpolitik, att vi behöver restriktioner. Visserligen kan man säga att resultatet av den förda politiken inte är alltför lysande, som en talare nyss påpekade. Man kan också säga att vi rent teoretiskt inte vet hur det skulle ha gått om det hade förts en annan politik. Men vad vi vet är, att vi har gjort två stora experiment med att minska restriktionerna, två stora experiment med att göra alkohol mer lättillgänglig, och att båda gångerna – både när motboken avskaffades och när mellanölet infördes – ökade alkoholkonsumtionen och därmed alkoholskadorna drastiskt. Detta vet vi. Det är inga teoretiska spekulationer, utan det är verklighet. Även om båda dessa beslut fattades i god anda, med en god målsättning och i goda förhoppningar när det gäller alkoholpolitiken, så måste vi i efterhand säga att det blev en bitter läxa som vi borde kunna dra slutsatser av. Vi behöver alltså restriktioner inom alkoholpolitiken.

Det betyder att vi på många sätt kräver solidaritet av måttlighetsförbrukarna – att de accepterar höga priser, att de accepterar en åldersgräns och att de accepterar försäljningsmonopol. Men då måste vi också visa att de restriktioner som vi begär att den stora gruppen måttlighetsförbrukare skall följa är alkoholpolitiskt motiverade, att de inte bara är utslag av allmänt krängel utan att de har en alkoholpolitisk funktion. Vi måste också vara beredda att ompröva sådana restriktioner som framstår som onödigt krängel. Det var tanken med den här propositionen. Det är då alltså inte någon

invändning att säga att riksdagen tidigare har beslutat om detta. Det är just det som är poängen, att vi skall vara beredda att ompröva beslut som framstår som krångel och som inte har någon alkoholpolitisk motivering. I synnerhet när vi nu diskuterar att införa längre gående restriktioner måste vi visa att vi är beredda att ompröva de restriktioner som inte har människornas förtroende och för vilka vi inte kan ge en tillfredsställande alkoholpolitisk motivering.

Vi har i denna proposition tagit upp några exempel på sådant krångel. Utskottet tillstyrker de flesta förslagen – det är egentligen bara på en punkt som man inte vill vara med, och det gäller reglerna för personalmatsalar. En av de mest uppmärksammade och omstridda detaljerna i 1977 års beslut var kravet på tillstånd för servering av öl i personalmatsalar. Eftersom de flesta personalmatsalar fick tillstånd var detta inte något sätt att minska alkoholkonsumtionen, utan det medförde bara en onödig pappersexercis. Jag tror att detsamma gäller kravet på tillstånd för att servera alkoholdrycker i personalmatsalar till slutna sällskap. Det är säkerligen många som lånar en personalmatsal och som över huvud taget inte känner till att man skall begära tillstånd för att servera alkohol till ett slutet sällskap. Det är ju tillåtet att servera alkohol i slutna sällskap. Men om någon lånar personalmatsalen i det företag där han är anställd för ett slutet sällskap – eller om någon förening gör det – krävs det tillstånd för att få servera alkoholdrycker. Ett sådant tillstånd får man säkerligen om man söker det. Men många gånger känner man inte till denna bestämmelse eller bryr sig inte om att söka tillstånd. Jag tror inte man kan hävda att det i regel har någon större alkoholpolitisk betydelse, men det leder till en mängd onödiga lagbrott. Därför föreslår vi i propositionen att man skall ta bort de här reglerna. Jag säger detta mot bakgrund av att jag samtidigt är med om att i en motion föreslå skärpta restriktioner på andra punkter. Jag vill alltså stryka under att det här förslaget från folkpartiregeringen inte är något uttryck för att vi skulle vilja avveckla restriktioner i största allmänhet, men att vi skall vara beredda att ompröva dem.

Vi skall också ständigt vara beredda att ge de människor av vilka vi begär solidaritet en alkoholpolitisk motivering för kraven på ingrepp i deras frihet. Det är tankegången bakom propositionen. Det är nödvändigt när vi förklarar oss beredda att överväga att gå vidare med ytterligare restriktioner, om inte de nuvarande reglerna får önskad effekt.

GÖREL BOHLIN (m):

Herr talman! Med anledning av alla påhopp som har gjorts här på de moderata företrädarna och deras inställning till nykterhetspolitik vill jag göra ett kort inlägg.

Den moderata politiken i allmänhet förespråkar inte en ökad restriktivitet som drabbar människor som är skötsamma. De flesta av oss tror helt enkelt inte att det leder till en begränsning av alkoholismen. Personligen tror jag att ett föredöme, ett gott exempel, är den bästa metoden att komma till rätta med utbredningen av "supandet". Hemmens och skolans inställning är grundläggande för de ungas vanor. Föräldrar kan inte tillrättavisa sina barn

Onsdagen den
23 april 1980

*Handel med
drycker, m. m.*

och räkna med att barnen ändrar sig, om det de förväntar sig av barnen är någonting annat än vad man begär av sig själv.

Vi har alla ett ansvar för vår nästa, sade förste vice talmannen Ingegerd Troedsson och gav en rad exempel. Som riksdagsledamöter har vi givetvis ett stort ansvar, dels genom personligt exempel och genom den lagstiftning vi fattar beslut om, dels genom att stödja och medverka i kampanjer och organisationsarbete av olika slag där missbruket beivras.

Som nybliven riksdagsledamot har jag redan flera gånger försökt att bli utkvitad för att kunna delta i förebyggande arbete mot missbruk. För ett par veckor sedan skulle jag medverka i studiedagar i Östersund som syftade till en kampanj mot alkohol och narkotika. Efter stor möda och i sista minuten godkändes min kvittning mot en socialdemokratisk riksdagsman som ställde upp i samma information och debatt.

I dag har jag försökt att få kvittning för att i samband med invigningen av en företagshälsovårdscentral bl. a. beskriva vikten av företagshälsovårdens medverkan för upptäckande och förebyggande av alkoholmissbruk. Den företagshälsovårdscentral det var fråga om är på mitt initiativ involverad i ett upplysningsprojekt som landstinget administrerar och där olika delar av den kommunala apparaten, organisationer av olika slag plus företagshälsovården medverkar.

Jag har ytterligare kvittningsansökningar med samma skäl som väntar på svar.

Riksdagsledamöternas möjligheter att medverka i det praktiska arbetet med förebyggande av missbruk, som i stor utsträckning efterfrågas av bl. a. folkrörelserna, begränsas eller hindras av det stränga kvittningssystem som framför allt socialdemokraterna är skuld till. För att riksdagsledamöterna skall kunna ha kontakt med både organisationer och allmänhet och kunna medverka i det praktiska arbetet i verkligheten, utanför glashuset, krävs en generösare tillämpning av kvittningssystemet. Tänk på det! Det är också ett led i arbetet mot alkohol- och narkotikamissbruket.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1

TREDJE VICE TALMANNEN: Propositioner ställs först beträffande utskottets hemställan och därefter i fråga om motiveringen.

Hemställan

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels hemställan i reservation 1 av Rune Ångström, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Olle Grahn begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkande 44 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit hemställan i reservation 1 av Rune Ångström.

Nr 127

Onsdagen den
23 april 1980

*Handel med
drycker, m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Olle Grahn begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 295
Nej - 21
Avstår - 1

Motiveringen

Propositioner gavs på godkännande av dels utskottets motivering, dels den i reservation 2 av Knut Wachtmeister m. fl. anförda motiveringen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Knut Wachtmeister begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren godkänner skatteutskottets motivering i betänkande 44 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren godkänt den i reservation 2 av Knut Wachtmeister m. fl. anförda motiveringen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Knut Wachtmeister begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 249
Nej - 67
Avstår - 2

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 3 av Knut Wachtmeister m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Knut Wachtmeister begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkande 44 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservation 3 av Knut Wachtmeister m. fl.

Onsdagen den
23 april 1980

*Handel med
drycker, m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Knut Wachtmeister begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 249
Nej - 66
Avstår - 3

Mom. 3-8

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 9

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 4 av Knut Wachtmeister m. fl. och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Knut Wachtmeister begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkande 44 mom. 9 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservation 4 av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Knut Wachtmeister begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 171
Nej - 143
Avstår - 3

Mom. 10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 5 av Erik Wärnberg m. fl. och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Erik Wärnberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkande 44 mom. 10 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservation 5 av Erik Wärnberg m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Erik Wärnberg begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 159
Nej - 158
Avstår - 1

Nr 127

Onsdagen den
23 april 1980

*Handel med
drycker, m. m.*

Mom. 11-15

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 16

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 6 av Knut Wachtmeister m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Knut Wachtmeister begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkande 44 mom. 16 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservation 6 av Knut Wachtmeister m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Knut Wachtmeister begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 243
Nej - 71
Avstår - 4

Mom. 17

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservation 7 av Stig Josefson m. fl. samt 3:o) reservation 8 av Knut Wachtmeister m. fl., och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Knut Wachtmeister begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Knut Wachtmeister begärt votering även beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 127

Onsdagen den
23 april 1980

Anslag till ungdoms- och nykterhetsorganisationer, m. m.

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående skatteutskottets hemställan i betänkande 44 mom. 17 antar reservation 7 av Stig Josefson m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservation 8 av Knut Wachtmeister m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter har röstat för ja-propositionen. Då Knut Wachtmeister begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 80
Nej – 64
Avstår – 174

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkande 44 mom. 17 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservation 7 av Stig Josefson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Kerstin Andersson i Hjärtum begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 184
Nej – 132
Avstår – 2

Mom. 18

Utskottets hemställan bifölles.

§ 13 Anslag till ungdoms- och nykterhetsorganisationer, m. m.

Föredrogs kulturutskottets betänkande 1979/80:28 med anledning av dels proposition 1979/80:100 såvitt gäller anslag till ungdoms- och nykterhetsorganisationer jämte motioner, dels motioner om bidrag till allmän fritidsverksamhet i kommuner.

TREDJE VICE TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

I det följande redovisas endast de punkter, vid vilka under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Nr 127

Onsdagen den
23 april 1980

Punkt 3 (Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet m. m.)

Regeringen hade i proposition 1979/80:100 bil. 12 (utbildningsdepartementet) under punkt B 73 (s. 205–208) föreslagit riksdagen att

1. godkänna de i propositionen förordade ändringarna av reglerna för bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet,
2. till Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet m. m. för budgetåret 1980/81 anvisa ett förslagsanslag av 46 315 000 kr.

Anslag till ungdoms- och nykterhetsorganisationer, m. m.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1979/80:1246 av Börje Hörnlund (c), vari yrkats att riksdagen beslutade godkänna VISIR:s ungdomsförbund som statsbidragsberättigad ungdomsorganisation och för budgetåret 1980/81 anvisa ett anslag motsvarande ett halvt grundbidrag.

1979/80:1257 av Kersti Swartz och Linnea Hörlén (båda fp),

1979/80:1684 av Rolf Sellgren och Olle Grahn (båda fp) samt

1979/80:1689 av Hans Wachtmeister (m) och Olle Eriksson (c).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen godkände de ändringar av reglerna för bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet som förordats i proposition 1979/80:100,
2. att riksdagen med bifall till proposition 1979/80:100 och med avslag på motionerna 1979/80:1246 och 1979/80:1684 till Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet m. m. för budgetåret 1980/81 anvisade ett förslagsanslag av 46 315 000 kr.,
3. att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1689,
4. att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1257.

Reservation hade avgivits

1. *beträffande statsbidrag till VISIR:s ungdomsförbund* av Georg Andersson, Åke Green, Tyra Johansson, Lars-Ingvar Sörenson, Catarina Rönnung, Ing-Marie Hansson och Maja Bäckström (alla s) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med anledning av proposition 1979/80:100 och motion 1979/80:1246 samt med avslag på motion 1979/80:1684 till Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet m. m. för budgetåret 1980/81 anvisade ett förslagsanslag av 46 315 000 kr.

Punkt 5 (Bidrag till allmän fritidsverksamhet i kommuner)

I denna punkt behandlades motionerna

1979/80:455 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen beslutade anvisa 35 000 000 kr. för fritidsverksamhet i skolan, och

Onsdagen den
23 april 1980

Anslag till ungdoms- och nykterhetsorganisationer, m. m.

1979/80:506 av Olof Palme m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga yrkats

1. att riksdagen till Bidrag till allmän fritidsverksamhet i kommuner för budgetåret 1980/81 anvisade ett reservationsanslag av 30 000 000 kr.,

2. att riksdagen beslutade att bidraget skulle utgå enligt i motionen förordade riktlinjer.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle avslå motionerna 1979/80:455 och 1979/80:506 yrkandena 1 och 2.

Reservation hade avgivits

2. *beträffande anvisande av medel till allmän fritidsverksamhet* av Georg Andersson, Åke Green, Tyra Johansson, Lars-Ingvar Sörenson, Catarina Rönnung, Ing-Marie Hansson och Maja Bäckström (alla s) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med anledning av motion 1979/80:455 och med bifall till motion 1979/80:506 yrkandena 1 och 2 till Bidrag till allmän fritidsverksamhet i kommuner för budgetåret 1980/81 under nionde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 30 000 000 kr. att disponeras enligt de i sistnämnda motion förordade riktlinjerna.

CATARINA RÖNNUNG (s):

Herr talman! Den stora faran för barn och ungdom är de vuxnas likgiltighet. Människor måste inse att många barn och ungdomar verkligen far illa i vårt samhälle.

Symtom på detta är det ökade drog- och alkoholmissbruket allt lägre ned i åldrarna. Vilka drabbas? Vi vet svaret: barn till föräldrar som själva har problem, barn med få vuxenkontakter, barn från undermåliga bostadsmiljöer.

Politikerna måste självfallet ta sitt ansvar för att åstadkomma en ändring till det bättre. Det är därför som socialdemokraterna till årets riksmöte inlämnat en motion om insatser för barns miljö. Det är därför som vi enträget och envist för fram vårt krav på att 30 milj. kr. skall anslås till kommunerna som bidrag till allmän fritidsverksamhet i anslutning till skoldagen, de s. k. SIA-pengarna. Vi har hårt kritiserat de borgerliga regeringarnas njugga inställning och kortsiktiga besparingsiver i det här fallet, eftersom den drabbat barn och ungdom på ett olyckligt sätt.

Under det enda år som bidraget fanns hann föreningslivet utveckla en fin verksamhet. Ungdomsorganisationerna satsade i samråd med kommunerna av SIA-medlen för att få med handikappade och föreningslösa ungdomar, och av de föreningslösa är f. ö. många flickor.

Stödet möjliggjorde verksamhet i glesbygd och aktiviteter i nybyggda bostadsområden. Man kan konstatera att bidraget haft en gynnsam inverkan, speciellt för grupper som har svårt att fylla sin fritid med stimulerande innehåll. Det är just de barnen som behöver samhällets omsorg och omtanke.

Skolan måste självfallet ta sitt kulturpolitiska ansvar, så att man i så breda grupper som möjligt grundlägger ett bestående intresse för kultur. Men detta arbete får inte bara begränsas till skolan. Det handlar också om att eleverna engageras på sin fritid. Föreningslivet och folkrörelserna måste få bättre ekonomiska möjligheter att erbjuda alternativ till den kommersiella masskulturen, kioskklitteraturen, popskvalet, vålds- och porrfilmerna. Starka ekonomiska intressen gör att den kommersiella kulturen har en förödande dominans på marknaden.

Motviker behövs – det är en självklarhet. Ungdomsorganisationerna är beredda att helhjärtat satsa på god barnkultur, och då fordras verkligen att resurser från statens sida möjliggör deras arbete.

Utskottets vice ordförande, Karl-Eric Norrby, hade i förra årets debatt inget att invända i sak om hur angeläget detta stöd var. Men pengar saknades, menade han. Låt mig slå fast att socialdemokraterna som oppositionsparti i det kärva ekonomiska läge som vårt land befinner sig i gjort en sträng prioritering av statens utgifter. Trots vår restriktivitet – vi vill som bekant pruta åtskilliga hundra miljoner på försvaret – bedömer vi det som viktigt att denna verksamhet bland barn och ungdomar stöds.

Britt Mogård sade i en debatt om detta anslag att hon hade respekt för pengar. Jag har större respekt för att alla barn och ungdomar får möjligheter till en bra och personlighetsutvecklande fritid, att de inte hamnar i passivitet och drogmissbruk.

Britt Mogård avskaffade i sitt första budgetarbete med ett enda penndrag detta SIA-anslag, trots att en enig riksdag året innan beslutat att det skulle införas. Kommuner och ungdomsorganisationer blev tagna på sängen. 28 ungdomsorganisationer, som tillsammans representerade en miljon ungdomar, uppvaktade riksdagens kulturutskott för att pengarna skulle återinföras i budgeten. Riksdagens borgerliga majoritet följde trots detta propositionen.

Förra året hänvisade utskottsmajoriteten till att statens ungdomsråd skulle utreda om ungdomsorganisationerna och kommunerna var i behov av stöd. Det var ett i och för sig onödigt utredningsuppdrag, eftersom resultatet var så självklart. Givetvis visade utredningen att detta behov fanns.

Kulturutskottet har tidigare haft att behandla många förslag om att avskaffa statens ungdomsråd. Mot den bakgrunden är det förunderligt att regeringen lutar sig mot detta statens ungdomsråd för att förhålla ett återinförande av SIA-pengarna. Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 2.

Det ankommer på regeringen att förklara en ungdomsorganisation berättigad till statsbidrag. I motion 1246 framhålls att VISIR är ett ungdomsförbund, som f. n. har ca 10 000 medlemmar och således uppfyller de krav som ställs på en bidragsberättigad ungdomsorganisation. Vi vill framhålla att förbundet bedriver en verksamhet som är betydelsefull för folkhälsan. I dag dör var fjärde människa i cancer. Lungcancer kommer enligt alla gjorda prognoser att öka mycket kraftigt inom bara en tioårsperiod. Dålig arbetsmiljö och bilism spelar in, men boven i dramat är

Anslag till ungdoms- och nykterhetsorganisationer, m. m.

Onsdagen den
23 april 1980

Anslag till ungdoms- och nykterhetsorganisationer, m. m.

framför allt rökning. Ju tidigare man grundlägger sina rökvanor, desto sämre blir givetvis utsikterna att inte ta skada. Ur miljö- och folkhälsosynpunkt gör VISIR ett bra arbete.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 1.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! I vpk-motionen 454 med följdmotionen 455 föreslår vi att kommunerna skall få igen det statsbidrag på 35 milj. kr. som under ett år fanns för fritidsverksamhet. Detta krav ingår i vpk:s motion om SIA-skolan och dess genomförande. Det är olyckligt att denna debatt inte sker samtidigt som motionens övriga att-satser behandlas. Det blir litet ryckigt på det här viset.

Den samlade skoldagen kommer inte att kunna genomföras i den takt och i den utsträckning som SIA-beslutet förutsatte. En samlad skoldag bedrevs i 80 kommuner läsåret 1978/79. Innevarande läsår anordnas samlad skoldag i 123 kommuner, dvs. i 44 % av landets kommuner. Men verksamheten täcker bara 16,6 % av landets grundskoleelever.

Det går alltså trögt med SIA-skolan. Reformen innebar ju stora förändringar av skolans arbete. Den samlade skoldagen för alla elever skulle innebära en längre skoldag med inslag av fasta och fria aktiviteter. De fasta aktiviteterna är de vanliga lektionerna i de vanliga ämnena, men meningen var också att ämnesundervisningen skulle bli mer praktiskt inriktad.

De fria aktiviteterna skulle varvas med de fasta. Det skulle innebära studiebesök, läxläsning eller olika former av lek. På morgonen och på eftermiddagen skulle eleverna ha tillgång till fritidsaktiviteter inom skolans ram. Dessa aktiviteter skulle vara frivilliga men tillgängliga för alla elever.

Kommunerna har emellertid ingen skyldighet att anordna samlad skoldag. Det statsbidrag som utgår till kommunerna underlättar deras möjligheter att genomföra samlad skoldag men täcker långtifrån alla kostnader som är förenade härmed. Det främsta skälet till att kommunerna inte anordnar samlad skoldag är just deras dåliga ekonomi.

I dag på morgonen läste jag i Dagens Nyheters bilaga DN Syd att det går trögt att genomföra SIA-skolan. Tyresö kommun t. ex. har problem med det frivilliga deltagandet från föreningsliv, föräldrar och pensionärer. I Botkyrka redovisar man att kommunens ekonomiska läge är det största hindret för SIA-skolans genomförande. I Nacka har ingen skola samlad skoldag i SIA:s mening.

I utskottsbetänkandet hänvisar man till att utredning pågår om i vilken utsträckning föreningslivet medverkar i samlad skoldag och i allmän fritidsverksamhet. Vänsterpartiet kommunisterna har i många sammanhang och åtskilliga gånger här i riksdagen krävt en annan kostnadsfördelning mellan stat och kommun. Bl. a. har vi krävt att all kommunal skolverksamhet skall statsfinansieras. Det är motiverat av sociala, kulturella och fördelningspolitiska skäl. Vänsterpartiet kommunisterna sade också i debatten om SIA-reformen att det skulle bli svårt att genomföra den om kommunerna inte

fick ekonomiska resurser för dess genomförande. Verkligheten har visat att vänsterpartiet kommunisterna hade rätt.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till motionen 455.

ELISABETH FLEETWOOD (m):

Herr talman! Jag begärde ordet beträffande detta betänkande med anledning av Blenda Littmarcks och min motion 1979/80:504 och ber att få anföra följande.

Motionen behandlar s. k. SANT-undervisning i skolan. SANT står för sniffning, alkohol, narkotika och tobak. Vi konstaterar i vår motion att missbruket av alkohol, narkotika och tobak är ett beklagligt och i många fall tragiskt faktum i vårt land liksom i många andra länder. Vi pekar också på den negativa trend som f. n. råder.

Alkoholkonsumtionen har ökat dramatiskt sedan 1950-talet. Vi konsumerade 4,9 liter hundraprocentig alkohol 1954 per invånare över 15 år, 5,7 liter 1965 och 7,0 liter 1978, men ändå, herr talman, ligger Sverige förhållandevis lågt i den statistik som har upprättats på det här området i 35 länder. Sverige intar där 29:e plats. Låt mig också för att illustrera konsumtionens storlek ange att 7,0 liter konsumtion – således siffran för 1978 – motsvarar 24 stycken 75-centiliters buteljer renat brännvin per individ och år.

F. n. räknar vi uppskattningsvis med mellan 300 000 och 400 000 alkoholmissbrukare i vårt land. Om trenden fortsätter är det fullt realistiskt att räkna med det dubbla antalet missbrukare under en tioårsperiod. Av missbrukarna beräknas en av fem vara kvinna. Den kvinnliga alkoholismen är i högre grad dold än männens, varför siffran tycks mig något osäker och eventuellt för låg.

Det oroväckande är dock det faktum att missbruket sprider sig allt längre ned i åldrarna. Detta har ju också under senare tid uppmärksamrats av såväl myndigheter, massmedia som allmänhet.

Flera initiativ till kampanjer mot alkoholmissbruk har tagits. Och det är nödvändigt! Vad vi framför allt behöver är en attitydförändring! Det får inte anses vara "tufft" att dricka alkohol. Förhoppningsvis skall så småningom raka motsatsen bli normgivande. Det skall bli "tufft" att våga låta bli att dricka, att våga säga nej, att våga stå emot ett eventuellt kamrattryck.

Låt mig här påminna om den framgångsrika kampanj som fördes inför firandet av Lucia förra året. I många skolor hade tidigare Luciafirande varit en mardröm för både skolpersonal och majoriteten av elever. Flera skolor hade beklagligtvis känt sig tvungna att stänga skolan på Luciadagen och ge eleverna lov. Läget låg inte längre under skolans kontroll. 1979 års Lucia firades under väsentligt förbättrade förhållanden. Eleverna själva deltog aktivt i kampanjen för ett nyktrare Luciafirande. Detta visar med all tydlighet, vilken väsentlig betydelse det har att ungdomar själva engagerar sig mot rådande missförhållanden. Det är endast genom ungdomarnas aktiva medverkan som vi kan råda bot på dagens missförhållanden. Och till just elevengagemang syftar Blenda Littmarcks och min motion. Jag återkommer till detta.

Nr 127

Onsdagen den
23 april 1980

Anslag till ungdoms- och nykterhetsorganisationer, m. m.

Onsdagen den
23 april 1980

Anslag till ungdoms- och nykterhetsorganisationer, m. m.

Beträffande narkotikamissbruket har under den senare tiden alarmerande rapporter framkommit om ett ökat bruk av narkotika. "Heroinet har kommit för att stanna", hörde jag någon påstå. Så får det inte vara! Och vi får inte acceptera en sådan inställning. Det är defaitism av det mest tragiska slag.

Tidigare i veckan rapporterades om Yrkesskoleelevernas riksförbunds nyligen startade kampanj mot knarkmissbruket i skolorna. Det är ett i högsta grad lovvärt initiativ som tagits av YRF och som verkligen borde lända till efterföljd.

Låt mig i detta sammanhang dock konstatera att sedan länge elevråd, elevgrupper och enskilda elever i ett flertal skolor tagit sitt ansvar för sina kamrater och på olika sätt sökt motarbeta missbruk av skilda slag.

Herr talman! Jag vill här också understryka att de som hävdar att hasch skulle vara ofarligt, enligt min uppfattning gör sig skyldiga till ett allvarligt misstag. Haschrökande *kan* för vem som helst av oss vara inkörsporten till missbruk av tyngre narkotika. Jag vill beteckna det som helt förkastligt och oförsvarligt att förringa den *mycket stora* risk som hasch innebär. Det är i mitt tycke ett brott mot ungdomen att inte i klartext redogöra för de konsekvenser som såväl hasch som övrig narkotika *kan* innebära för individen.

Herr talman! Jag nämnde tidigare nödvändigheten av attitydförändringar. Låt mig i korthet konstatera att en sådan attitydförändring tycks kunna skönjas vad beträffar rökningen. Det finns tecken som tyder på detta. Det är inte längre nödvändigt att röka för att "vara inne", för att bli accepterad i gänget. Det här är ett hoppfullt tecken. Attitydförändringar är möjliga, men det fordras en målmedveten insats från alla för att åstadkomma dem.

Så till syftet med vår motion. Vi beskriver i den en försöksverksamhet, som med kommunala medel på enskilt initiativ bedrivs i Stockholms län.

Ur varje klass utses två elever med god "klasstatus", som deltar i en veckas intensiv internatutbildning i frågor rörande den s. k. SANT-utbildningen.

Dessa "informatörer" undervisar sedan såväl sina egna kamrater som skolpersonalen. Vid personligt sammanträffande med företrädare för verksamheten har vi imponerats av vederbörandes stora kunskaper och entusiasm inför sin uppgift. Och jag tänker då speciellt på de engagerade och engagerande representanter för de utbildade ungdomarna, som vi hade tillfälle att sammanträffa med.

Vår uppfattning är nämligen att de jämnåriga "informatörerna" i många avseenden har bättre förutsättningar än äldre personer att vinna sina kamraters gehör för dessa frågor, där generationsskillnader i bl. a. språk och miljö kan skapa speciella svårigheter.

Vi vuxna uppfattas ofta av ungdomarna som "mossiga", "stenålders" eller "förstockade". Vår förmåga att till dem vidarebefordra erfarenheter och information blir därför begränsad. Vi blir i deras ögon inte trovärdiga. Och just därför är det av så väsentlig betydelse att vi i informationsverksamheten utbildar med eleverna jämnåriga och utnyttjar deras kunskaper, engagemang och närhet till både individer och problem.

Utskottet delar helt vår uppfattning beträffande vikten av framgångsrik missbruksupplysning i våra skolor. Man understryker också vikten av att man

”studerar nya vägar av typ SANT-verksamhet i informations- och opinionsbildningsarbetet”. Blenda Littmarck och jag välkomnar utskottets positiva skrivning vad beträffar den av oss föreslagna SANT-undervisningen.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till utskottets hemställan med den förhoppningen att det i kommande planering av informationsverksamheten tas hänsyn till de idéer och förslag som vi presenterat i vår motion.

På förslag av tredje vice talmannen beslöts att kammarens förhandlingar skulle fortsättas kl. 19.30.

Nr 127

Onsdagen den
23 april 1980

Anslag till ungdoms- och nykterhetsorganisationer, m. m.

§ 14 Anmälades och bordlades

Motionerna

1979/80:1984 av *Sven Aspling m. fl.*

1979/80:1985 av *Göthe Knutson m. fl.*

1979/80:1986 av *Lars Werner m. fl.*

1979/80:1987 av *Nils Erik Wååg*

1979/80:1988 av *Nils Erik Wååg m. fl.*

med anledning av proposition 1979/80:135 om organisation av försvarsmaktens högre regionala ledning m. m.

1979/80:1989 av *Kerstin Ekman*

1979/80:1990 av *Stina Eliasson*

1979/80:1991 av *Roland Sundgren*

1979/80:1992 av *Bertil Zachrisson m. fl.*

med anledning av proposition 1979/80:142 om vissa taxifrågor

1979/80:1993 av *Lahja Exner m. fl.*

1979/80:1994 av *Pär Granstedt m. fl.*

1979/80:1995 av *Gunnel Jonäng*

1979/80:1996 av *Olof Palme m. fl.*

1979/80:1997 av *Olof Palme m. fl.*

1979/80:1998 av *Olof Palme m. fl.*

1979/80:1999 av *Lars Werner m. fl.*

med anledning av proposition 1979/80:145 om åtgärder för att främja ungdomars utbildning i gymnasieskolan m. m.

1979/80:2000 av *Blenda Littmarck och Knut Billing*

1979/80:2001 av *Eric Rejdnell*

1979/80:2002 av *Olof Palme m. fl.*

1979/80:2003 av *Olof Palme m. fl.*

1979/80:2004 av *Lars Werner m. fl.*

med anledning av proposition 1979/80:148 om behov och utbildning av tandvårdspersonal, m. m.

1979/80:2005 av *Ingvar Svanberg m. fl.*

1979/80:2006 av *Alf Wennerfors*

1979/80:2008 av *Lars Werner m. fl.*

med anledning av proposition 1979/80:156 om medelstillskott till Datasaab AB

Onsdagen den
23 april 1980

*Anmälan av inter-
pellationer*

1979/80:2008 av *Rolf Andersson m. fl.*

1979/80:2009 av *Bernt Ekinge*

1979/80:2010 av *Wiggo Komstedt och Allan Ekström*

1979/80:2011 av *Olof Palme m. fl.*

med anledning av proposition 1979/80:159 med förslag till lag om ändring i lagen (1974:922) om kreditpolitiska medel, m. m.

1979/80:2012 av *Lars Werner m. fl.*

med anledning av proposition 1979/80:160 om fortsatt valutareglering, m. m.

1979/80:2013 av *Margit Odelsparr m. fl.*

med anledning av proposition 1979/80:165 om vissa varvsfrågor, m. m.

§ 15 Anmälan av interpellationer

Anmäldes och bordlades följande interpellationer som ingivits till kammarkansliet

den 23 april

1979/80:185 av *Margot Håkansson (fp)* till statsrådet Britt Mogård om gymnasieutbildningen för döva och gravt hörselskadade:

Döva och hörselskadade elever som skall fortsätta sin skolutbildning efter grundskolan är hänvisade till att få denna utbildning vid gymnasiet i Örebro.

Det borde vara en självklar sak att de ungdomar som söker till detta specialgymnasium också blir antagna. Nu är en begränsning satt vid ett antal av 200 elever. På detta sätt utestängs hörselskadade och döva ungdomar från en gymnasieutbildning som deras hörande kamrater erbjuds på sin hemort. Detta medför också att de förhindras att sedan fortsätta sina studier på högskolenivå. Döva ungdomars yrkesinriktning begränsas därigenom på ett högst otillfredsställande sätt.

Många vuxna döva som skulle vilja ha gymnasieutbildning har ingen möjlighet att få det, eftersom antalet gymnasieplatser är så begränsat.

Med anledning av det anförda vill jag ställa följande frågor till statsrådet Britt Mogård:

1. Anser statsrådet att det är möjligt att bereda alla gravt hörselskadade eller döva ungdomar som så önskar gymnasieplats vid gymnasiet i Örebro?

2. Vad avser statsrådet att göra för att bereda vuxna döva eller gravt hörselskadade möjlighet till gymnasieutbildning?

3. Finns vid gymnasiet i Örebro dövtolkar i tillräckligt antal för att göra undervisningen meningsfull för eleverna där?

1979/80:186 av *John Andersson* (vpk) till arbetsmarknadsministern om vissa stödåtgärder för arbetslös ungdom:

Fortfarande är situationen för arbetslös ungdom mycket svår. Särskilt stora är dessa svårigheter i Norrlandslänens kommuner. Någon större förbättring av sysselsättningsläget kan heller icke skönjas. Tvärtom föreligger nya varsel om nedläggning och därtill hörande uppsägningar som en akut risk på många platser.

Helt klart är att stora insatser måste till för att en ändring till det bättre skall kunna nås. Regeringens proposition 1979/80:145 om åtgärder för att främja ungdomars utbildning i gymnasieskolan får väl ses som en åtgärd. Enligt propositionen skall 16–17-åringar beredas plats i gymnasieskolan. Men alla dessa ungdomar kommer tydligen inte i åtnjutande av denna utbildning, eftersom gymnasieskolan på en del orter inte kan erbjuda utbildning som svarar mot de behov som föreligger. Detta på grund av att skolan inte är utbyggd för en sådan utökning av elevantalet.

Inte heller ungdomar mellan 18 och 24 år kommer att omfattas av denna åtgärd, men arbetslösheten i denna grupp är på många håll mycket stor. Följden av detta måste ju bli att särskilda – även tillfälliga – stödåtgärder måste till.

I januari i år beslöt regeringen att förlänga stödet för sexmånadersanställningarna för arbetslösa ungdomar, och medel för detta anvisades också till AMS. Denna förlängning avsågs fortgå till halvårsskiftet. Den 30 juni 1980 upphör alltså statsbidragen för dessa beredskapsarbeten. Kommer inte nya stödåtgärder till, blir resultatet att många ungdomar tvingas flytta från sina hemorter eller tvingas gå arbetslösa. En fortsatt utflyttning av ungdom från framför allt inlandets kommuner kommer att få allvarliga konsekvenser.

Med hänvisning till det anförda vill jag ställa följande fråga till arbetsmarknadsministern:

Är arbetsmarknadsministern beredd att vidta erforderliga åtgärder för att förlänga dessa stödåtgärder för arbetslös ungdom?

§ 16 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 23 april

1979/80:437 av *Tore Nilsson* (m) till utrikesministern om regeringsåtgärder till förmån för vissa kristna ledare i Etiopien:

Sverige har haft stor betydelse för Etiopiens utveckling och var under lång tid för många etiopier symbolen för frihet och solidaritet. Det var svensk mission som från 1860-talet och fram till vår tid stod för den viktigaste insatsen på det område som numera kallas u-hjälp. Ett stort antal svenskar har arbetat i Etiopien i skola och kyrka och sjukvård, och det har funnits och

Nr 127

Onsdagen den
23 april 1980

*Meddelande om
frågor*

Nr 127

Onsdagen den
23 april 1980

*Meddelande om
frågor*

finns alltfört starka band mellan både kyrkor och enskilda i de båda länderna.

Efter revolutionen har den etiopiska kristenheten fått det svårt. Just i dagarna har Amnesty International meddelat att ett antal kristna ledare som godtyckligt fängslats försvunnit ur fängelserna. Överväger regeringen att vidtaga någon åtgärd till förmån för dem och deras anhöriga?

1979/80:438 av *Tore Nilsson* (m) till budgetministern om viss lättnad i inkomstbeskattningen:

Det upplevs av många svenskar som en brist i svensk skattelagstiftning att det inte finns en klausul som medför att personer, som genom t. ex. kulturell eller sportslig insats bidragit till att vårt land fått berömmelse – och stimulans åt näringslivet i vissa fall, såsom då det nu senast gäller Ingemar Stenmark – kan tillerkännas lättnader i inkomstbeskattningen.

Vill statsrådet överväga bestämmelser som kan möjliggöra att synnerligen förtjänta medborgare, såsom Ingemar Stenmark, som erhåller hög inkomst en kort period, erhåller den skattelindring som är ett naturligt uttryck för vårt folks värderingar och som onödiggör flyttning till utrikes ort?

§ 17 Kammarken åtskildes kl. 17.47.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert